

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

โดย
พระครูวิจิตรสังฆการ
(บุญมา พลฉาโณ)

วันที่..... ๓ พ.ย. 2557.....
เลขทะเบียน..... 01166๒..... ด.๒

ภพ.
๙15.๙304
พ 3๒๒ ๓
ม.ก.ร.๖๕๓.

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก

พ.ศ. 2552

**Opinion of People to Management of Cultural Tourism
of Wat Srakesa Rajavaramahavihara Bangkok**

By

Phakruwijitsangkhakarn

(Boonma Palayano)

**A Study Report Submitted in Partial Fulfillment of the
Requirements for the Master Degree of Business Administration
Graduate School**

KRIRK UNIVERSITY

2009

มหาวิทยาลัยเกริก
บัณฑิตวิทยาลัย
สารนิพนธ์

ของ

พระครูวิจิตรสังฆการ
(บุญมา พลณโณ)

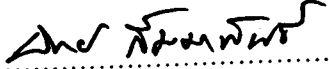
เรื่อง

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

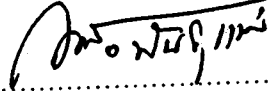
ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ.2552

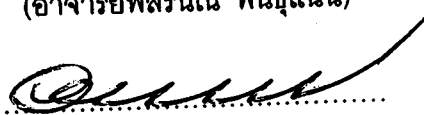
ประธานกรรมการสารนิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ นิตย์ สัมมาพันธ์)

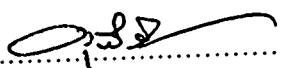
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(อาจารย์พัชรินทร์ พันธุ์แน่น)

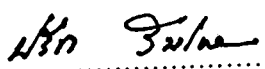
กรรมการสารนิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.เชาว์ ไรจนแสง)

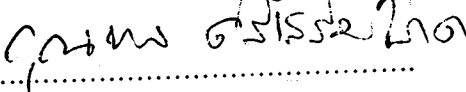
กรรมการสารนิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุธีร์ ลิ้มไทย)

หัวหน้าสาขาวิชา

.....
(รองศาสตราจารย์ ปรีชา ลิ้มไทย)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณกุล ศรีเสริมโภค)

หัวข้อสารนิพนธ์

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราช
วรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ชื่อผู้วิจัย

พระครูวิจิตรสังฆการ (บุญมา พลธำไธ)

คณะ/มหาวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย/มหาวิทยาลัยเกริก

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

อาจารย์พัชรินทร์ พันธุ์แน่น

ปีการศึกษา

2551

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร (2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมกับความคิดเห็นและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงสำรวจ และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ จำนวน 400 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ANOVA และ Chi-Square

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงโดยที่สัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชายถึงสามเท่า ซึ่งทั้งหมดนี้ส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 21 - 30 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ มีสถานะภาพยังเป็นโสดมากกว่า ส่วนมากเป็นนักศึกษาและทำงานในส่วนของเอกชน และเมื่อพิจารณารายได้ส่วนบุคคลแล้วพบว่าส่วนมากมีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ยังเป็นนักศึกษาและยังไม่มีรายได้มีจำนวนมาก ภูมิลำเนาเดิมส่วนมากจะเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนที่อยู่ปัจจุบันของผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเช่นกัน

พฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ พบว่าส่วนใหญ่แล้วรู้จักวัดสระเกศ (ภูเขาทอง) มาจากเพื่อน และวัตถุประสงค์ในการเข้ามานั้นเป็นการต้องการมาไหว้

พระเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้รถประจำทางหรือรถเมล์ในการเดินทางมา และส่วนมากเดินทางมากับเพื่อนมากกว่ามากับครอบครัวหรือมาคนเดียว ซึ่งส่วนใหญ่จะมา 2 คน และกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อเข้ามาภายในวัดสระเกษแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการมาไหว้พระปิดทอง รongลงมาในสัดส่วนที่ค่อนข้างแตกต่างกัน ต้องการมาชมวัด (โบราณสถาน) และท่องเที่ยวทั่วไป

ผลจากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกษ พบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.79, SD = 0.823$) เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็น กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นในด้านระบบการจัดการและด้านกระบวนการให้บริการอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.97, SD = 0.863, \bar{X} = 3.78, SD = 0.780$ ตามลำดับ) ในขณะที่มีความคิดเห็นด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{X} = 3.62, SD = 0.858$) ดังนั้น เมื่อพิจารณาจะพบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นจากมากไปหาน้อยคือ ด้านระบบการจัดการ ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการตามลำดับ

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรม พบว่า อายุที่แตกต่างกัน มีวัตถุประสงค์ในการมาวัดแตกต่างกัน นอกจากนี้ เพศ การศึกษา และอาชีพ ที่แตกต่างกัน มีวัตถุประสงค์ในการมาวัดไม่แตกต่างกัน และมีกิจกรรมที่ทำเมื่อมาถึงวัดไม่แตกต่างกันด้วย ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมกับความคิดเห็นพบว่า อาชีพที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดแตกต่างกัน นอกจากนี้ เพศ อายุ การศึกษา และพฤติกรรม ที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะลงความเห็นว่ วัดมีการจัดการที่ดีแล้วก็ตาม ยังมีข้อเสนอแนะบางประการที่วัดอาจนำไปพิจารณาปรับปรุงในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยวต่อไป อาทิเช่น ป้ายบอกทาง ความสะอาด การเพิ่มไม้ดอกไม้ประดับ ตลอดจนเรื่องของความไม่เพียงพอของห้องน้ำและบุคลากร นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะให้ทางวัดมีการประชาสัมพันธ์มากกว่าเดิม เพิ่มบริการบางอย่างแก่นักท่องเที่ยว เช่น กระเช้าสำหรับคนแก่และคนพิการ

กิตติกรรมประกาศ

จากการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณในความช่วยเหลือ และความกรุณาอย่างยิ่งจาก อาจารย์พัชรินทร์ พันธุ์แน่น อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่คอยดูแลให้คำแนะนำ ตั้งแต่การคัดเลือกหัวข้อการศึกษา ให้คำปรึกษาตลอดจนขั้นตอนการศึกษา และตรวจสอบแก้ไขเนื้อหาสาระและข้อบกพร่อง จนทำให้การศึกษาในครั้งนี้ สามารถสำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาในการตอบแบบสอบถาม ทำให้การศึกษาครั้งนี้มีเนื้อหาสาระและสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

กราบขอขอบพระคุณ พระพรหมสุธี ผู้ให้การสนับสนุนในการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบคุณบิดา มารดา พี่น้อง และเพื่อน ๆ ที่ได้ให้กำลังใจและคอยช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดจนมาด้วยความรัก ความเข้าใจ ถ้ามีความบกพร่องใดๆ อันเกิดขึ้นในสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้ศึกษาขอน้อมรับไว้เพียงผู้เดียว

พระครูวิจิตรสังฆการ

มหาวิทยาลัยเกริก

พ.ศ. 2552

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ	(3)
สารบัญตาราง	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.4 วิธีการศึกษา	3
1.5 ข้อจำกัดในการศึกษา	7
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
1.7 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง	8
บทที่ 2 วรรณกรรมและกรอบแนวคิด	10
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	10
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา	17
2.4 นิยามศัพท์ตัวแปร	18
บทที่ 3 ผลการศึกษา	19
3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	20
3.2 พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใน วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	22
3.3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมภายในวัด	25
3.4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรม และความคิดเห็น และพฤติกรรมกับความคิดเห็น	41
3.5 ข้อเสนอแนะจากประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ	54

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	57
4.1 สรุปผลการศึกษา	57
4.2 การอภิปรายผล	60
4.3 ข้อเสนอแนะ	61
ภาคผนวก	63
ก. แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	64
ข. ประวัติความเป็นมาของวัด	73
บรรณานุกรม	111
ประวัติผู้วิจัย	114

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1. ข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	20
2. พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	23
3. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใน วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม	25
4. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความเหมาะสมในการจัดการสถานที่ภายใน วัดสระเกศ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	29
5. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้ามา ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ	31
6. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร และคำแนะนำเกี่ยวกับการ เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ	32
7. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในการ เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ	34
8. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยว และการบริการต้อนรับขยะภายในวัดสระเกศ	35
9. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการ ให้บริการกับประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายใน วัดสระเกศ	37
10. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการเอาใจใส่ในการบริการของเจ้าหน้าที่ เกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ	39
11. ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับ การมีบุคลากร ทำที่และมารยาทในการบริการ ประชาชนเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายใน วัดสระเกศ	40
12. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับวัตถุประสงค์ของประชาชนที่เข้ามา ท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	41

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
13. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดของ ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	42
14. ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของอายุกับวัตถุประสงค์ในการมาวัดของ กลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	42
15. ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ระหว่างช่วงอายุกับวัตถุประสงค์ในการมาวัดของ ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	43
16. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับวัตถุประสงค์ในการมาวัด ของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	43
17. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติ เมื่อมาถึงวัดของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	44
18. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับวัตถุประสงค์ในการมาวัดของ ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	45
19. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดของ ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	46
20. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	47
21. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	48
22. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความคิดเห็นต่อการจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	49
23. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยว ภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	50
24. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	50

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
25. ทดสอบความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างอาชีพกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	51
26. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ในการมาวัดกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	52
27. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาวัดกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	53
28. ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร	54

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหนึ่งในหลาย ๆ ศาสนาที่มีคนทั่วโลกนับถือค่อนข้างมาก ประเทศไทยมีประชากรที่นับถือพระพุทธศาสนามากเป็นอันดับต้น ๆ จากการสำรวจประชากรของกรมการปกครองเมื่อเดือนธันวาคม พุทธศักราช 2550 ประเทศไทยมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 63,038,247 คน (www.dopa.go.th/cgi-bin/people2) และพบว่ามีคนไทยนับถือพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น จำนวน 59,634,181 คน คิดเป็นร้อยละ 94.6 % ของประชากร (www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2551) สังคมไทยจึงเป็นสังคมที่มีความผูกพันอยู่กับสถาบันพระพุทธศาสนามาตั้งแต่โบราณ การที่บรรพบุรุษของคนไทยรับเอาพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติในวิถีชีวิตอย่างเป็นธรรมชาติ เพราะด้วยอารยธรรมจารีตประเพณีจากพระพุทธศาสนาได้แทรกซึมอยู่ในแนวคิด ค่านิยม และวิถีชีวิตคนไทย จนวัดเป็นวิถีชีวิตหนึ่งของการดำรงชีวิตของคน เช่น การมีโรงเรียนในวัดเป็นสถานที่อบรมสั่งสอนลูกหลาน โดยครูผู้สั่งสอนเป็นพระภิกษุในทางพระพุทธศาสนาจึงทำให้วิถีชีวิตมีการผูกพันกับวัดมาตั้งแต่เกิดจนโต และการนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในการครองเรือนตลอดถึงการตายที่เป็นขั้นสุดท้ายของชีวิต ก็ยังมีความเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา สังคมไทยในสมัยก่อนจึงมีการประพฤติปฏิบัติที่เคร่งครัดวัฒนธรรมประเพณีจนทำให้การดำรงวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับวัด วัดจึงเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชุมชน แต่ละชุมชนได้ใช้วัดเป็นสถานที่พบปะและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ปัจจุบันในหลายแห่งได้มีการแยกวัดกับโรงเรียนออกจากกันทั้งในด้านการบริหารจัดการและการเข้าไปอบรมสั่งสอนของพระภิกษุก็ไม่ได้คลุกคลีมากเหมือนในสมัยก่อน ความห่างเหินทางพระพุทธศาสนาก็มีมากขึ้น แต่ด้วยการที่คนไทยมีศาสนาอยู่ในจิตสำนึกก็ยังมีวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ยังเชื่อมกันระหว่างคนไทยกับพระพุทธศาสนาให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากวัดจะเป็นสถานที่ทำพิธีกรรมทางศาสนาแล้วยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ที่บ่งบอกถึงความแตกต่างของศิลปวัฒนธรรมในแต่ละยุคแต่ละสมัยได้

การท่องเที่ยวมีหลากหลายรูปแบบ มีการท่องเที่ยวแบบฉาบฉวย ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางศาสนา วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัจจุบันจึงมีการท่องเที่ยวทางเลือกหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยววัดจึงเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ซึ่ง

นอกจากจะเกี่ยวเนื่องกับศาสนาเชิงวัฒนธรรมยังสามารถเที่ยวชมและศึกษาหาความรู้ในด้าน ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ที่มีอยู่ในวัดได้ด้วย

วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวงชั้นโท เป็นวัดสำคัญคู่มากับการสร้าง กรุงเทพมหานคร เป็นวัดหนึ่งที่มีสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมเก่าแก่ซึ่งได้สร้างมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาที่ดึงดูดประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่ชื่นชอบในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้เข้ามาศึกษาเป็นจำนวนมาก ตั้งอยู่ในพื้นที่แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย มีพื้นที่ กว้าง 12 ไร่ 2.2 ตารางวา (ประมาณ 4.8 เอเคอร์) อาณาเขตทิศเหนือติดถนนบรมมหาราช จรดคลองมหานาค ทิศใต้จรดคลองโอ่งอ่างเดิม ต่อมาได้ถูกถมไปเป็นชอยข้างวัด ทิศตะวันออก จรดคลองที่แยกจากคลองมหานาค ต่อมาได้ถูกถมไปเป็นถนนจักรพรรดิพงษ์ในปัจจุบัน ทิศ ตะวันตกติดถนนบริพัตรและจรดคลองโอ่งอ่าง

วัดสระเกศเปิดให้ประชาชนได้เข้ามาเที่ยวชมในลักษณะการท่องเที่ยวตั้งแต่เริ่มงานสมโภช พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) สมัยรัชกาลที่ 5 (คณะสงฆ์วัดสระเกศ, 2518 : 99) ดังนั้น วัด จึงมีการเพิ่มการบริการที่มากขึ้นกว่าเดิมและการที่มีประชาชนเข้ามานมัสการพระบรมสารีริกธาตุ บนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ได้เพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ การบริหารการจัดการและการ ให้บริการแก่ประชาชนที่เข้ามานมัสการพระบรมสารีริกธาตุบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) จึง เป็นสิ่งสำคัญ ผู้ศึกษาในฐานะที่เป็นพระภิกษุรูปหนึ่งที่จำพรรษาอยู่ในวัดสระเกศซึ่งเป็นที่ ประดิษฐานขององค์พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) จึงต้องการศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชน ที่เข้ามานมัสการพระบรมสารีริกธาตุพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) เกี่ยวกับการจัดการ และการ ให้บริการที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปพัฒนาปรับปรุงแก้ไขการจัดการการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมภายในวัดอย่างเหมาะสมต่อไป

1.2 วัดดูประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัด สระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

1.2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

1.2.2 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

1.2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมกับความคิดเห็น ของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

1.2.4 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตการศึกษา คือ

1.3.1 ด้านเนื้อหา ศึกษาถึงพฤติกรรมของประชาชนเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมกับความคิดเห็น และความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

1.3.2 ด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนโดยทั่วไปที่เข้ามาท่องเที่ยวบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) หอพระไตรปิฎก และพระอุโบสถ ซึ่งประดิษฐานอยู่ในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

1.3.1 ด้านขอบเขตพื้นที่ศึกษา คือ พื้นที่ภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร ได้แก่ บริเวณพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) หอพระไตรปิฎก และพระอุโบสถ

1.4 วิธีการศึกษา

วิธีการดำเนินการศึกษาในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

1.4.1 การรวบรวมข้อมูล

1) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้มาจากการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกับกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร

2) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษาทำการค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร ประวัติ รวมทั้งข้อมูล/สถิติ และสิ่งพิมพ์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้ศึกษาได้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ดังนี้

2.1) กำหนดข้อมูลที่ต้องการแล้วทำการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา

2.2) กำหนดเนื้อหาของคำถามในแบบสอบถามและนิยามตัวแปรที่ต้องการวัดเพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ศึกษา และมีลักษณะซึ่งทุกคนสามารถตอบให้ข้อเท็จจริงได้

1.4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร คำนวณโดยใช้สูตร Taro Yamane กรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากร(web.nkc.kku.ac.th/manit/document/962421/formulation_example.doc)

$$n = \frac{p(1-p)(z)^2}{d^2}$$

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

P แทน สัดส่วนของประชากรที่ผู้ศึกษาต้องการจะสุ่ม ซึ่งสามารถแทน สัดส่วนของประชากรที่ผู้ศึกษาต้องการจะสุ่ม ซึ่งสามารถนำค่าสถิติในอคิดมาใช้แทนได้ = 0.5

Z แทน ความมั่นใจที่ผู้ศึกษากำหนดไว้ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 มีค่าเท่ากับ 1.96 (มั่นใจ 95 %)

d แทน สัดส่วนของความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิดขึ้นได้ = 0.05

$$\begin{aligned} & \frac{0.5(1-0.5)(1.96)^2}{(0.05)^2} \\ &= \frac{(0.25)(3.8416)}{(0.0025)} \\ &= \frac{0.9604}{0.0025} \\ &= 384.16 \\ &= 384 \end{aligned}$$

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง = 384 ราย

1.4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา หลังจากได้ทบทวนวรรณกรรมต่างๆ แล้ว ผู้ศึกษาได้จัดทำแบบสอบถามให้สอดคล้องกับกรอบการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ตอบแบบสอบถาม ได้แก่

- 1) เพศ
- 2) อายุ

- 3) ระดับการศึกษา
- 4) อาชีพ
- 5) สถานภาพ
- 6) รายได้/เดือน
- 7) ภูมิลำเนาเดิม
- 8) ที่อยู่ปัจจุบัน

ส่วนที่ 2 พฤติกรรมของประชาชนที่ได้เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่วัดสระ
เกษตรราชมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้แก่

- 1) การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับวัด
- 2) วัดดูประสงค์ในการมาวัด
- 3) ลักษณะการเดินทางมา
- 4) ผู้ร่วมเดินทาง
- 5) จำนวนผู้ร่วมเดินทาง
- 6) กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมของวัดสระเกษตรราชมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ลักษณะข้อคำถามที่สร้างขึ้นเป็น
คำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบตาม
ระดับความคิดเห็น 5 ระดับตามแนวทางของไลเคิร์ต (Likert Scale) คือ มากที่สุด มาก
ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบตามระดับความคิดเห็นดังกล่าว ซึ่ง
ในการวัดระดับความคิดเห็นได้ใช้เกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนน

เกณฑ์วัดระดับของความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรมของวัด แบ่งออกเป็น 5 ระดับ คือ

ระดับความคิดเห็น	คะแนน
มากที่สุด	5
มาก	4
ปานกลาง	3
น้อย	2
น้อยที่สุด	1

จากคะแนนดังกล่าว นำมาแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ตามระดับความคิดเห็น 3 ระดับ โดยใช้สูตรคำนวณช่วงกว้างของชั้น ดังนี้

$$\text{Interval (I)} = \frac{\text{Range (R)}}{\text{Class (C)}}$$

$$\begin{aligned} \text{ช่วงกว้างของชั้น} &= \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{5 - 1}{3} \\ &= 1.33 \end{aligned}$$

ดังนั้น จึงแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกได้เป็น 3 กลุ่ม ตามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ดังนี้

ระดับความคิดเห็น	ระดับคะแนน
กลุ่มที่เห็นว่าวัดควรปรับปรุง เรื่องการจัดการ	1.00 - 2.33
กลุ่มที่เห็นว่าวัดมีการจัดการพอใช้	2.34 - 3.66
กลุ่มที่เห็นว่าวัดมีการจัดการดี	3.67 - 5.00

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่าง ๆ ได้แก่

- (1) การบริหารจัดการ
  - (1.1) ด้านสถานที่
  - (1.2) ด้านทัศนียภาพ
  - (1.3) ด้านบริการ
  - (1.4) ด้านบุคลากร
- (2) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

การตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษา ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ตลอดจนความครอบคลุมและความสมบูรณ์ถูกต้องของแบบสอบถามโดยรับข้อเสนอแนะนำมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนจะนำไปใช้งานจริง

1.4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ทั้งวันธรรมดา และวันเสาร์ - อาทิตย์ จำนวน 400 ราย โดยผู้ศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

(1) เก็บข้อมูลด้วยตัวเองโดยการสัมภาษณ์ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)

(2) ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานบริการบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) แจกแบบสอบถามให้กับประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ในกรณีที่ประชาชนสามารถกรอกแบบสอบถามได้และรับแบบสอบถามที่กรอกข้อมูลเสร็จแล้วกลับ

(3) เมื่อรวบรวมแบบสอบถามที่ได้จากการสำรวจทั้งหมด จำนวน 400 ฉบับแล้วผู้ศึกษาคำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

(3.1) ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด

(3.2) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วมาลงรหัส (Coding)

(3.3) นำแบบสอบถามที่ลงรหัสแล้วไปบันทึกรหัสในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

1.4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ตรวจแบบสอบถามทุกฉบับ เพื่อความถูกต้องสมบูรณ์และความเป็นเอกภาพของข้อมูล ซึ่งรวบรวมกลับมาเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ พร้อมทั้งนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ และใช้วิธีทางสถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้สถิติค่าร้อยละ

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ใช้สถิติค่าร้อยละ

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ใช้สถิติค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมกับความความคิดเห็นและหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร โดยใช้สถิติ Chi-Square และ ANOVA

5) ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในด้านสถานที่ ด้านการจัดทัศนียภาพ ด้านการบริการ ด้านบุคลากร และข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยรวบรวมข้อมูลประมวลผลในลักษณะหาแนวโน้ม โดยการบรรยาย

1.4.6 การนำเสนอและการรายงานผลการศึกษา

การนำเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ และนำเสนอในลักษณะของตารางประกอบการบรรยายสรุป

1.5 ข้อจำกัดในการศึกษา

เนื่องจากผู้ศึกษาไม่มีความชำนาญทางด้านภาษาต่างประเทศ ดังนั้น ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จึงเป็นประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเฉพาะชาวไทยเท่านั้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ผลที่ได้สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาการบริการให้แก่ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวที่มีลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมแตกต่างกัน

1.6.2 ผลจากการวัดระดับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวสามารถนำไปพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหรือทำให้ดีขึ้นในสิ่งที่ประชาชนเห็นว่าคืออยู่แล้ว

1.6.3 นำผลของการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดต่อไป

1.7 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

1) ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่มีต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร จากการได้เข้ามาสัมผัส พบเห็นและใช้บริการ

2) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยม ของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

3) ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่เป็นชาวไทยที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

4) การจัดการ หมายถึง กระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหารคือ การวางแผน (Planning) การจัดการองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) การควบคุม (Controlling)

5) ศัพท์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

5.1) องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง สถานที่ที่บ่งบอกความเป็นไปได้ของชุมชนในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยพิจารณาจาก 3 องค์ประกอบ คือ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงพื้นที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก

5.2) สิ่งดึงดูดใจ หมายถึง ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและความต้องการเดินทางมาท่องเที่ยว ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรม ตลอดจนการต้อนรับด้วยไมตรีจิต

5.3) การเข้าถึง หมายถึง การคมนาคม ขนส่ง ถนนหนทาง ตลอดจนปัจจัยอื่น ๆ ที่ประชาชนใช้ในการเดินทาง

5.4) สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งที่ประชาชนได้รับความสะดวกสบาย ทั้งสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานและขั้นสูง

5.5) นมัสการ หมายถึง การนำดอกไม้ รูป เทียน เข้าไปถวายสักการบูชา และปิดทองพระบรมสารีริกธาตุ บนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)

5.6) พระบรมสารีริกธาตุ หมายถึง อัฐิ (กระดูก) ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ขุดพบเมื่อ พ.ศ. 2441 ณ เมืองกบิลพัสดุ์ รัฐบาลอินเดียได้น้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แล้วโปรดให้บรรจุประดิษฐานไว้ที่พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)

5.7) พระบรมบรรพต หมายถึง พระเจดีย์ภูเขาทอง มีขนาดสูงจากฐานถึงยอด 63.6 เมตร ฐานโดยรอบมีเส้นผ่าศูนย์กลางกว้าง 150 เมตร ฐานโดยรอบยาว 330 เมตร มีบันไดทอดขึ้นเป็นบันไดเวียนจำนวน 344 ขั้น ประดิษฐานอยู่ภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

วรรณกรรมและกรอบแนวคิด

ในการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้ค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางและกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.4 นิยามศัพท์วิชาการที่ใช้

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย กรุงเทพมหานคร เป็นการศึกษาข้อมูล และความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ผู้ศึกษาได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

2.1.1.1 ความหมายของพฤติกรรม

มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรม ไว้อย่างหลากหลาย แต่ก็มีความคล้ายคลึงกัน ดังนี้

วิธี แจ่มกระทีก (2541: 14) ให้ความหมาย พฤติกรรม (Behavior) ว่า หมายถึง การกระทำหรืออาการที่แสดงออกทางกล้ามเนื้อ ความคิดของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายในจิตใจ และภายนอก อาจทำไปโดยรู้ตัว ไม่รู้ตัว อาจเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ ผู้อื่นอาจสังเกตการกระทำนั้นได้และสามารถใช้เครื่องมือทดสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายใน ราชบัณฑิตยสถาน (2525: 583)

พฤติกรรม หมายถึง ปฏิกริยาและกิจกรรมทุกชนิดที่มนุษย์แสดงออกทางรูปธรรม นามธรรม ตลอดเวลา สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัส วาจา และการกระทำ สามารถแบ่งพฤติกรรมออกได้เป็น 2 ประเภท คือ พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสหรือ อาจใช้เครื่องมือช่วย และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ บุคคลอื่นไม่สามารถสังเกตได้ (เจลิมพล คันสกูล, 2541: 2)

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่สังเกตได้ เช่น การพูด การเดิน การเดินของหัวใจ การรับรู้ การคิด การจำ และการรู้สึก การกระทำที่สังเกตไม่ได้ เช่น ผู้กระทำรู้ตัว ไม่รู้ตัว หรือเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เป็นการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสัมพันธ์กับ สิ่งกระตุ้นภายในและภายนอก (อัครฤทธิ์ หอมประเสริฐ, 2543 : 10)

โกลเดนสัน (Goldenson, 1984 : 90 อ้างใน อารีย์ สัตยกุล, 2531 : 9) ได้ให้คำจำกัดความของ พฤติกรรมไว้ว่า เป็นการกระทำหรือตอบสนองการกระทำทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลและเป็นปฏิสัมพันธ์ ในการตอบสนองสิ่งกระตุ้นภายในหรือภายนอก รวมทั้งเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆที่เป็นไปอย่างมี จุดหมาย สังเกตเห็นได้ หรือเป็นกิจกรรมการกระทำต่างๆ ที่ได้ผ่านการใคร่ครวญแล้ว หรือเป็นไปอย่างไม่ รู้ตัว

จากความหมายของพฤติกรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสรุปได้ว่า พฤติกรรมหมายถึง การกระทำหรือ อาการที่แสดงออกของจิตใจทั้งภายในและภายนอก เป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการของบุคคล ซึ่ง บุคคลอื่นสังเกต และใช้เครื่องมือทดสอบได้ ในการศึกษาครั้งนี้ พฤติกรรมหมายถึง พฤติกรรมของ ประชาชนที่แสดงออกในลักษณะการเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว พักผ่อน หรือชมสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งในที่นี้ คือวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

2.1.1.2 องค์ประกอบของพฤติกรรม

พฤติกรรมมนุษย์มีองค์ประกอบ 7 ประการ (Cronbach ,1972 อ้างอิงใน สุชาดา มะโนทัย ,2539 : 9 – 10)

- 1) ความมุ่งหมาย (Goal) เป็นความต้องการที่ทำให้เกิดกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการที่เกิดขึ้น ความต้องการบางอย่างสามารถตอบสนองได้ทันที แต่บางอย่างต้องใช้เวลาจนถึงบรรลุความต้องการได้
- 2) ความพร้อม (Readiness) คือ ระดับวุฒิภาวะหรือความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ
- 3) สถานการณ์ (Situation) เป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

4) การแปลความหมาย (Interpretation) ก่อนที่จะทำกิจกรรมหนึ่งลงไป มนุษย์จะพิจารณาสถานการณ์ก่อนแล้วจึงตัดสินใจเลือกวิธีการที่เกิดความพึงพอใจมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการ

5) การตอบสนอง (Response) เป็นการกระทำกิจกรรมเพื่อสนองตอบความต้องการ โดยวิธีการที่ได้เลือกแล้วในขั้นแปลความหมาย

6) ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (Consequence) เมื่อทำกิจกรรมแล้วย่อมได้รับผลการกระทำนั้น ผลที่ได้รับอาจเป็นไปตามที่คาดคิดหรืออาจตรงข้ามก็ได้

7) ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Thwarting) ในกรณีที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้ มนุษย์ก็อาจจะย้อนกลับไปแปลความหมายของสถานการณ์และเลือกวิธีการใหม่

2.1.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น

2.1.2.1 ความหมายของความคิดเห็น

คำว่า “ความคิดเห็น” (Opinion) ได้มีนักวิชาการให้คำนิยามไว้ต่างๆ กัน ดังนี้
ฮอร์นบีและการ์เทนบี เวคฟิลด์ (Hornby & Gatenby Wakefield อ้างอิงใน สุรสิทธิ์ สิทธิกรวนิช, 2538 : 7) ได้พูดถึงความคิดเห็นไว้ว่า “คือ ความเชื่อ หรือการลงความเห็นที่ไม่ได้เป็นความรู้ที่แท้จริง หรือคือความคิดเห็นในบางอย่างที่น่าจริงก็ได้”

คาร์เตอร์ วี. กู๊ด (Carter V. Good 1973 อ้างอิงใน สุรสิทธิ์ สิทธิกรวนิช, 2538, : 7) ได้ให้คำจำกัดความของความคิดเห็นว่า ความคิดเห็น หมายถึง ความเชื่อ ความรู้สึกประทับใจ การตัดสินใจเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งไม่อาจบอกได้ว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่

อิงเกล และสเน็ด โทบ (Engle and Snellgrove 1969 อ้างอิงใน สุรสิทธิ์ สิทธิกรวนิช, 2538 : 7) กล่าวว่า ความคิดเห็น คือการแสดงออกทางด้านเจตคติที่ออกมาเป็นคำพูด เป็นการสรุป หรือการลงความเห็นโดยอาศัยพื้นฐานความรู้ที่มีอยู่

เบส (Best 1977 อ้างอิงใน สุรสิทธิ์ สิทธิกรวนิช, 2538 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดเห็น คือ การแสดงออกทางความเชื่อและความรู้สึกของแต่ละบุคคลโดยการพูด

มอร์แกน และคิงส์ (Morgan and King 1971 อ้างอิงใน สุรสิทธิ์ สิทธิกรวนิช, 2538 : 7) ได้กล่าวไว้ว่า ความคิดเห็นคือการยอมรับ (Statement) ที่เกิดขึ้นโดยทัศนคติ

ชอว์ และแจ็ค (Shaw and Jack 1967 อ้างอิงใน จินัน นิธิวัฒนพงษ์, 2539 : 9) กล่าวว่า ความคิดเห็นเป็นการแสดงออก ซึ่งเป็นการตัดสินใจจากการประเมินค่า (Evaluation judgement) หรือทัศนะ (point of view) เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะและความคิดเห็นย่อมได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ

ทวี เสรามัญ (2540 : 4) กล่าวว่าความคิดเห็นเป็นการแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่อยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริง และทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลกลุ่มคน หรือสถานการณ์ เป็นต้น ความคิดเห็นอาจจะเป็นไปในทางเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับสิ่งนั้นก็ได้

วัตรฐ อางหาญ (2542, 8) ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีผลมาจากความเชื่อ ความคิดและทัศนคติ ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานความรู้ประสบการณ์ และพฤติกรรมระหว่างบุคคล เป็นเครื่องช่วยในการพิจารณาก่อนที่จะตัดสินใจแสดงออกมา การลงความเห็นอาจจะเป็นไปในลักษณะเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยซึ่งไม่อาจบอกได้ว่าเป็นการถูกต้องหรือไม่ และปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นต่าง ๆ นั้น ประกอบขึ้นด้วยสิ่งสำคัญ ๆ คือ ความรู้ ประสบการณ์ และสภาพแวดล้อม

จากแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับความคิดเห็นดังกล่าวสรุปได้ว่า ความคิดเห็น เป็นการแสดงออกด้านความรู้สึกของบุคคล ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานจากส่วนประกอบต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ ประสบการณ์และสภาพแวดล้อม ซึ่งการวัดในครั้งนี้ จะเป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

2.1.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540 : 1 – 10) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมว่า เป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คนหรืออาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมาตนเอง อย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพันหาไม่สามารถแยกออกจากกันได้

คุษ ชุมสาย และฉิมพัน พรหมโยธี (2527 : 12) กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในสถาบันหรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงหรือในประเทศที่น่าสนใจก็เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ ในแง่มุมมานุษยวิทยา และสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและและเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อชมศิลปปะนนานาพรรณในหอศิลป์ เพื่อนมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหรกรรม งานฉลอง และเพื่อชมการแสดงศิลปะครั้งสำคัญ ๆ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542 : 26) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเพื่อมุ่งการให้ความรู้และความภาคภูมิใจที่มุ่งเน้นเสนอลักษณะวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ โบราณคดี และสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคม

ดังนั้น การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น หมายถึง การท่องเที่ยว พักผ่อนชื่นชมความงามและวิถีชีวิตของประชาชนตามเมืองและแหล่งวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นการท่องเที่ยวหาความรู้เพิ่มเติม ประชาชนจะได้รับความรู้ในด้านต่าง ๆ ของวัฒนธรรม อีกทั้งได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนานผ่อนคลายไปในตัว ที่สำคัญ การท่องเที่ยวประเภทนี้ ช่วยทำให้ประชาชนประทับใจ ชาบซึ่งในสิ่งต่าง ๆ ที่พบเห็น แล้วเกิดความคิดไปสู่การอนุรักษ์ บำรุงรักษาวัฒนธรรมประเพณี และสภาพแวดล้อมให้อยู่คู่กับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นั้นอย่างยั่งยืน

2.1.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

2.1.4.1 ความหมายของการจัดการ

Michael A. Hitt (อ้างใน พิมลจรรย์ นามวัฒน์ , 2547 : 5) ได้อธิบายความหมายของคำว่า การจัดการ ไว้ว่า “ การจัดการ คือ การประสมประสานทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปเพื่อบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล “ ปัจจุบัน ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า “ การจัดการ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการวางตำแหน่งทางการแข่งขันขององค์การ เพื่อดำเนินงาน ในรูปของวิสัยทัศน์ นโยบาย เป้าหมาย และกลยุทธ์ ที่ชัดเจน และใช้เป็นแนวทางสำหรับกำกับใช้ทรัพยากร ในแผนงานต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อนำองค์การไปสู่การมีความได้เปรียบ ทางการแข่งขัน มีการเจริญเติบโตที่ยั่งยืนในระยะยาว”

สรุปจะเห็นได้ว่า คำนิยามต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ จะครอบคลุมสาระสำคัญ ในประเด็นหลัก ๆ ของการจัดการ หรือ การบริหาร ถึง 4 ประการ คือ

- 1) วัตถุประสงค์ (Objective)
- 2) ประสิทธิภาพ (Effectiveness)
- 3) ทรัพยากร (Resource)
- 4) การประสมประสาน (integration and coordination)

2.1.4.2 ลักษณะ ของการจัดการ การจัดการ ในองค์การ ควรมี 4 ลักษณะ ที่สำคัญ ดังนี้

(1) เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ดังนี้

1.1) การจัดการเป็นศาสตร์ เพราะมีองค์ความรู้ ซึ่งสามารถอธิบายการจัดการ โดยอ้างอิงถึง หลักความจริงทั่ว ๆ ไป ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ความรู้ทางการจัดการ เป็นสิ่งที่เชื่อถือได้ และเป็นหลักการ ที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง

1.2) การจัดการเป็นศิลป์ หมายถึง การรู้ว่า ทำอย่างไร จึงจะประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ ซึ่งศิลปะของการจัดการนั้น เป็นทักษะที่ได้มาจาก ประสบการณ์ การสังเกต การศึกษา และความสามารถ ในการประยุกต์ใช้ความรู้ทางการจัดการ ซึ่งศิลปะแห่งการจัดการนั้น ต้อง

อาศัยความคิดริเริ่มและความเข้าใจ ในศาสตร์แห่งการจัดการ โดยหลักการจัดการนั้น จะช่วยใช้เป็นแนวทางให้ผู้จัดการสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ต้องเสี่ยง ดังนั้น ศาสตร์และศิลป์แห่งการจัดการนั้น จะเป็นสิ่งที่เสริมสร้างซึ่งกันและกัน โดยมีคุณภาพทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นสิ่งจำเป็นที่ใช้ในการจัดการ

(2) การจัดการ เป็นเรื่องที่มีจุดมุ่งหมาย แต่ไม่อาจวัดได้โดยตรง

การจัดการ คือ ความพยายาม ที่จะบรรลุผลเฉพาะอย่าง ซึ่งแสดงออกมา ในรูปของวัตถุประสงค์ โดยมีความพยายาม ของกลุ่มบุคคลเป็นเครื่องช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งการจัดการนั้น เป็นสิ่งที่ไม่มีตัวตน ไม่อาจมองเห็น หรือวัดได้โดยตรง แต่อาจเห็นได้จาก ผลงาน เป็นที่พอใจ ความพอใจ ของผู้ปฏิบัติงาน และลักษณะผลผลิตงาน ทั้งในด้านผลิตภัณฑ์และการบริการ ที่ดีขึ้น

(3) การจัดการ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จ ของเป้าหมาย

การอาศัยความพยายามของผู้อื่น ให้ปฏิบัติเป็นไปตามกิจกรรมที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ให้ดีที่สุด คือ การรู้ว่า บุคคลเหล่านั้น จะทำอะไร ความเข้าใจว่า จะทำอย่างไร ถึงจะทำให้พวกเขา ทำในสิ่งที่ควรจะทำและมั่นใจว่า ความพยายามของเขานั้น จะเกิดประสิทธิผล นอกจากนี้ การสร้าง หรือรักษาไว้ ให้สภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยให้บุคคลต่าง ๆ สามารถทำงานร่วมกันได้ดี รวมทั้งภาวะที่ตอบสนองข้อได้เปรียบ และข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ จิตวิทยา สังคม การเมือง และวิทยาการด้วย

(4) การจัดการ เป็นเรื่องของการแข่งขัน

ในปัจจุบันและอนาคต ลักษณะการจัดการ มักจะกล่าวถึง ในฐานะ ที่เป็นเครื่องมือ การบริหารองค์การที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ความสามารถในการแข่งขันที่เข้ากับผู้อื่นได้ ดังนั้น การจัดการจึงจำเป็นต้องศึกษา วิเคราะห์ และกำหนดกลยุทธ์ ในทุกระดับขององค์การที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ซึ่งการจัดการนั้นจะมุ่งสู่คุณภาพและมาตรฐานในระดับสากลเป็นสำคัญ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกษ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการสร้างพื้นฐานความคิดและความเข้าใจ พอกล่าวได้ดังนี้

สุรศักดิ์ พูลทรัพย์ (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชน : ศึกษากรณีเฉพาะวัดในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในการเข้าวัดในภาพรวมแต่ละด้านโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดีทุกด้าน โดยด้านที่กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติในการเข้าวัดในระดับดีมากที่สุดได้แก่ ด้านความสะอาด รองลงมาคือด้านอาคารสถานที่ ด้านหลักธรรม ด้านวัด ด้านสภาพแวดล้อม และด้านเจ้าอาวาสตามลำดับ

2) อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้ มีผลต่อทัศนคติในการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชนในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01

3) เพศ และระดับการศึกษา ไม่มีผลต่อทัศนคติในการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชนในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชัยนาท อรรถบุตร (2542) ได้ทำการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการเข้าวัดของคนไทยและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจให้คนเข้าวัด ผลการศึกษาพบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 41 - 50 ปี สถานภาพสมรสแล้ว การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพรับราชการ

2) ด้านพฤติกรรมกรเข้าวัดของคนไทย โดยส่วนใหญ่เข้าวัด 1 ครั้งหรือน้อยกว่าต่อเดือน ในด้านแรงจูงใจภายในอยู่ระดับปานกลางโดยแรงจูงใจที่สูงที่สุด คือการประกอบพิธีกรรมทำกิจกรรมทางศาสนา แรงจูงใจภายนอกอยู่ในระดับสูงโดยเฉพาะความศรัทธาต่อเจ้าอาวาสและความต้องการวัดดุมงคล ส่วนความมุ่งหมายในการเข้าส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นงานทางด้านพิธีกรรมกว่าความศรัทธา ได้แก่ การถวายสังฆทาน การทำบุญตามวันสำคัญทางศาสนาและงานพิธี

ประวัติ เสมติ (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์ ในระดับปานกลาง ผลการวิเคราะห์การผันแปร พบว่า การให้คุณค่าโบราณสถาน ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถาน มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 เพศ อายุ มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับโบราณสถาน การใช้ประโยชน์จากพระราชวังสนามจันทร์มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศชาย มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลายหรือเทียบเท่า ประกอบอาชีพรับจ้าง/ทำงานบริษัท ไม่เคยไปเที่ยว/ทัศนศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน ใช้ประโยชน์จากบริเวณพระราชวังสนามจันทร์เป็นเป็นสถานที่พักผ่อน/เป็นสถานที่ศึกษา และมีระดับการให้คุณค่าโบราณสถานสูง เห็นด้วยกับการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณพระราชวังสนามจันทร์มากกว่ากลุ่มอื่น

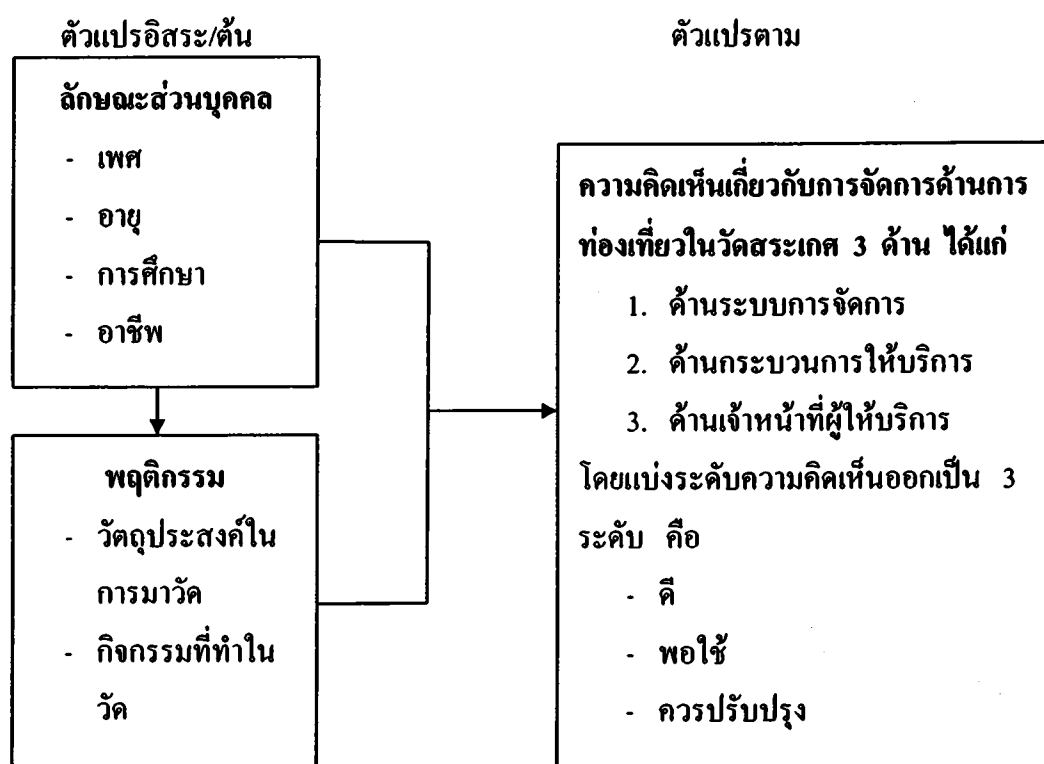
สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2548) ได้ทำการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2548 พบว่า การดักบาตรเป็นกิจกรรมทางพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติมากที่สุด ร้อยละ 84.8 รองลงมาคือ ถวายสังฆทาน ร้อยละ 64.8 สวดมนต์ ร้อยละ 56.5 การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมะ ร้อยละ 45.1 ตามลำดับ ส่วนการทำสมาธิพุทธศาสนิกชนยังให้ความสนใจค่อนข้างน้อยประมาณ ร้อยละ 14.1 ซึ่งการประกอบกิจทางศาสนาทุก

กิจกรรมนั้นส่วนใหญ่จะปฏิบัติในวันพระและวันประเพณี เมื่อเปรียบเทียบระหว่างในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล พบว่าไม่มีความแตกต่างกัน ยกเว้น การฟังเทศน์/ฟังธรรม/ดูรายการธรรมเท่านั้นที่พุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลปฏิบัติมากกว่าในเขตเทศบาลเกือบ 2 เท่า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพุทธศาสนิกชนนอกเขตเทศบาลส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตร จึงทำให้มีเวลาสำหรับปฏิบัติกิจทางศาสนา มากกว่า เมื่อพิจารณาตามเพศ พบว่าเพศหญิงประกอบกิจทางศาสนาสูงกว่าเพศชายทุกกิจกรรม

2.3 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาจึงนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร โดยศึกษาใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านระบบการให้บริการ ได้แก่ การจัดตกแต่งสถานที่และสิ่งแวดล้อม และระเบียบขั้นตอนในการจะเข้าไหว้พระ 2) ด้านกระบวนการให้บริการ ได้แก่ การให้ข้อมูลข่าวสาร คำแนะนำเกี่ยวกับการเข้าไหว้พระ ความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ และความสะอาดของสถานที่ 3) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ได้แก่ ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ความเอาใจใส่ในการบริการของเจ้าหน้าที่ และการมีบุคลิก ท่าทีและมารยาทในการบริการ

นอกจากนี้ยังได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมในการเข้ามาท่องเที่ยว และศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร โดยกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

2.4 นิยามศัพท์ตัวแปร

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการศึกษา ค้นคว้า ผู้ศึกษาได้กำหนดนิยามศัพท์ตัวแปรในการศึกษาได้แก่

1) ลักษณะส่วนบุคคล หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ

2) พฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรมของประชาชนที่เดินทางมาท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการมา เช่น ต้องการมาท่องเที่ยวทั่วไป หรือต้องการมาไหว้พระ เป็นต้น และกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด เช่น ชมโบราณสถาน หรือไหว้พระปิดทอง เป็นต้น

3) ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัด โดยในการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับ

3.1) ระบบการจัดการการท่องเที่ยวภายในวัด ได้แก่ (1) การจัดตกแต่งสถานที่และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การจัดตกแต่งสถานที่บนพระบรมบรรพต เช่น การจัดวางขายสินค้าที่ระลึกสมควรอยู่ตรงไหน สถานที่วางรองเท้า สถานที่จำหน่ายดอกไม้ รูป เทียน ทอง การจัดสวนให้ร่มรื่นตามบันไดทางขึ้นและลง เป็นต้น (2) ระเบียบและขั้นตอนในการจะเข้าไหว้พระ ได้แก่ การออกข้อบังคับและคำแนะนำจากทางวัด เช่น จะต้องถอดรองเท้าก่อนเข้าไปไหว้พระ การห้ามนำดอกไม้ รูป เทียนเข้าไปในมณฑปพระบรมสารีริกธาตุให้นำเฉพาะทองเท่านั้นเข้าไปปิด เป็นต้น

3.2) กระบวนการให้บริการการท่องเที่ยวภายในวัด ได้แก่ (1) การให้ข้อมูลข่าวสารและคำแนะนำเกี่ยวกับการเข้าไหว้พระ ได้แก่ การให้คำแนะนำ ชี้แจง เช่น การแนะนำเกี่ยวกับวิธีการไหว้พระ การแนะนำวิธีการปิดทอง การชี้แจงเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระบรมสารีริกธาตุ เป็นต้น (2) ความสะอาดของสถานที่ ได้แก่ ความเป็นระเบียบสวยงามของสถานที่มีที่ทิ้งขยะและมีการจัดเก็บเป็นอย่างดี

3.3) เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวภายในวัด ได้แก่ (1) ความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในการให้บริการแก่ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ในการบริการต้องมีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระบรมบรรพต และสามารถพูดได้หลายภาษาด้วย (2) ความเอาใจใส่ในการบริการของเจ้าหน้าที่ ได้แก่ ความสนใจและตั้งใจทำงานตามหน้าที่ เช่น ตอบคำถามของประชาชน ซึ่งมักจะเป็นคำถามเดิม ๆ อยู่ทั้งวัน เป็นต้น (3) การมีบุคลิก ท่าทีและมารยาทในการบริการ หมายถึง การแสดงออกต่อผู้รับบริการในลักษณะยิ้มแย้มแจ่มใส รวมถึงการพูดจาแบบสุภาพอ่อนโยน เป็นมิตรต่อประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยว

4) ระดับความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดที่ถูกจัดให้เป็นระดับ โดยใช้คะแนนจากความคิดเห็นและค่าเฉลี่ยนำมาจัดกลุ่มหรือระดับความคิดเห็นออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ดี พอใช้ และควรปรับปรุง

บทที่ 3 ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร จำนวนโดยใช้สูตรของ Taro Yamane แล้วได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 ราย ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ฉบับ ให้กับประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร เมื่อประชาชนกรอกแบบสอบถามเสร็จแล้ว ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของแบบสอบถามดังกล่าว แล้วนำมาวิเคราะห์ประมวลผลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ และได้นำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

- ส่วนที่ 3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วนที่ 3.2 พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด
- ส่วนที่ 3.3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด
- ส่วนที่ 3.4 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมกับความคิดเห็นและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด
- ส่วนที่ 3.5 ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เนื่องจากการศึกษารั้วนี้ ได้สอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ซึ่งรวมทั้งนักเรียน นักศึกษาที่เข้ามาทัศนศึกษาด้วย โดยผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

		(N=400)	
ข้อมูลทั่วไป		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	140	35.00
	หญิง	260	65.00
อายุ	ต่ำกว่า 21 ปี	74	18.50
	21 - 25 ปี	130	32.50
	26 - 30 ปี	79	19.75
	31 ปี ขึ้นไป	117	29.25
	อายุน้อยสุด 13 ปี		
	อายุมากที่สุด 63 ปี		
	อายุเฉลี่ย 27.81 ปี		
การศึกษาสูงสุด	ต่ำกว่าปริญญาตรี	173	43.25
	ปริญญาตรี	201	50.25
	สูงกว่า ปริญญาตรี	26	6.50
สถานภาพ	โสด	316	79.00
	สมรส	72	18.00
	ม่าย หย่า แยกกัน	12	3.00

ตาราง 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร
กรุงเทพมหานคร (ต่อ)

(N=400)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
ข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ	34	8.50
ธุรกิจส่วนตัว	45	11.25
พนักงานบริษัทเอกชน	123	30.75
รับจ้างทั่วไป	56	14.00
อื่น ๆ ได้แก่ นักเรียน/นักศึกษา รวมทั้งผู้ใหญ่บางคนที่ไม่ได้ทำงาน	142	35.50
รายได้ต่อเดือน		
10,000 บาท และต่ำกว่า	207	51.75
10,001-20,000 บาท	107	26.75
20,001 บาทขึ้นไป	86	21.50
ภูมิลำเนาเดิม		
กรุงเทพมหานคร	146	36.50
ภาคกลาง	75	18.75
ภาคตะวันออก	11	2.75
ภาคเหนือ	56	14.00
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	84	21.00
ภาคใต้	28	7.00
ที่อยู่ปัจจุบัน		
ต่างจังหวัด	45	11.25
กรุงเทพมหานคร	288	72.00
ปริมณฑล	67	16.75

วันที่ ๑ พ.ย. 2557
เลขทะเบียน ๐11662 ร.๒

กพ.

915.9304

พ 3๔๔๓

๓1๐5,๖๕๗.

จากตาราง 1 ผลจากการสำรวจ พบว่าประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่คือร้อยละ 65.00 เป็นเพศหญิง อีกร้อยละ 35.00 เป็นเพศชาย ส่วนมากคือร้อยละ 32.50 มีอายุอยู่ระหว่าง 21 - 25 ปี ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม อายุต่ำสุดคือ 13 ปี และอายุสูงสุดคือ 63 ปี โดยผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 คนมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 27.81 ปี การศึกษาสูงสุดร้อยละ 50.25 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี รองลงมาคือร้อยละ 43.25 จบการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี มีเพียงร้อยละ 6.50 เท่านั้นที่จบการศึกษาในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 79.00 เป็นโสด สำหรับอาชีพของกลุ่มตัวอย่างพบว่า ส่วนมากคือร้อยละ 35.50 ยังเป็นนักเรียนนักศึกษา ที่เหลือทำงานในอาชีพต่าง ๆ โดยร้อยละ 30.75 เป็นพนักงานบริษัทเอกชน ที่เหลือมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ดำเนินธุรกิจส่วนตัว เข้ารับราชการและรัฐวิสาหกิจ ในสัดส่วนที่ไม่มากนัก

เมื่อพิจารณารายได้ต่อเดือน พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากคือร้อยละ 51.75 มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท/เดือน รองลงมาคือร้อยละ 26.75 มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 - 20,000 บาท/เดือน อีกร้อยละ 21.50 มีรายได้มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน ทั้งนี้คงเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษา และบางอาชีพมีรายได้ไม่มากนัก เช่น อาชีพรับจ้างทั่วไป

สำหรับภูมิลำเนาเดิมของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวในวัดสระเกศ พบว่าส่วนมากคือร้อยละ 36.50 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานคร รองลงมาคือร้อยละ 21.00 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 18.75 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ภาคกลาง ร้อยละ 14.00 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ภาคเหนือ ร้อยละ 7.00 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ภาคใต้ มีเพียงร้อยละ 2.75 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ภาคตะวันออก ทั้งนี้ พบว่า ปัจจุบันส่วนใหญ่ร้อยละ 72.00 อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร รองลงมาร้อยละ 17.1 อาศัยอยู่ในเขตปริมณฑล ที่เหลืออีกร้อยละ 11.7 อาศัยอยู่ในต่างจังหวัด

3.2 พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ในการศึกษารั้งนี้ได้สำรวจพฤติกรรมของประชาชนที่มาท่องเที่ยวในวัด ตั้งแต่การรับทราบข้อมูลข่าวสารของวัด วัตถุประสงค์การเดินทางมา ลักษณะการเดินทาง รวมทั้งกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ซึ่งผลจากการสำรวจสรุปได้ดังต่อไปนี้

ตาราง 2 พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราช
วรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

(N=400)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. แหล่งข้อมูลที่ทำให้รู้จักวัดสระเกศ (ภูเขาทอง)		
คนในครอบครัว	124	31.00
เพื่อน ๆ	171	42.75
หนังสือ (หนังสือพิมพ์ วารสาร)	24	6.00
โทรทัศน์	52	13.00
เดินทางผ่าน	27	6.75
อื่น ๆ ได้แก่ โปสเตอร์/แผ่นพับ และวิทยุ	2	0.50
2. วัตถุประสงค์ในการมาท่องเที่ยวที่วัด		
ต้องการมาท่องเที่ยว	39	9.75
ต้องการมาไหว้พระ	361	90.25
3. ลักษณะการเดินทางมา		
รถส่วนตัว	82	20.50
รถเมล์	176	44.00
รถแท็กซี่	71	17.75
ตุ๊กตุ๊ก	32	8.00
รถทัวร์	6	1.50
อื่น ๆ ได้แก่ เดินมา มาทางเรือ	33	8.25
4. ผู้ร่วมเดินทาง		
มากับเพื่อน	263	65.75
มากับครอบครัว	113	28.25
มากับทัวร์	6	1.50
มาคนเดียว	18	4.50

ตาราง 2 พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร (ต่อ)

(N=400)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
5. ในการเดินทางมาครั้งนี้มีผู้ร่วมเดินทางกี่คน		
คนเดียว	18	4.50
2 คน	175	43.75
3 คน	58	14.50
4 คน	45	11.25
5 คน	30	7.50
6 - 9 คน	55	13.75
10 คนขึ้นไป	19	4.75
6. กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด		
ไหว้พระ ปิดทอง	330	82.50
ชมวัด (โบราณสถาน)	37	9.25
ชมศิลปกรรมภายในวัด	6	1.50
ท่องเที่ยวทั่วไป	21	5.25
อื่นๆ ได้แก่ ทำบุญวันเกิด ถวายสังฆทาน	6	1.50

จากตาราง 2 พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนมากร้อยละ 42.75 รู้จักวัดสระเกศ (ภูเขาทอง) มาจากเพื่อน รองลงมาคือร้อยละ 31.00 รู้จากคนในครอบครัว ร้อยละ 13.00 รู้มาจากโทรทัศน์ ที่เหลือรู้จากการเดินทางผ่านวัด หนังสือพิมพ์/วารสาร ในสัดส่วนที่แตกต่างกัน มีเพียงส่วนน้อยที่รู้จากโปสเตอร์/แผ่นพับ และวิทยุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 90.25 มีวัตถุประสงค์ในการมาวัดสระเกศเพื่อต้องการมาไหว้พระ มีเพียงร้อยละ 9.75 เท่านั้นที่ต้องการมาท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างส่วนมากร้อยละ 44.00 เดินทางมาด้วยรถเมล์ รองลงมาคือร้อยละ 20.50 เดินทางมาด้วยรถส่วนตัว ร้อยละ 17.75 เดินทางมาด้วยรถแท็กซี่ นอกเหนือจากนี้บางคนเดินทางมาด้วยรถตุ๊กตุ๊ก เดินมาเองใช้การเดินทางโดยทางเรือ ตลอดจนเดินทางมากับรถทัวร์ นำเที่ยว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 65.75 เดินทางมากับเพื่อน รองลงมาร้อยละ 28.25 มากับครอบครัว ร้อยละ 4.50 มาคนเดียว มีเพียงร้อยละ 1.50 มากับกลุ่มทัวร์ กลุ่มตัวอย่างมาก

ร้อยละ 43.75 เดินทางมาจำนวน 2 คน อาจด้วยความคล่องตัวในการเดินทางซึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างจะเดินทางมากับเพื่อนเป็นส่วนมากคงได้กล่าวมาแล้ว รองลงมาร้อยละ 14.50 เดินทางมาจำนวน 3 คน มีเพียงร้อยละ 4.75 มีจำนวนผู้ร่วมเดินทางมากกว่า 10 คนขึ้นไป กิจกรรมที่ทำเมื่อมาถึงวัดส่วนใหญ่ร้อยละ 82.50 ไหว้พระปิดทอง รองลงมาในสัดส่วนที่ค่อนข้างแตกต่างคือร้อยละ 9.25 มาชมวัด (โบราณสถานต่าง ๆ) ที่เหลือในสัดส่วนเพียงเล็กน้อย มาท่องเที่ยวทั่วไปภายในวัด ชมศิลปกรรมภายในวัด ตลอดจนทำบุญวันเกิด และถวายสังฆทาน เป็นต้น

3.3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด

ในการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด โดยได้สอบถามความคิดเห็นในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านระบบการจัดการ ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ โดยรวบรวมข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 400 ราย ผลการการศึกษาสรุปได้ดังนี้

3.3.1 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด สระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม

ตาราง 3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด
สระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ด้านระบบการจัดการ	117 (29.23)	166 (41.47)	99 (24.63)	14 (3.48)	5 (1.19)	0.863	3.97	ดี
1.1 ความเหมาะสมในการจัดการสถานที่ภายในวัดสระเกศ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	84 (21.50)	196 (49.50)	106 (26.50)	12 (2.50)	1 (0.25)	0.738	3.87	ดี

ตาราง 3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1.2 การจัด ระเบียบข้อ ปฏิบัติเกี่ยวกับ การเข้ามา ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมตาม สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระ เกศ	189 (47.00)	99 (24.75)	82 (20.50)	18 (4.50)	13 (3.25)	0.988	4.07	ดี
2. ด้านกระบวนการ ให้บริการ	78 (19.51)	179 (44.75)	125 (31.25)	17 (4.14)	1 (0.35)	0.017	3.78	ด.ล
2.1 การให้ ข้อมูลข่าวสาร และคำแนะนำ เกี่ยวกับการเข้า มาท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมตาม สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระ เกศ	63 (15.75)	155 (38.75)	115 (28.75)	51 (12.75)	16 (4.00)	0.782	3.80	ด.ล
2.2 ความ สะดวกในการ ติดต่อกับ เจ้าหน้าที่ในการ เข้ามาท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม ตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระ เกศ	59 (14.75)	170 (42.50)	154 (38.75)	15 (3.75)	2 (0.50)	0.780	3.67	ดี

ตาราง 3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใน
วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
2.3 ความ สะอาดของ สถานที่ ท่องเที่ยวและ การบริการด้ งภายในวัด สระเกศ	96 (24.00)	178 (44.25)	109 (27.25)	17 (4.25)	1 (0.25)	0.778	3.87	ดี
3. ด้านเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ	58 (14.39)	165 (41.36)	150 (37.53)	22 (5.60)	5 (1.13)	0.828	3.62	พอใช้
3.1 ความรู้ ความสามารถ ของเจ้าหน้าที่ ในบริการ เกี่ยวกับการเข้า มาท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมตาม สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระ เกศ	49 (12.25)	166 (41.50)	159 (39.75)	20 (5.00)	6 (1.50)	0.816	3.57	พอใช้
3.2 การเอาใจ ใส่ในการบริการ ของเจ้าหน้าที่ เกี่ยวกับการเข้า มาท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมตาม สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระ เกศ	54 (13.50)	159 (39.75)	150 (37.50)	32 (8.00)	5 (1.25)	0.858	3.56	พอใช้

ตาราง 3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด
สระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ในภาพรวม(ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
3.3 การมีบุคลิก ท่าทีและมารยาทใน การบริการ ประชาชนเกี่ยวกับ การเข้ามาท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมตาม สถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ	73 (18.25)	173 (43.25)	137 (34.25)	14 (3.50)	3 (0.75)	0.810	3.74	ดี
รวม						0.823	3.79	ดี

จากตาราง 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.79$, $SD = 0.823$) และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการจัดการของวัดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

อันดับ 1 ด้านระบบการจัดการของวัดอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.97$, $SD = 0.863$)

อันดับ 2 ด้านกระบวนการให้บริการอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.78$, $SD = 0.780$)

อันดับ 3 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{X} = 3.62$, $SD = 0.828$)

แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัด เห็นว่าวัดมีระบบการจัดการที่ดีกว่ากระบวนการให้บริการ และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัดค่อนข้างมีการจัดการที่เป็นสัดส่วนเฉพาะในแต่ละจุด และมีกฎระเบียบในการควบคุม ในขณะที่กระบวนการให้บริการจะเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสาร ความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ตลอดจนความสะอาดของสถานที่ที่ให้บริการ และในส่วนของด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการจะดูจากความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการบริการแก่ประชาชน การเอาใจใส่ในการให้บริการ การมีบุคลิก ท่าที และมารยาทของเจ้าหน้าที่ ดังนั้น ในกระบวนการทั้งสองจึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับตัวบุคคลผู้ให้บริการทั่วไป ส่วนของการทำความสะอาดและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ จึงอาจทำให้การบริการมีข้อบกพร่องไม่เป็นที่พอใจของประชาชนก็อาจเป็นไปได้

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด จะเห็นได้ว่า ในส่วนของการจัดการนั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าการจัดระบบการจัดการทำได้ดีกว่าส่วนอื่น ในขณะที่กระบวนการจัดการ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าความสะอาดของสถานที่ที่ตลอดจนการจัดการดังขะยะ ทางวัดมีการจัดการค่อนข้างดี รองลงมาคือการให้ข้อมูลข่าวสารและความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ตามลำดับ

ส่วนความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีบุคลิก ท่าที และมารยาทดี ในขณะที่เห็นว่าความรู้ ความสามารถของเจ้าหน้าที่ และการเอาใจใส่ต่อประชาชนของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับพอใช้เท่านั้น

3.3.2 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด สระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ด้านระบบการจัดการ

ความคิดเห็นของประชาชนต่อด้านระบบการจัดการเกี่ยวกับความเหมาะสมในการจัดการสถานที่ภายในวัด และการจัดระเบียบในการเข้ามาท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด สรุปได้ดังนี้

ตาราง 4 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความเหมาะสมในการจัดการสถานที่ภายใน
วัดสระเกศ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. การจัดแบ่งพื้นที่ในการให้บริการ	75 (18.75)	234 (58.50)	86 (21.50)	4 (1.00)	1 (0.25)	0.680	3.94	ดี
2. การจัดตกแต่งสถานที่ภายในวัด	114 (28.50)	224 (56.00)	57 (14.25)	4 (1.00)	1 (0.25)	0.691	4.11	ดี
3. การจัดตกแต่งสถานที่บนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)	135 (33.75)	206 (51.50)	55 (13.75)	3 (0.75)	1 (0.25)	0.705	4.17	ดี
4. การจัดตกแต่งสถานที่ภายในพระอุโบสถ	94 (23.50)	235 (58.75)	69 (17.25)	1 (0.25)	1 (0.25)	0.662	4.05	ดี
5. การจัดตกแต่งสถานที่ภายในหอไตร	91 (22.75)	215 (53.75)	86 (21.50)	7 (1.75)	1 (0.25)	0.731	3.97	ดี
6. การจัดการพื้นที่จอดรถภายในวัด	47 (11.75)	148 (37.00)	175 (43.75)	30 (7.50)	0 (0.0)	0.797	3.53	พอใช้
7. การจัดการด้านความเรียบร้อยของถนนภายในวัด	78 (19.50)	189 (47.25)	121 (30.25)	10 (2.50)	2 (0.50)	0.783	3.82	ดี

ตาราง 4 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความเหมาะสมในการจัดการสถานที่ภายใน
วัดสระเกศ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
8. การจัดต้นไม้ ภายในวัด	142 (35.50)	186 (46.50)	66 (16.50)	6 (1.50)	0 (0.0)	0.745	4.16	ดี
9. การจัดการ ห้องน้ำ-ห้องสุขามี จำนวนเพียงพอกับ ประชาชน	54 (13.50)	158 (39.50)	153 (38.25)	30 (7.50)	5 (1.25)	0.861	3.56	พอใช้
10. การจัดระบบ ไฟฟ้าภายในวัด	60 (15.00)	213 (53.25)	122 (30.50)	5 (1.25)	0 (0.0)	0.688	3.82	ดี
11. การจัดระบบ บริการโทรศัพท์ สาธารณะภายในวัด	38 (9.50)	152 (38.00)	178 (44.50)	31 (7.75)	1 (0.25)	0.781	3.48	พอใช้
รวม						0.738	3.87	ดี

จากตาราง 4 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมในการจัดการสถานที่ภายในวัดในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.87$, $SD = 0.738$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นในการจัดตกแต่งสถานที่บนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) อยู่ในระดับดีกว่าสถานที่อื่น ๆ ($\bar{X} = 4.17$, $SD = 0.705$) รองลงมาคือการจัดการต้นไม้ภายในวัด ($\bar{X} = 4.16$, $SD = 0.745$) และการจัดตกแต่งสถานที่ภายในวัด ($\bar{X} = 4.11$, $SD = 0.691$) ในขณะที่เห็นว่า การจัดการห้องน้ำ-ห้องสุขา การจัดการพื้นที่จอดรถภายในวัด และการจัดระบบบริการโทรศัพท์สาธารณะ อยู่ในระดับพอใช้เท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำนวนห้องน้ำ-ห้องสุขา พื้นที่จอดรถ และระบบโทรศัพท์สาธารณะในการให้บริการยังไม่เพียงพอต่อจำนวนประชาชน โดยเฉพาะการจัดการระบบบริการโทรศัพท์สาธารณะ มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.48$, $SD = 0.781$)

ตาราง 5 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ระเบียบปฏิบัติที่ ค่อนข้างเข้มงวด	18 (4.50)	47 (11.75)	186 (46.50)	101 (25.25)	48 (12.00)	0.975	3.29	พอใช้
2. ห้ามนำสุรามาคืม ภายในวัด	241 (60.25)	92 (23.00)	43 (10.75)	12 (3.00)	12 (3.00)	0.991	4.34	ดี
3. ห้ามสูบบุหรี่ ภายในวัด	240 (60.00)	91 (22.75)	42 (10.50)	10 (2.50)	17 (4.25)	1.043	4.31	ดี
4. ห้ามส่งเสียงดัง ภายในวัด	212 (53.00)	106 (26.50)	61 (15.25)	12 (3.00)	9 (2.25)	0.972	4.25	ดี
5. การแต่งกาย สุภาพเรียบร้อย	202 (50.50)	104 (26.00)	76 (19.00)	11 (2.75)	7 (1.75)	0.960	4.20	ดี
รวม						0.988	4.08	ดี

จากตาราง 5 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดระเบียบปฏิบัติตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.08$, $SD = 0.988$) เมื่อพิจารณาจากระเบียบปฏิบัติโดยละเอียดแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องของการใช้กฎระเบียบได้ค่อนข้างดี เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

อันดับ 1 ห้ามนำสุรามาคืมภายในวัด ($\bar{X} = 4.34$, $SD = 0.991$)

อันดับ 2 ห้ามสูบบุหรี่ภายในวัด ($\bar{X} = 4.31$, $SD = 1.043$)

อันดับ 3 ห้ามส่งเสียงดังภายในวัด ($\bar{X} = 4.25$, $SD = 0.972$)

อันดับ 4 การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย ($\bar{X} = 4.20$, $SD = 0.960$)

ในขณะที่เห็นว่า ระเบียบที่ใช้ค่อนข้างเข้มงวดอยู่ในระดับพอใช้หรือยังไม่เข้มงวดเท่าที่ควร นั้นหมายความว่า กลุ่มตัวอย่างยังเห็นด้วยกับการมีกฎระเบียบที่เคร่งครัดอยู่ อาจเป็นเพราะว่าสถานที่ท่องเที่ยวเป็นวัด ซึ่งต้องมีกฎระเบียบที่ค่อนข้างจะแตกต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวอื่น ๆ ดังนั้น คนส่วนใหญ่จึงเห็นว่าวัดควรจะมีกฎระเบียบที่เข้มงวดจะดีกว่า

3.3.3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด
สระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ด้านกระบวนการให้บริการ

ด้านกระบวนการให้บริการได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ และความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวและการบริการถึงรองรับขยะตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด ผลการสำรวจสรุปได้ดังนี้

ตาราง 6 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร และคำแนะนำเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. การแสดงข้อความหรือป้ายบอกชัดเจน	81 (20.25)	201 (50.25)	104 (26.00)	13 (3.25)	1 (0.25)	0.774	3.87	ดี
2. การใช้ภาษาของข้อความเข้าใจง่าย	81 (20.25)	219 (54.75)	93 (23.25)	7 (1.75)	0 (0.0)	0.708	3.93	ดี
3. แชนผังสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดชัดเจน	73 (18.25)	182 (45.50)	128 (32.00)	15 (3.75)	2 (0.50)	0.804	3.77	ดี
4. จำนวนป้ายนำทางไปสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดมีน้อยไม่เพียงพอ	4 (1.00)	41 (10.25)	189 (47.25)	123 (30.75)	43 (10.75)	0.849	3.40	พอใช้
5. การกำหนดจุดไหว้พระบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) เหมาะสม	108 (27.00)	205 (51.25)	83 (20.75)	4 (1.00)	0 (0.0)	0.719	4.04	ดี
6. การกำหนดจุดไหว้พระภายในพระอุโบสถเหมาะสม	99 (24.75)	211 (52.75)	79 (19.75)	11 (2.75)	0 (0.0)	0.745	3.99	ดี

ตาราง 6 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร และคำแนะนำเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
7. ท่านเข้าใจความหมายของภาพเขียนภายในพระอุโบสถ	55 (13.75)	165 (41.25)	138 (34.50)	37 (9.25)	5 (1.25)	0.884	3.57	พอใช้
8. ควรมีการเขียนบรรยายภาพเขียนภายในพระอุโบสถให้ชัดเจน	1 (0.25)	14 (3.50)	109 (27.25)	200 (50.00)	76 (19.00)	0.775	3.84	ดี
รวม						0.782	3.80	ดี

จากตาราง 6 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร และคำแนะนำสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ ในภาพรวมอยู่ระดับดี ($\bar{X} = 3.80$, $SD = 0.782$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสาร และคำแนะนำในระดับดีกว่าเรื่องอื่น ๆ คือการกำหนดจุดไหว้พระบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ($\bar{X} = 4.04$, $SD = 0.719$) รองลงมาคือการกำหนดจุดไหว้พระภายในพระอุโบสถ ($\bar{X} = 3.99$, $SD = 0.745$) ในขณะที่ความคิดเห็นอยู่ในระดับพอใช้ คือจำนวนป้ายนำทางไปสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดมีน้อยเกินไป แสดงให้เห็นว่าวัดควรปรับปรุงเรื่องจำนวนป้ายนำทางและการเขียนบรรยายภาพเขียนภายในพระอุโบสถ เนื่องจากยังมีผู้ไม่ทราบความหมายของภาพเขียนอยู่มาก

ตาราง 7 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในการเข้ามา
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่บนพระบรมบรรพต ได้รับความสะดวก	62 (15.50)	173 (43.25)	151 (37.75)	11 (2.75)	3 (0.75)	0.788	3.70	ดี
2. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ภายในพระอุโบสถได้รับความสะดวก	57 (14.25)	174 (43.50)	149 (37.25)	18 (4.50)	2 (0.50)	0.793	3.66	พอใช้
3. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ภายในหอไตรได้รับความสะดวก	57 (14.25)	162 (40.50)	164 (41.00)	14 (3.50)	3 (0.75)	0.794	3.64	พอใช้
4. จำนวนเจ้าหน้าที่บนพระบรมบรรพตเพียงพอต่อการดูแลประชาชน	55 (13.75)	163 (40.75)	159 (39.75)	21 (5.25)	2 (0.5)	0.804	3.62	พอใช้
5. จำนวนเจ้าหน้าที่ภายในพระอุโบสถเพียงพอต่อการดูแลประชาชน	55 (13.75)	157 (39.25)	170 (42.50)	17 (4.25)	1 (0.25)	0.782	3.62	พอใช้
6. จำนวนเจ้าหน้าที่บนหอไตรเพียงพอต่อการดูแลประชาชน	57 (14.25)	153 (38.25)	170 (42.50)	16 (4.00)	4 (1.00)	0.815	3.60	พอใช้
7. สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในวัด มีความปลอดภัยสำหรับประชาชน	68 (17.00)	208 (52.00)	117 (29.25)	7 (1.75)	0 (0.0)	0.713	3.84	ดี
รวม						0.780	3.67	ดี

จากตาราง 7 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.67$, $SD = 0.780$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้ว พบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่าความปลอดภัยของสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดอยู่ในระดับดีกว่าเรื่องอื่น ๆ ($\bar{X} = 3.84$, $SD = 0.713$) รองลงมาเป็นการติดต่อกับเจ้าหน้าที่บนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ($\bar{X} = 3.70$, $SD = 0.788$) ส่วนในเรื่องอื่น ๆ อยู่ในระดับพอใช้ โดยเฉพาะความเพียงพอของจำนวนเจ้าหน้าที่บนหอไตรต่อการดูแลประชาชน แสดงให้เห็นถึงจำนวนเจ้าหน้าที่ตามจุดต่าง ๆ ว่ายังมีจำนวนที่ไม่เพียงพอต่อการให้บริการ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่บนหอไตร ในเรื่องของความปลอดภัยเป็นสิ่งที่ทางวัดจะต้องรักษามาตรฐานในระดับดังกล่าวไว้ เพราะกลุ่มตัวอย่างได้มีความคิดเห็นว่าอยู่ในระดับดี

ตาราง 8 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวและการบริการตั้งรอบรับขยะภายในวัดสระเกศ

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะของการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว	137 (34.25)	192 (48.00)	66 (16.50)	5 (1.25)	0 (0.0)	0.73	4.15	ดี
2. พระอุโบสถ มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะของการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว	144 (36.00)	189 (47.25)	62 (15.50)	5 (1.25)	0 (0.0)	0.73	4.18	ดี
3. หอไตร มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะของการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว	129 (32.25)	200 (50.00)	67 (16.75)	4 (1.00)	0 (0.0)	0.71	4.13	ดี

ตาราง 8 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวและการบริการจัด
รองรับขยะภายในวัดสระเกศ (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
4. เส้นทางเดิน ท่องเที่ยวภายในวัด มีความสะอาด ถูก สุขลักษณะของการ เป็นสถานที่ท่องเที่ยว	111 (27.75)	199 (49.75)	85 (21.25)	5 (1.25)	0 (0.0)	0.73	4.04	ดี
5. จำนวนถังจัดเก็บ ขยะบนพระบรม บรรพต เพียงพอ	66 (16.50)	165 (41.25)	137 (34.25)	29 (7.25)	3 (0.75)	0.86	3.65	พอใช้
6. จำนวนถังจัดเก็บ ขยะภายในพระ อุโบสถ เพียงพอ	56 (14.00)	158 (39.50)	157 (39.25)	28 (7.00)	1 (0.25)	0.82	3.60	พอใช้
7. จำนวนถังจัดเก็บ ขยะภายในหอไตร เพียงพอ	61 (15.25)	162 (40.50)	151 (37.75)	26 (6.50)	0 (0.0)	0.81	3.64	พอใช้
8. จำนวนถังจัดเก็บ ขยะตามเส้นทางเดิน ท่องเที่ยวภายในวัด เพียงพอ	64 (16.00)	156 (36.00)	147 (36.75)	33 (8.25)	0 (0.0)	0.84	3.62	พอใช้
รวม						0.778	3.87	ดี

จากตาราง 8 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวและการบริการจัดรองรับขยะภายในวัดสระเกศ ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.87$, $SD = 0.778$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นว่าความสะอาดของสถานที่ภายในพระอุโบสถที่มีความสะอาดถูกสุขลักษณะอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 4.18$, $SD = 0.730$) เช่นเดียวกับความสะอาดของพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ความสะอาดของหอไตร และเส้นทางเดินภายในวัด ลดหลั่นลงมาตามลำดับ ในขณะที่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการจัดรองรับขยะในสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัด อยู่ในระดับพอใช้ เท่านั้น นั่นหมายถึงจำนวนถังขยะในแต่ละจุดภายในวัดยังไม่เพียงพอ อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นว่า จำนวนถังขยะไม่น่าจะ

พอเพียงในการรองรับขยะ แต่ก็มีความเห็นว่า แต่ละสถานที่ภายในวัดมีความสะอาด ซึ่งหากมีการเพิ่มจำนวนถังขยะให้เพียงพอ อาจทำให้การจัดระบบในเรื่องของการจัดเก็บขยะดีขึ้นกว่าเดิมได้

3.3.4 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใน วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ

ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับความรู้ความสามารถ ตลอดจนการเอาใจใส่ในการบริการ และการมีบุคลิก ท่าทีและมารยาทของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ ผลการสำรวจสรุปได้ดังนี้

ตาราง 9 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ในการให้บริการ กับประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. เจ้าหน้าที่ประจำ หน่วยมีความรู้ด้าน ศิลปวัฒนธรรมเป็น อย่างดี	51 (12.75)	162 (40.50)	163 (40.75)	21 (5.25)	3 (0.75)	0.805	3.59	พอใช้
2. เจ้าหน้าที่ สามารถตอบข้อ ซักถามของ ประชาชนได้ดี	46 (11.50)	167 (41.75)	164 (41.00)	17 (4.25)	6 (1.50)	0.806	3.57	พอใช้
3. เจ้าหน้าที่ สามารถบรรยาย ความสำคัญของ พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)	52 (13.00)	173 (43.25)	151 (37.75)	18 (4.50)	6 (1.50)	0.823	3.61	พอใช้
4. เจ้าหน้าที่ สามารถบรรยาย ความสำคัญของ พระอุโบสถ	54 (13.50)	171 (42.75)	151 (37.75)	20 (5.00)	4 (1.00)	0.815	3.62	พอใช้
5. เจ้าหน้าที่ สามารถบรรยาย ความสำคัญของหอ ไตร	52 (13.00)	165 (41.25)	155 (38.75)	22 (5.50)	6 (1.50)	0.839	3.58	พอใช้

ตาราง 9 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ในการให้บริการกับประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ (ต่อ)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
6. เจ้าหน้าที่สามารถบรรยายความสำคัญของภาพเขียนภายในพระอุโบสถ	41 (10.25)	161 (40.25)	166 (41.50)	24 (6.00)	8 (2.00)	0.834	3.50	พอใช้
7. เจ้าหน้าที่สามารถบรรยายความสำคัญของสภาพโดยรวมของวัดได้	48 (12.00)	160 (40.00)	166 (41.50)	20 (5.00)	6 (1.50)	0.823	3.56	พอใช้
รวม						0.816	3.58	พอใช้

จากตาราง 9 เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ในการให้บริการประชาชนตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ ในภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{X} = 3.58$, $SD = 0.816$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ทุกเรื่องอยู่ในระดับพอใช้ โดยความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถบรรยายความสำคัญของพระอุโบสถของเจ้าหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด ($\bar{X} = 3.62$, $SD = 0.815$) ในขณะที่มีความคิดเห็นว่า ความสามารถในการบรรยายความสำคัญของภาพเขียนภายในพระอุโบสถของเจ้าหน้าที่ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.50$, $SD = 0.834$) แสดงให้เห็นว่าความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการถึงแม้จะอยู่ในระดับพอใช้แต่ก็อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สูงนัก จึงอาจมีการพัฒนาในส่วนของเจ้าหน้าที่โดยการจัดอบรมในเรื่องของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัด พระอุโบสถ ภาพเขียน ตลอดจนเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวัด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดให้แก่ประชาชนได้อย่างถูกต้อง

ตาราง 10 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการเอาใจใส่ในการบริการของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับ
การเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ในการให้บริการกับลูกค้าที่ต้องการซื้อของที่ระลึก	46 (11.50)	173 (43.25)	158 (39.50)	20 (5.00)	3 (0.75)	0.785	3.59	พอใช้
2. เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ในการบริการแก่ประชาชนที่บูชาดอกไม้ ธูป เทียนทอง	65 (16.25)	165 (41.25)	144 (36.00)	23 (5.75)	3 (0.75)	0.842	3.66	พอใช้
3. เจ้าหน้าที่ได้ให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่เข้ามาไหว้พระ	54 (13.50)	156 (39.00)	145 (36.25)	38 (9.50)	7 (1.75)	0.903	3.53	พอใช้
4. เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)	60 (15.00)	160 (40.00)	138 (34.50)	38 (9.50)	4 (1.00)	0.891	3.58	พอใช้
5. เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในพระอุโบสถ	49 (12.25)	155 (38.75)	156 (39.00)	37 (9.25)	3 (0.75)	0.852	3.52	พอใช้
6. เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในหอไตร	52 (13.00)	146 (36.50)	159 (39.75)	36 (9.00)	7 (1.75)	0.892	3.50	พอใช้
รวม						0.858	3.56	พอใช้

จากตาราง 10 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเอาใจใส่ในการบริการของเจ้าหน้าที่กับประชาชนตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ ในภาพรวมอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{X} = 3.56$, $SD = 0.858$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นใน

ส่วนของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับพอใช้ในทุกเรื่อง โดยพบว่าการเอาใจใส่ในการบริการแก่ประชาชนที่บูชาดอกไม้ ธูป เทียน ทอง บนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด ($\bar{X} = 3.66$, $SD = 0.842$) รองลงมาเป็นเรื่องของการเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ในการบริการกับลูกค้าที่ต้องการซื้อของที่ระลึก ($\bar{X} = 3.59$, $SD = 0.785$) ในขณะที่เห็นว่าการเอาใจใส่กับประชาชนของเจ้าหน้าที่บนหอไตรมีค่าน้อยกว่าเรื่องอื่น ๆ ($\bar{X} = 3.50$, $SD = 0.892$) แสดงให้เห็นว่าการเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ตามจุดต่าง ๆ อยู่ในระดับพอใช้ แต่ค่าที่ได้อยู่ในระดับที่ไม่มากนัก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าวัดยังต้องปรับปรุงในด้านการเอาใจใส่ในการให้บริการมากกว่าเดิม

ตาราง 11 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับ การมีบุคลิก ทำที่และมารยาทในการบริการประชาชนเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ

(N=400)

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น					S.D	$\bar{X}$	การแปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. เจ้าหน้าที่มีสัมมาคารวะ	67 (16.75)	167 (41.75)	148 (37.00)	16 (4.00)	2 (0.50)	0.809	3.70	ดี
2. เจ้าหน้าที่พูดจาไพเราะ	68 (17.00)	180 (45.00)	135 (33.75)	12 (3.00)	5 (1.25)	0.819	3.73	ดี
3. เจ้าหน้าที่มีบุคลิกอ่อนน้อม	69 (17.25)	175 (43.75)	138 (34.50)	14 (3.50)	4 (1.00)	0.821	3.72	ดี
4. เจ้าหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในการบริการ	75 (18.75)	162 (40.50)	140 (35.00)	20 (5.00)	3 (0.75)	0.851	3.71	ดี
5. เจ้าหน้าที่แต่งกายเรียบร้อย	87 (21.75)	180 (45.00)	125 (31.25)	7 (1.75)	1 (0.25)	0.777	3.86	ดี
รวม						0.810	3.74	ดี

จากตาราง 11 พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิก ทำที่และมารยาทในการบริการของเจ้าหน้าที่ ในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.74$, $SD = 0.810$) เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบุคลิก ทำที่และมารยาทของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

อันดับ 1 เจ้าหน้าที่แต่งกายเรียบร้อย ($\bar{X} = 3.86$, $SD = 0.777$)

อันดับ 2 เจ้าหน้าที่พูดจาไพเราะ ($\bar{X} = 3.73$, $SD = 0.819$)

อันดับ 3 เจ้าหน้าที่มีบุคลิกอ่อนน้อม ($\bar{X} = 3.72, SD = 0.821$)

อันดับ 4 เจ้าหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในการบริการ ($\bar{X} = 3.71, SD = 0.851$)

อันดับ 5 เจ้าหน้าที่มีสัมมาคารวะ ($\bar{X} = 3.70, SD = 0.809$)

ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการทุกคนแต่งกายด้วยเสื้อและกางเกงสีขาว ทำให้ดูมีความเรียบร้อย สාරวม ประกอบกับการพูดจาไพเราะ อ่อนน้อม จึงทำให้เจ้าหน้าที่ดูมีบุคลิกท่าทีและมารยาทอยู่ในเกณฑ์ดี วัดควรรักษามาตรฐานของเจ้าหน้าที่ไว้เป็นอย่างดีตลอดไป

3.4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมและความคิดเห็น และพฤติกรรมกับความคิดเห็น

ผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรม ปัจจัยส่วนบุคคลกับความคิดเห็น และพฤติกรรมกับความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ตาราง 12 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับวัตถุประสงค์ของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

เพศ	วัตถุประสงค์ในการมาวัด		รวม	χ^2	D.F.	Sig.
	ต้องการมาท่องเที่ยว	ต้องการมาไหว้พระ				
ชาย	16 (11.43)	124 (88.57)	140 (100)	0.690	1	0.406*
หญิง	23 (8.85)	237 (91.15)	260 (100)			
รวม	39 (9.75)	361 (90.25)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 12 ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้หญิงกับผู้ชายมีวัตถุประสงค์ในการมาวัดไม่แตกต่างกัน (Sig = 0.406) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยทั้งผู้หญิงและผู้ชายส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการมาวัด เพื่อต้องการมาไหว้พระ มีเพียงส่วนน้อยที่ต้องการมาท่องเที่ยว

ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดของ
ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

เพศ	กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด					รวม	χ^2	D.F.	Sig.
	ไหว้พระ ปิดทอง	ชมวัด (โบราณสถาน)	ชมศิลปกรรม ในวัด	ท่องเที่ยว ทั่วไป	อื่นๆ เช่น ทำบุญวันเกิด				
ชาย	113 (80.71)	13 (9.29)	4 (2.86)	8 (5.71)	2 (1.43)	140 (100)	2.824	4	0.588*
หญิง	217 (83.40)	24 (9.23)	2 (0.77)	13 (5.00)	4 (1.54)	260 (100)			
รวม	330 (82.50)	37 (9.25)	6 (1.50)	21 (5.25)	6 (1.50)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 13 ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด (Sig = 0.588) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดไม่แตกต่างกัน โดยทั้งผู้หญิงและผู้ชายส่วนใหญ่มีกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด คือการไหว้พระปิดทอง มีเพียงส่วนน้อยที่ทำกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ได้แก่ ชมวัด (โบราณสถาน) ท่องเที่ยวทั่วไป ชมศิลปกรรมในวัด และการทำบุญวันเกิด ตามลำดับ

ตาราง 14 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของอายุกับวัตถุประสงค์ในการมาวัดของ
กลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

แหล่งความแปรปรวน	SS.	Df.	MS.	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	8.779	3	2.926	3.983	.008
ภายในกลุ่ม	290.981	396	.735		
รวม	299.760	399			

* หมายถึงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 14 ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการมาวัด (Sig = 0.008) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกัน จะมีวัตถุประสงค์ในการมาวัดแตกต่างกัน

ตาราง 15 ผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ระหว่างช่วงอายุกับวัตถุประสงค์ในการมาวัดของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

อายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 21 ปี	21 - 25 ปี	26 - 30 ปี	31 ปี ขึ้นไป
ต่ำกว่า 21 ปี	18.50	-	-.18	-.14	.06*
21 - 25 ปี	32.50		-	-.26	-.05
26 - 30 ปี	19.75			-	-.18
31 ปี ขึ้นไป	29.25				-

จากตาราง 15 หลังจากทีวิเคราะห์แล้วพบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการมาวัด จึงได้ทำการทดสอบรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe และพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี มีวัตถุประสงค์ในการมาวัดแตกต่างกันกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุตั้งแต่ 31 ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับวัตถุประสงค์ในการมาวัดของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

การศึกษา	วัตถุประสงค์ในการมาวัด		รวม	χ^2	D.F.	Sig.
	ต้องการมาท่องเที่ยว	ต้องการมาไหว้พระ				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	16 (9.25)	157 (90.75)	173 (100)	3.513	2	0.174*
ปริญญาตรี	23 (11.44)	178 (88.55)	201 (100)			
สูงกว่าปริญญาตรี	0 (0.0)	26 (100)	26 (100)			
รวม	39 (9.75)	361 (90.25)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 16 ผลการวิเคราะห์พบว่า การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการมาวัด (Sig = 0.174) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาที่แตกต่างกันมีวัตถุประสงค์ในการมาวัดไม่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการมาวัด เพื่อต้องการไหว้พระ โดยเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีซึ่งพบว่าทั้งหมดต้องการมาไหว้พระ ในขณะที่ผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีและต่ำกว่ามีบางส่วนที่ต้องการมาท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะมากับกลุ่มทัวร์หรือเป็นกลุ่มนักเรียนนักศึกษาที่มาท่องเที่ยวหรือทัศนศึกษาเป็นกลุ่ม

ตาราง 17 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาต่อกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาวัดวัดของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

การศึกษา	กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาวัด			รวม	χ^2	D.F.	Sig.
	ไหว้พระปิดทอง	ชมวัด(โบราณสถาน) และชมศิลปกรรม	ท่องเที่ยวทั่วไป				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	135 (78.03)	25 (14.45)	13 (7.52)	173 (100)	10.183	8	0.452*
ปริญญาตรี	171 (85.07)	17 (8.46)	13 (6.46)	201 (100)			
สูงกว่าปริญญาตรี	24 (92.31)	1 (3.85)	1 (3.85)	26 (100)			
รวม	330 (82.50)	43 (10.75)	27 (6.75)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 17 ผลการวิเคราะห์พบว่า การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาวัดวัด (Sig = 0.452) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาวัดไม่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่มีกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาวัด คือการไหว้พระปิดทอง มีเพียงส่วนน้อยที่ทำกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ได้แก่ ชมวัด (โบราณสถาน) ท่องเที่ยวทั่วไป ชมศิลปกรรมในวัด และการทำบุญวันเกิด

ตาราง 18 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับวัตถุประสงค์ในการมาวัดของ
ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

อาชีพ	วัตถุประสงค์ในการมาวัด		รวม	χ^2	D.F.	Sig.
	ต้องการมา ท่องเที่ยว	ต้องการมา ไหว้พระ				
ข้าราชการ และรัฐวิสาหกิจ	2 (5.88)	32 (94.12)	34 (100)	3.768	4	0.441*
ธุรกิจส่วนตัว	3 (6.67)	42 (93.33)	45 (100)			
พนักงาน บริษัทเอกชน	13 (10.57)	110 (89.43)	123 (100)			
รับจ้างทั่วไป	3 (5.36)	53 (94.64)	56 (100)			
กำลังศึกษา	18 (12.68)	124 (87.32)	142 (100)			
รวม	39 (9.75)	361 (90.25)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 18 ผลการวิเคราะห์พบว่า อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ในการมาวัด (Sig = 0.441) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกันมีวัตถุประสงค์ในการมาวัดไม่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ในการมาวัด เพื่อต้องการไหว้พระ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ต้องการมาท่องเที่ยว

ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับกิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดของ
ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

อาชีพ	กิจกรรมที่ได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด			รวม	χ^2	D.F.	Sig.
	ไหว้พระปิดทอง	ชมวัด(โบราณสถาน) และชมศิลปกรรม	ท่องเที่ยวทั่วไป				
ข้าราชการ และ รัฐวิสาหกิจ	28 (82.35)	6 (17.64)	0 (0.0)	34 (100)	29.279	16	0.055*
ธุรกิจส่วนตัว	41 (91.11)	3 (6.66)	1 (2.22)	45 (100)			
พนักงาน บริษัทเอกชน	106 (86.18)	7 (5.69)	10 (8.13)	123 (100)			
รับจ้างทั่วไป	51 (91.07)	3 (5.35)	2 (3.56)	56 (100)			
อื่น ๆ ระบุ กำลังศึกษา	104 (73.24)	24 (16.90)	14 (9.85)	142 (100)			
รวม	330 (82.50)	43 (10.75)	27 (6.75)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 19 ผลการวิเคราะห์พบว่า อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด (Sig = 0.055) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกันมีกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดไม่แตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่มีกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด คือการไหว้พระปิดทอง มีเพียงส่วนน้อยที่ทำกิจกรรมอย่างอื่น ๆ ได้แก่ ชมวัด (โบราณสถาน) ชมศิลปกรรมในวัด และท่องเที่ยวทั่วไป ตามลำดับ

ตาราง 20 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

เพศ	ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด		รวม	χ^2	D.F.	Sig
	ดี	พอใช้				
ชาย	86 (61.42)	54 (38.57)	140 (100)	1.921	1	0.166*
หญิง	141 (54.23)	119 (45.77)	260 (100)			
รวม	227 (56.75)	173 (43.25)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 20 ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด (Sig = 0.166) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดไม่แตกต่างกัน โดยทั้งผู้หญิงและผู้ชายส่วนมากมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับดีร้อยละ 56.75 ที่เหลือมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับพอใช้

ตาราง 21 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

อายุ	ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด		รวม	χ^2	D.F.	Sig
	ดี	พอใช้				
ต่ำกว่า 21 ปี	52 (70.27)	22 (29.73)	74 (100)	8.886	3	0.052*
21 - 25 ปี	74 (56.92)	56 (43.08)	130 (100)			
26 - 30 ปี	40 (50.63)	39 (49.37)	79 (100)			
31 ปี ขึ้นไป	61 (52.14)	56 (47.86)	117 (100)			
รวม	227 (56.75)	173 (43.25)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 21 ผลการวิเคราะห์พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด (Sig = 0.052) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดไม่แตกต่างกัน โดยส่วนมากมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับดีร้อยละ 56.75 ที่เหลือมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับพอใช้

ตาราง 22 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

การศึกษา	ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด		รวม	χ^2	D.F.	Sig
	ดี	พอใช้				
ต่ำกว่าปริญญาตรี	109 (63.00)	64 (36.99)	173 (100)	4.902	2	0.086*
ปริญญาตรี	104 (51.74)	97 (48.25)	201 (100)			
สูงกว่าปริญญาตรี	14 (53.84)	12 (46.15)	26 (100)			
รวม	227 (56.75)	173 (43.25)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 22 ผลการวิเคราะห์พบว่า การศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด (Sig = 0.086) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดไม่แตกต่างกัน โดยส่วนมากมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับดีร้อยละ 56.75 ที่เหลือมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับพอใช้

ตาราง 23 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยว
ภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

อาชีพ	N	$\bar{X}$	SD
ข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ	34	3.831	.478
ธุรกิจส่วนตัว	45	3.691	.624
พนักงานบริษัทเอกชน	123	3.645	.456
รับจ้างทั่วไป	56	3.688	.447
อื่นๆ ระบุกำลังศึกษา	142	3.946	.475
รวม	400	3.779	.500

ตาราง 24 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

แหล่งความแปรปรวน	SS.	Df.	MS.	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	7.099	4	1.775	7.535	.000*
ภายในกลุ่ม	93.036	395	.236		
	100.135	399			

* หมายถึงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 24 ผลการวิเคราะห์พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวภายในวัดแตกต่างกัน (Sig = 0.000) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตาราง 25 ทดสอบความสัมพันธ์รายคู่ระหว่างอาชีพกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

อาชีพ	$\bar{X}$	X1	X2	X3	X4	X5
ข้าราชการและรัฐวิสาหกิจ (X1)	3.831	-	-.20	-.10	-.18	-.40
ธุรกิจส่วนตัว (X2)	3.691		-	-.21	-.29	-.51
พนักงานบริษัทเอกชน (X3)	3.645			-	-.28*	-.48
รับจ้างทั่วไป (X4)	3.688				-	-.49
อื่น ๆ ระบุ กำลังศึกษา (X5)	3.946					-

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 25 ผลการวิเคราะห์พบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด (Sig = 0.000) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และเมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้สถิติ f-test (one way analysis of variance) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพแตกต่างกัน จะมีความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดแตกต่างกัน เมื่อทำการทดสอบรายคู่โดยวิธีการของ Scheffe' พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน มีความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดแตกต่างกันกับกลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพอื่น ๆ ระบุ กำลังศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพอื่น ๆ ระบุกำลังศึกษา มีความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดดีกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน

ตาราง 26 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ในการมาวัดกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ในการมาวัด	ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด		รวม	χ^2	D.F.	Sig
	ดี	พอใช้				
ต้องการมาท่องเที่ยว	28 (71.79)	11 (28.20)	39 (100)	3.985	1	0.046*
ต้องการมาไหว้พระ	199 (55.12)	162 (44.87)	361 (100)			
รวม	227 (56.75)	173 (43.25)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 26 ผลการวิเคราะห์พบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด (Sig = 0.046) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดไม่แตกต่างกัน โดยทั้งผู้หญิงและผู้ชายส่วนมากมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับดีร้อยละ 56.75 ที่เหลือมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับพอใช้

ตาราง 27 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดกับความคิดเห็นต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

กิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด	ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด		รวม	χ^2	D.F.	Sig
	ดี	พอใช้				
ไหว้พระปิดทอง	181 (54.84)	149 (45.15)	330 (100)	5.979	4	0.201*
ชมวัด(โบราณสถาน)	21 (56.75)	16 (43.24)	37 (100)			
ชมศิลปกรรมในวัด	4 (66.67)	2 (33.33)	6 (100)			
ท่องเที่ยวทั่วไป	17 (80.95)	4 (19.05)	21 (100)			
ทำบุญวันเกิด	4 (66.67)	2 (33.33)	6 (100)			
รวม	227 (56.75)	173 (43.25)	400 (100)			

* หมายถึงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 27 ผลการวิเคราะห์พบว่า กิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด (Sig = 0.201) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่ากิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดไม่แตกต่างกัน โดยผู้ที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนมากมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับดีร้อยละ 56.75 ที่เหลือมีความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดอยู่ในระดับพอใช้

3.5 ข้อเสนอแนะจากประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ

จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ได้ให้ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการ ทั้งใน ด้านสถานที่ ด้านทัศนียภาพ ด้านบริการ ด้านบุคลากร และข้อเสนอแนะอื่นๆ ดังต่อไปนี้

ตาราง 28 ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1. ข้อเสนอแนะด้านสถานที่ (N = 85)		
1.1 คืออยู่แล้วไม่มีข้อเสนอแนะใดๆ	61	71.76
1.2 ควรมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนมากกว่านี้	12	14.12
1.3 ควรมีการทำความสะอาดให้มากกว่านี้	4	4.71
1.4 ควรให้มีถังขยะมากกว่านี้	3	3.53
1.5 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้แก่ ควรจัดให้เป็นโซนชัดเจนมากกว่านี้, ควรเพิ่มเวลาปิด - เปิดประตูขึ้นสู่ยอดเจดีย์ภูเขาทองมากกว่านี้, สถานที่บางส่วนยังไม่ดี, ควรย้ายห้องน้ำ - ห้องสุขา ออกให้ห่างจากภูเขาทอง, ชั้นบนสุดควรปูพรมเนื่องจากพื้นร้อนมาก	5	5.90
2. ข้อเสนอแนะด้านทัศนียภาพ (N = 75)		
2.1 คืออยู่แล้วไม่มีข้อเสนอแนะใดๆ	67	89.33
2.2 ควรเพิ่ม ไม้ดอกมากขึ้น, ควรจัดสถานที่ขายของที่ระลึกเป็นสัดส่วน ไม่ควรอยู่ภูเขาทอง	4	5.34
2.3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ได้แก่ ไม่อยากให้มีสิ่งก่อสร้างมาปิดบังการมอง ทัศนียภาพของกรุงเทพ, มีป้ายมากเกินไปทำให้เสียทัศนียภาพ, ควรวางถังขยะให้เป็นระเบียบจะได้ไม่เสียทัศนียภาพ, ควรมีไฟฟ้าตามทางเดินเท้าและบนภูเขาทองมากกว่านี้	4	5.34

ตาราง 28 ข้อเสนอแนะของกลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใน
วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร (ต่อ)

ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
3. ข้อเสนอแนะด้านบริการ (N = 77)		
3.1. คืออยู่แล้วไม่มีข้อเสนอแนะใด ๆ	52	67.53
3.2. การบริการยังไม่ดีพอ	6	7.79
3.3. ควรมีห้องน้ำมากกว่านี้	3	3.90
3.4. ควรเพิ่มการแนะนำ อธิบายสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดมากขึ้น	2	2.60
3.5. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ได้แก่ ควรให้มีถังขยะบริเวณบันไดทางขึ้น ภูเขาทอง, ควรปรับปรุงและอบรมเจ้าหน้าที่ขายของที่ระลึก ควรมีจุดแลกเงินเพื่อทำบุญบริการแก่ประชาชน, ควรมีการบริการน้ำดื่มฟรีสำหรับประชาชน	6	7.80
4. ข้อเสนอแนะด้านบุคลากร (N = 65)		
4.1. คืออยู่แล้ว ไม่มีข้อเสนอแนะใด ๆ	45	69.23
4.2. เจ้าหน้าที่ยังมีน้อยเกินไป ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ให้มากกว่านี้	10	15.38
4.3. ควรเอาใจใส่ประชาชนมากกว่านี้	4	6.15
4.4. ควรมีบุคลากรประจำทุกจุดที่สำคัญ, เจ้าหน้าที่ควรพูดจาดี มารยาทกว่านี้, ควรมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านภาษาสามารถ อธิบายรายละเอียดของสถานที่	6	9.24
- ควรมีรถกระเช้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ		
- ควรมีจุดแลกเงิน		

จากตาราง 30 ในจำนวนของกลุ่มตัวอย่าง 400 คน มีเพียง 85 คน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านสถานที่ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 71.76 ระบุว่าคืออยู่แล้วไม่มีข้อเสนอแนะใด ๆ ในขณะที่ร้อยละ 14.12 เสนอแนะในเรื่องของป้ายบอกทางในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งระบุว่า ยังไม่ชัดเจนและมีจำนวนไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะในเรื่องของความสะอาดตามสถานที่ต่าง ๆ จำนวนถึงขยะที่ยังไม่เพียงพอตามจุดต่าง ๆ ตลอดจนข้อเสนอแนะอื่น ๆ เช่น ควรจัดโซนให้ชัดเจน ควรเพิ่มเวลาปิด - เปิดในการขึ้นไปไหว้ภูเขาทอง สถานที่

บางส่วนยังไม่ดีพอ ควรย้ายห้องน้ำออกให้ห่างจากภูเขาทอง และควรบูรณปฏิสังขรณ์บนสุดเนื่องจากพื้นร้อนมาก เป็นต้น

กลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านทัศนียภาพ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 89.33 ระบุว่าคืออยู่แล้วไม่มีข้อเสนอแนะใดๆ ในขณะที่ร้อยละ 5.34 เสนอแนะในเรื่องของการเพิ่มไม้ดอกไม้ประดับให้มากขึ้นและควรจัดสถานที่ขายของที่ระลึกเป็นสัดส่วนไม่ควรอยู่บนพระบรมมหาราชวัง (ภูเขาทอง) นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะในเรื่องไม่ยอมให้มีสิ่งปลูกสร้างมาปิดบังทัศนียภาพของกรุงเทพฯ ไม่ควรมีป้ายมากเกินไปจะทำให้เสียทัศนียภาพ ควรวางผังระยะให้เรียบร้อยเพื่อรักษาทัศนียภาพ และสุดท้ายเป็นเรื่องของไฟฟ้าตามทางเดินเท้าและบนพระบรมมหาราชวัง (ภูเขาทอง) ควรเพิ่มให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

กลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านบริการ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 67.53 ระบุว่าคืออยู่แล้วไม่มีข้อเสนอแนะใด ๆ ในทางกลับกันร้อยละ 12.99 ระบุว่า การบริการยังไม่ดีพอ นอกจากนี้จะเป็นการเสนอแนะในเรื่องของห้องน้ำที่ยังมีน้อยเกินไปควรมีมากกว่านี้จะได้เพียงพอกับประชาชน ควรปรับปรุงและอบรมเจ้าหน้าที่ขายของที่ระลึก ควรให้มีถังขยะบริเวณบันไดทางขึ้นพระบรมมหาราชวัง (ภูเขาทอง) ควรเพิ่มข้อความแนะนำอธิบายสถานที่ต่างๆ ภายในวัดมากขึ้น ควรมีน้ำดื่มฟรีให้บริการแก่ประชาชนและควรมีจุดแลกเงินเพื่อทำนุญบริการให้แก่ประชาชน

กลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านบุคลากร โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 69.23 ระบุว่าคืออยู่แล้วไม่มีข้อเสนอแนะใด ๆ ในขณะที่ร้อยละ 15.38 เจ้าหน้าที่น้อยเกินไปไม่เพียงพอ ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่ให้มากกว่านี้ สัดส่วนที่ลดลงมาเป็นเรื่องควรมีบุคลากรประจำจุดต่างๆ ที่สำคัญ เจ้าหน้าที่ควรพูดจาดีมีมารยาทมากกว่านี้ เจ้าหน้าที่ควรมีความรู้ด้านภาษาสามารถอธิบายรายละเอียดได้ และการเอาใจใส่ประชาชนของเจ้าหน้าที่ยังน้อยเกินไป

นอกจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้ให้ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ โดยจัดเป็นกลุ่มดังนี้ (1) ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ ควรให้มีการประชาสัมพันธ์ในการสักการบูชาให้มากกว่านี้ ควรมีโบชัวร์ประกอบแหล่งอ้างอิง (2) การบริการ ได้แก่ ควรมีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติเพิ่มเติม ควรมีรถกระเช้าสำหรับคนพิการและผู้สูงอายุ ควรมีจุดแลกเงิน (3) การจัดระเบียบ ได้แก่ ควรจัดระเบียบเรื่องถังขยะและรถรับจ้างมากขึ้น ควรมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ไม่ควรนำวัตถุมงคลที่ไม่ใช่วัดสร้างขึ้นมาจำหน่าย ควรแยกพื้นที่จำหน่ายของที่ระลึกกับวัตถุมงคลออกจากกัน ไม่ควรอนุญาตให้นำอาหารมารับประทานบริเวณภูเขาทอง (4) อื่น ๆ ได้แก่ อยากรักษาอนุรักษ์แบบปัจจุบันไว้ตลอดไป

บทที่ 4

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมกับความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา คือ ประชาชนที่เข้าท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ พบว่าส่วนมากเป็นเพศหญิง โดยที่สัดส่วนของเพศหญิงมากกว่าเพศชายถึงสามเท่าของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด ซึ่งทั้งหมดนี้ส่วนมากมีอายุอยู่ในช่วง 21 - 25 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ มีสถานภาพยังเป็นโสดมากกว่าซึ่งสอดคล้องกับอาชีพที่ส่วนใหญ่ยังไม่มีอาชีพแต่เป็นนักเรียนนักศึกษาทำให้ส่วนมากมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังพบว่าประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ มีภูมิลำเนาเดิมและอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่

4.1.2 พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

จากการสำรวจพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ ส่วนใหญ่รู้จักวัดสระเกศ (ภูเขาทอง) มาจากเพื่อน และวัตถุประสงค์ในการเข้ามาครั้งนี้ต้องการ

มาไหว้พระเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ใช้รถประจำทางหรือรถเมล์ในการเดินทางมา ส่วนมากมากกว่าเพื่อนมากกว่ามาขับรถหรือมาคนเดียว โดยส่วนใหญ่จะมาสองคน สำหรับกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อเข้ามาภายในวัดสระเกศ พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องการทำมากที่สุดคือการไหว้พระปิดทองเป็นหลัก มีบ้างที่ต้องการชมวัด ทั้งในส่วนของศิลปกรรมและประติมากรรมต่าง ๆ รวมทั้งการท่องเที่ยวหรือทัศนศึกษาโดยทั่วไป

4.1.3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

ผลจากการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศต่อการจัดการ พบว่าประชาชนได้ให้ความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.79$, $SD = 0.823$) เมื่อพิจารณาการจัดการรายด้านแล้วพบว่า ประชาชนลงความเห็นว่างดมีการจัดการทั้ง 3 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้

อันดับ 1 ด้านระบบการจัดการของวัดอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.97$, $SD = 0.863$)

อันดับ 2 ด้านกระบวนการให้บริการอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.78$, $SD = 0.780$)

อันดับ 3 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{X} = 3.62$, $SD = 0.828$)

4.1.4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ มีรายละเอียดดังนี้

1) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ พบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับความคิดเห็น χ^2 (Sig = 0.000) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศแตกต่างกัน ในขณะที่เพศ อายุ และการศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ พบว่า พฤติกรรมไม่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมในการท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศของประชาชน

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลกับพฤติกรรมในการท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศของประชาชน พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการมาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ (Sig = 0.008) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมในการเข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศแตกต่างกัน โดยพบว่า ประชาชนที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี จะมีพฤติกรรมในการมาท่องเที่ยวในวัดสระเกศต่างจากประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 31 ปีขึ้นไป เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วพบว่า มีความแตกต่างกันเฉพาะในส่วนของวัตถุประสงค์ในการมาเท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่ทำเมื่อมาท่องเที่ยวในวัดสระเกศไม่แตกต่างกัน สำหรับ เพศ การศึกษา และอาชีพ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับพฤติกรรมในการมาท่องเที่ยวในวัดสระเกศ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.1.5 ข้อเสนอแนะจากประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

นอกเหนือจากการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร แล้วประชาชนยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแต่ละด้านกล่าวคือในด้านสถานที่ได้เสนอแนะให้มีป้ายบอกทางที่ชัดเจนมากขึ้น การดูแลความสะอาดของสถานที่ รวมทั้งทัศนียภาพในบริเวณวัดซึ่งส่วนมากลงความเห็นว่าเป็นดีอยู่แล้ว ยังมีบางคนที่เสนอแนะให้เพิ่มไม้ดอกไม้ประดับตามบริเวณต่าง ๆ ในวัด และในด้านบริการก็เช่นกันส่วนมากลงความเห็นว่าเป็นดีอยู่แล้ว ยังมีบางคนที่เสนอแนะให้เพิ่มการบริการมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น ห้องน้ำที่ไม่เพียงพอ ในขณะที่ในด้านบุคลากรประชาชนลงความเห็นว่าเป็นเจ้าหน้าที่มีน้อยเกินไปและเสนอแนะให้เพิ่มเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ ตลอดจนการปรับปรุงในเรื่องของการเอาใจใส่นักท่องเที่ยว ส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ ประชาชนส่วนมากลงความเห็นว่าการประชาสัมพันธ์ยังมีน้อยอยากให้มีการประชาสัมพันธ์เพิ่ม และได้แสดงความคิดเห็นว่าการอนุรักษ์ความเป็นไทยและระเบียบปฏิบัติที่เป็นอยู่ปัจจุบันควรดำรงไว้

ควรมีรถกระเช้าให้บริการแก่คนพิการและผู้สูงอายุ ฯลฯ แต่โดยภาพรวมประชาชนส่วนใหญ่ก็ เสนอว่าดีมาก ร่มรื่น สบายใจเมื่อได้เข้ามาสัมผัส

4.2 การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่ามี ความสอดคล้องและความแตกต่าง พอสรุปได้ดังนี้

4.2.1 จากการศึกษา เนื่องจากวัดสระเกษ เป็นวัดที่ค่อนข้างมีชื่อเสียงและเป็นวัดที่ เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของประเทศพอสมควร ทำให้สถาบันการศึกษา ตลอดจนหน่วยงาน ต่าง ๆ จัดให้มีการนำนักเรียนนักศึกษาและบุคลากรเข้ามาเยี่ยมชม ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้จึง พบว่า ประชาชนส่วนมากจะเป็นนักเรียนนักศึกษาซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 21-25 ปี มีการศึกษา อยู่ระดับปริญญาตรีเป็นส่วนมาก เป็นเพศหญิง และส่วนใหญ่จะเป็นโสด ซึ่งสอดคล้องกับผล การศึกษาของประวัติ เสมดี (2541 : 71) ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการ จัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชาชนมีอายุระหว่าง 25 ปีและต่ำกว่า และผลการศึกษาของสุรศักดิ์ พูลทรัพย์ (2546 : 60) ที่ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชน : ศึกษาเฉพาะ วัดในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด รวมทั้งสอดคล้องกับผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสาร สรุปผลการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม (2548 : 1) พบว่าเพศหญิงทำกิจกรรมทางศาสนามากกว่าเพศชายทุกกิจกรรม

นอกจากนี้ยังพบว่า การศึกษาในเรื่องของวัตถุประสงค์ในการมาวัดและกิจกรรมที่ปฏิบัติ เมื่อมาถึงวัด ซึ่งพบว่า ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกษ มีวัตถุประสงค์ในการมาวัด คือต้องการมาวัดไหว้พระ และกิจกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัดคือไหว้พระปิดทอง ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของชัยนาท อรรถบุตร (2542) ทำการศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการเข้าวัดของคนไทย และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจให้คนเข้าวัด พบว่า ประชาชนต้องการมาไหว้พระ

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาครั้งนี้ พบว่า มีความแตกต่างจากผลการศึกษาที่ผ่านมาใน บางประเด็น อาทิเช่น ผลการศึกษาของสุรศักดิ์ พูลทรัพย์ (2546 : 60) ที่ทำการวิจัยเรื่องปัจจัย ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชน : ศึกษาเฉพาะวัดในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ส่วนมากมีอายุระหว่าง 36 - 40 ปี ผลการศึกษาของ ประวัติ เสมดี (2541 : 71) ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัด สภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม พบว่า

ประชาชนที่มีระดับการศึกษาอนุปริญญาหรือเทียบเท่ามากที่สุด นอกจากนี้ยังแตกต่างจากผลการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สรุปผลการสำรวจการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม (2548) พบว่า ทำบุญตักบาตรและถวายสังฆทานมากกว่า

4.2.2 สำหรับความคิดเห็นจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการด้านการท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาเฉพาะด้านแล้วพบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นไว้ดีต่อการจัดการของวัดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ อันดับ 1 ด้านระบบการจัดการของวัด อันดับ 2 ด้านกระบวนการให้บริการ และอันดับ 3 ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรศักดิ์ พูลทรัพย์ (2546) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชน : ศึกษาเฉพาะวัดในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า ประชาชนมีทัศนคติในการเข้าวัดในภาพรวมอยู่ในระดับดี ในขณะที่แตกต่างจากงานวิจัยของประวดี เสมดี (2541 : 71) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชาชนที่เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างกันของสถานที่ การจัดการ ความสำคัญของวัดเชิงประวัติศาสตร์ ตลอดจนประชาชนที่มีระดับการศึกษาและอายุแตกต่างกันอาจทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันได้

4.3 ข้อเสนอแนะ

4.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร โดยนำมาจากข้อเสนอแนะของประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดสระเกศ โดยเสนอแนะในส่วนการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตลอดจนการมีบริการที่เหมาะสม ดังนี้

1) ด้านสถานที่ วัดควรมีการจัดสถานที่ต่าง ๆ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวให้เพียงพอ ซึ่งได้แก่ สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ ตลอดจนการเพิ่มความสวยงามให้แก่ทัศนียภาพภายในวัด เช่น การปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มเติม

2) ด้านบริการ วัดควรมีการเพิ่มบริการให้สอดคล้องกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวให้เหมาะสม เช่น การบริการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความสำคัญของวัด ความเป็นมา เช่น ประวัติศาสตร์ เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว มากกว่าการเข้ามาชมโดยทั่วไป ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้เกี่ยวกับวัดมากขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนนักศึกษา

3) ด้านบุคลากร เนื่องจากวัดเป็นทั้งศาสนสถานที่มีความสำคัญทางศาสนา ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์แก่นักท่องเที่ยว บุคลากรที่ให้บริการ ควรได้รับการฝึกอบรมทั้งในเรื่องของความเหมาะสม ทั้งงานบริการ ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในเรื่องของวัด เชิงประวัติศาสตร์ เพื่อสามารถอธิบายให้นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

4) ด้านอื่น ๆ เนื่องจากบริเวณพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) บางจุดไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยวมากนัก จึงควรมีโทรทัศน์วงจรปิดติดตั้งเพื่อดูแลความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว

4.3.2 ข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษารั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร เท่านั้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่ามีเวลาเพียงพอสำหรับการศึกษารั้งต่อไป ควรจะศึกษาการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามวัดต่าง ๆ ที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เพื่อจะได้นำผลประโยชน์ที่ได้มาปรับปรุงให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

การศึกษากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความน่าสนใจ ทั้งในแง่ของการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและการจัดการด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ดังนั้น การศึกษาในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวในวัดสำคัญ ๆ หรือการศึกษาเปรียบเทียบในแบบการจัดการด้านการท่องเที่ยวของวัดที่มีความแตกต่างกัน จำทำให้เกิดการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวภายในวัดมีความเหมาะสมมากขึ้น เช่น

4.3.2.1 ศึกษาการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสำคัญ เช่น วัดโสมนัสราชวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งมีหลวงพ่อบุญรอดที่เป็นพระพุทธรูปที่สำคัญ วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งมีหลวงพ่อบุญรอดที่เป็นพระพุทธรูปที่สำคัญ วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีองค์พระปฐมเจดีย์เป็นที่เคารพบูชาของประชาชนทั่วไป และวัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม ซึ่งมีองค์พระธาตุพนมเป็นที่เคารพบูชาของประชาชนทั่วไป

4.3.2.2 ศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดที่มีลักษณะแตกต่างกันเพื่อนำไปสู่การจรรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายและยั่งยืน

4.3.2.3 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการไม่เข้าวัดของประชาชน ในกรณีของวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนหรือเขตที่ประชาชนไม่ค่อยให้ความสนใจเข้าวัด

ภาคผนวก

ผนวก ก
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

**เรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ
ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร**

คำชี้แจง

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามนี้ตามเป็นจริง โดยใส่เครื่องหมาย ลงใน
หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะปกปิดเป็นความลับ แต่จะนำไปวิเคราะห์
เพื่อนำผลการวิจัยไปแก้ปัญหาเกี่ยวกับการบริการให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด
- ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ภายในวัด
- ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการ

เลขที่แบบสอบถาม.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

ชาย

หญิง

2. อายุ .....ปี

3. สำเร็จการศึกษาสูงสุด

ต่ำกว่าปริญญาตรี

ปริญญาตรี

ปริญญาโท

ปริญญาเอก

อื่น ๆ ระบุ .....

4. สถานะภาพ

- โสด   สมรส   ม่าย หย่า แยกกัน

5. อาชีพ

- ข้าราชการ   รัฐวิสาหกิจ   ธุรกิจส่วนตัว   เอกชน
 รับจ้างทั่วไป   อื่น ๆ ระบุ .....

6. รายเฉลี่ยได้ ต่อเดือน

- 10,000 บาท และต่ำกว่า   10,001-15,000 บาท   15,001-20,000 บาท
 20,001-25,000 บาท   25,001-30,000 บาท   30,001-35,000 บาท
 35,001-40,000 บาท   40,001-45,000 บาท   45,001-50,000 บาท
 50,001 ขึ้นไป

7. ภูมิลำเนาเดิม จังหวัด .....

8. ที่อยู่ปัจจุบัน

- ต่างจังหวัด   กรุงเทพมหานคร   ปริมณฑล

ตอนที่ 2 พฤติกรรมของประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด

1. ท่านรู้จักวัดสระเกษ (ภูเขาทอง) จากไหน ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

- คนในครอบครัว   เพื่อน ๆ   โปสเตอร์ แผ่นพับ
 หนังสือ (หนังสือพิมพ์ วารสาร)   โทรทัศน์
 วิทยุ   อื่น ๆ ระบุ .....

2. วัดดูประสงค์ในการมาของท่าน

- ต้องการมาท่องเที่ยว   ต้องการมาไหว้พระ

3. การเดินทางมาของท่าน มาอย่างไร

- รถส่วนตัว   รถเมล์   รถแท็กซี่   ตุ๊กตุ๊ก
 รถทัวร์   อื่น ๆ ระบุ .....

4. ในการเดินทางมาของท่าน ท่านมากับใคร

- มากับเพื่อน   มากับครอบครัว   มากับทัวร์   มากคนเดียว

4. ในการเดินทางมาของกลุ่มหรือคณะของท่าน มีจำนวน.....คน.

5. กิจกรรมที่ท่านได้ปฏิบัติเมื่อมาถึงวัด

- ไหว้พระ ปิดทอง   ชมวัด (โบราณสถาน)   ชมศิลปกรรมภายในวัด
 ท่องเที่ยวทั่วไป   อื่น ๆ ระบุ .....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในวัด

ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร โดยเครื่องหมาย ✓ ในช่องข้อความ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย หรือน้อยที่สุด ตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านระบบการจัดการ					
1) ความเหมาะสมในการจัดการสถานที่ภายในวัดสระเกศ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม					
(1) การจัดแบ่งพื้นที่ในการให้บริการ					
(2) การจัดตกแต่งสถานที่ภายในวัด					
(3) การจัดตกแต่งสถานที่บนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)					
(4) การจัดตกแต่งสถานที่ภายในพระอุโบสถ					
(5) การจัดตกแต่งสถานที่ภายในหอไตร					
(6) การจัดการพื้นที่จอดรถภายในวัด					
(7) การจัดการด้านความเรียบร้อยของถนนภายในวัด					
(8) การจัดต้นไม้ภายในวัด					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
(9) การจัดการห้องน้ำ-ห้องสุขามีจำนวนเพียงพอกับนักท่องเที่ยว					
(10) การจัดระบบไฟฟ้าภายในวัด					
(11) การจัดระบบบริการโทรศัพท์สาธารณะภายในวัดเพียงพอ					
2) การจัดระเบียบข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ					
(12) ลักษณะของระเบียบปฏิบัติที่ค่อนข้างเข้มงวดจนเกินไปไม่สะดวกในการปฏิบัติตาม					
(13) ห้ามนำสุรามาคืมภายในวัด					
(14) ห้ามสูบบุหรี่ภายในวัด					
(15) ห้ามส่งเสียงดังภายในวัด					
(16) การแต่งกายสุภาพเรียบร้อย					
ด้านกระบวนการให้บริการ					
1) การให้ข้อมูลข่าวสาร และคำแนะนำเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ					
(17) การแสดงข้อความหรือป้ายบอกชัดเจน					
(18) การใช้ภาษาของข้อความเข้าใจง่าย					
(19) แผนผังสถานที่ท่องเที่ยวภายในวัดชัดเจน					
(20) จำนวนป้ายนำทางไปสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดมีน้อยไม่เพียงพอ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
(21) การกำหนดจุดไหว้พระบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) เหมาะสม					
(22) การกำหนดจุดไหว้พระภายในพระอุโบสถเหมาะสม					
(23) ท่านเข้าใจความหมายของภาพเขียนภายในพระอุโบสถ					
(24) ควรมีการเขียนบรรยายภาพเขียนภายในพระอุโบสถให้ชัดเจน					
2) ความสะดวกในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ในการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ					
(25) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่บนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ได้รับความสะดวก					
(26) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ภายในพระอุโบสถได้รับความสะดวก					
(27) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ภายในหอไตรได้รับความสะดวก					
(28) จำนวนเจ้าหน้าที่บนพระบรมบรรพตเพียงพอต่อการดูแลนักท่องเที่ยว					
(29) จำนวนเจ้าหน้าที่ภายในพระอุโบสถเพียงพอต่อการดูแลนักท่องเที่ยว					
(30) จำนวนเจ้าหน้าที่บนหอไตรเพียงพอต่อการดูแลนักท่องเที่ยว					
(31) สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในวัด มีความปลอดภัยสำหรับนักท่องเที่ยว					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3) ความสะอาดของสถานที่ท่องเที่ยวและการบริการดังขะภายในวัดสระเกศ					
(32) พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะของการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว					
(33) พระอุโบสถ มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะของการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว					
(34) หอไตร มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะของการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว					
(35) เส้นทางเดินท่องเที่ยวภายในวัด มีความสะอาด ถูกสุขลักษณะของการเป็นสถานที่ท่องเที่ยว					
(36) จำนวนถังจัดเก็บขยะบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) เพียงพอ					
(37) จำนวนถังจัดเก็บขยะภายในพระอุโบสถ เพียงพอ					
(38) จำนวนถังจัดเก็บขยะภายในหอไตร เพียงพอ					
(39) จำนวนถังจัดเก็บขยะตามเส้นทางเดินท่องเที่ยวภายในวัด เพียงพอ					
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ					
4) ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ ในบริการเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ					
(40) เจ้าหน้าที่ประจำหน่วยความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างดี					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
(41) เจ้าหน้าที่สามารถตอบข้อซักถามของนักท่องเที่ยวได้ดี					
(42) เจ้าหน้าที่สามารถบรรยายความสำคัญของพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)					
(43) เจ้าหน้าที่สามารถบรรยายความสำคัญของพระอุโบสถ					
(44) เจ้าหน้าที่สามารถบรรยายความสำคัญของหอไตร					
(45) เจ้าหน้าที่สามารถบรรยายความสำคัญของภาพเขียนภายในพระอุโบสถ					
(46) เจ้าหน้าที่สามารถบรรยายความสำคัญของสภาพโดยรวมของวัดได้					
5) การเอาใจใส่ในการบริการของเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ					
(47) เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ในการให้บริการกับลูกค้าที่ต้องการซื้อของที่ระลึก					
(48) เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ในการบริการแก่ประชาชนที่บูชาดอกไม้ ธูป เทียนทอง					
(49) เจ้าหน้าที่ได้ให้คำแนะนำแก่ประชาชนที่เข้ามาไหว้พระ					
(50) เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
(51) เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายในพระอุโบสถ					
(52) เจ้าหน้าที่เอาใจใส่ประชาชนที่เข้ามาท่องเที่ยวภายนอกหอไตร					
6) การมีบุคลิก ท่าทีและมารยาทในการบริการประชาชนเกี่ยวกับการเข้ามาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดสระเกศ					
(53) เจ้าหน้าที่มีสัมมาคารวะ					
(54) เจ้าหน้าที่พูดจาไพเราะ					
(55) เจ้าหน้าที่มีบุคลิกอ่อนน้อม					
(56) เจ้าหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสในการบริการ					
(57) เจ้าหน้าที่แต่งกายเรียบร้อย					

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

1. การบริหารจัดการ

1.1 ด้านสถานที่ .....

.....

.....

1.2 ด้านทัศนียภาพ .....

.....

.....

1.3 ด้านบริการ .....

.....

1.1 ด้านบุคลากร .....

.....

2. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือนของท่าน

พระครูวิจิตรสังฆการ

(บุญมา พลดาโณ)

ผู้ศึกษา

*****

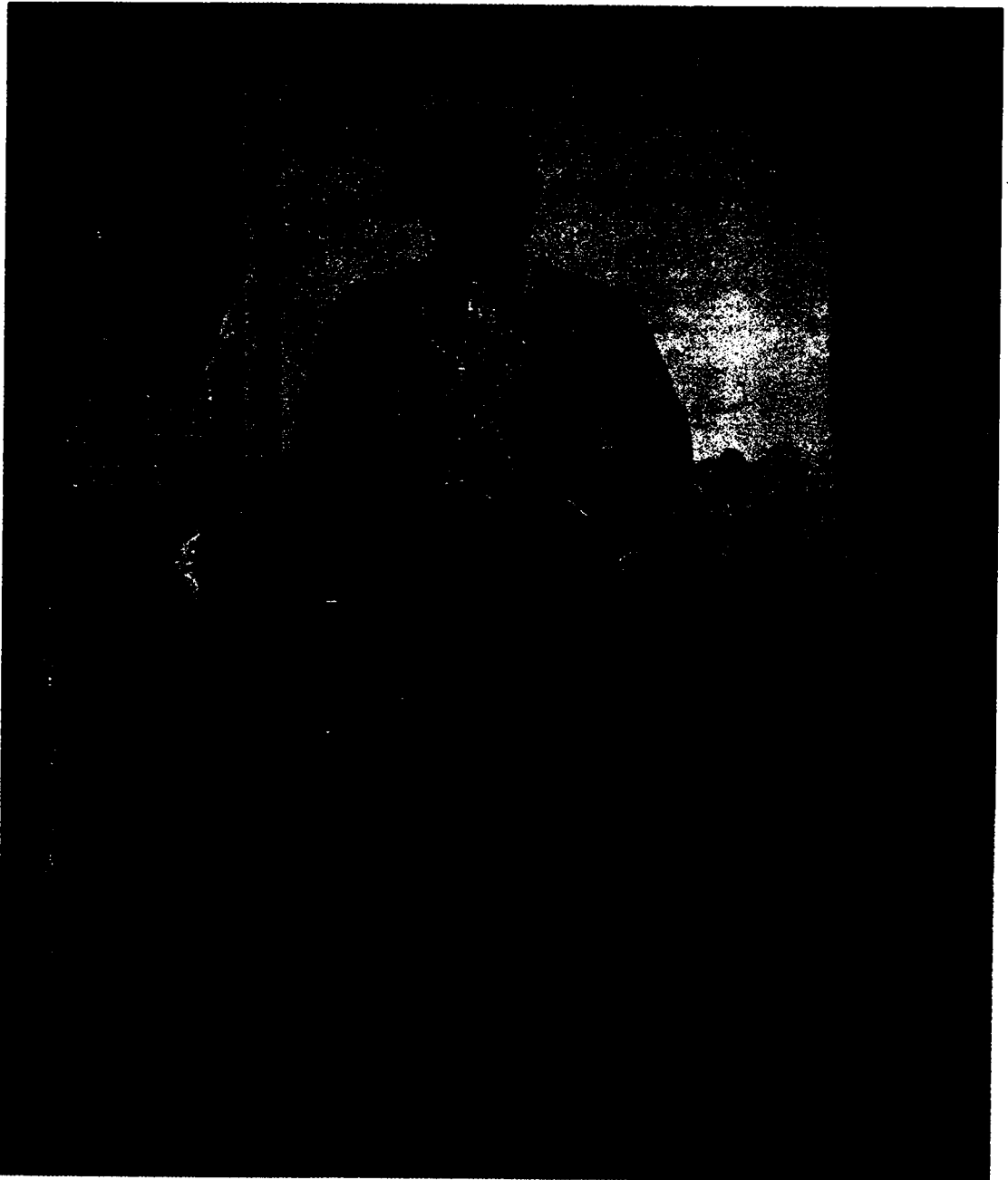
ผนวก ข

ประวัติความเป็นมาของวัด

วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร พระอารามหลวงชั้นโท ตั้งอยู่ในพื้นที่แขวงบ้านบาตร เขต ป้อมปราบศัตรูพ่าย มีพื้นที่กว้าง 12 ไร่ 2.2 ตารางวา (ประมาณ 4.8 เอเคอร์) อาณาเขตทิศเหนือ ติดถนนบรมบรรพตจรดคลองมหานาค ทิศใต้จรดคลองโองอ่างเดิม ต่อมาได้ถูกถมไปเป็นซอย ข้างวัด ทิศตะวันออกจรดคลองที่แยกจากคลองมหานาค ต่อมาได้ถูกถมไปเป็นถนนจักรพรรดิพงษ์ ในปัจจุบัน ทิศตะวันตกติดถนนบริพัตรและจรดคลองโองอ่าง เป็นวัดสำคัญคู่มากับการสร้าง กรุงเทพมหานคร ชาวไทยนิยมเรียกชื่อวัดว่า วัดภูเขาทอง เนื่องจากมีพระพุทธรูปเจดีย์สี่ทองอร่าม ประดิษฐานบนยอดเขาสูงมองเห็นชัดเจนได้แต่ไกล เจดีย์ภูเขาทองนับเป็นที่ปรารถนาของคนทั่วไปเมื่อเดินทางเข้าสู่กรุงรัตนโกสินทร์หรือพื้นที่ชั้นในกรุงเทพมหานคร อันเป็นเขตวัฒนธรรมเก่าของราชธานีแห่งราชอาณาจักรไทย

วัดภูเขาทอง เป็นชื่อที่ชาวไทยผนวกวัดสระเกศกับพระเจดีย์ภูเขาทองซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ เดียวกัน แม้ว่าชื่อทางการของวัดที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานว่า “วัดสระเกศ” และพระพุทธรูปเจดีย์สี่ทองพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนามว่า “พระบรมบรรพต” แต่ประชาชนทั่วไปก็นิยมเรียก ขานกันว่า “วัดภูเขาทอง” มาจนถึงทุกวันนี้

วัดสระเกศนั้นเดิมชื่อวัดสะแกเป็นวัดเก่าที่ได้สร้างมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา ในปี พุทธศักราช 2325 ขณะที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ครั้นดำรงพระยศเป็น สมเด็จพระเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก เสด็จนำทัพกลับจากการสงครามที่กรุงกัมพูชาถึงซานพระนคร ได้ ทรงทราบเหตุการณ์จลาจลในกรุงธนบุรี จึงได้เสด็จฯ ผ่าน โขลนทวาร (พระราชประเพณีโบราณ โดยแม่ทัพนำทัพผ่านขุมประตูป่าและเชิญพราหมณ์ประพรมน้ำเทพมนต์เพื่อเป็นชัยมงคลแก่ กองทัพ) และประทับทรงมูรธาภิเษก (พระราชพิธีทรงน้ำในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกโดยการรด น้ำจากพระเศียรลงมา) ที่พลับพลาวัดสะแก 3 วัน ในวันเสาร์เดือน 5 แรม 9 ค่ำ ปีชวด (เทียบ ปฏิทินเก่าตรงกับวันเสาร์ที่ 6 เมษายน พุทธศักราช 2325) จึงเสด็จพระราชดำเนินโดยขบวน สดลมารคจากวัดสะแกไปประทับพลับพลาหน้าวัดโพธาราม (ปัจจุบันคือวัดพระเชตุพนฯ) แล้ว ประทับเรือพระที่นั่งข้ามไปพระราชวังกรุงธนบุรี (ปัจจุบันคือที่ตั้งกองทัพอากาศ) ซึ่งหมู่เสนาพศุขมา หมายตั้งปวงคอยเฝ้ารับเสด็จฯ ได้อัญเชิญพระองค์ผ่านพิภพปราบดาภิเษกเป็นปฐมบรมกษัตริย์แห่ง ราชวงศ์จักรีสืบต่อจากสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์และทรงปฏิสังขร วัดสะแก และได้พระราชทานนามวัดสะแกซึ่งเป็นวัดเก่าริมคลองว่า “วัดสระเกศ”

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ ๑)

(๖ เมษายน ๒๓๒๕ - ๗ กันยายน ๒๓๕๒)

พระปฐมบรมราชวงศ์จักรี ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์
ทรงปฏิสังขรณ์วัดสระแก และพระราชทานนามใหม่ว่า "วัดสระเกศ"

ภาพที่ 1 พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง (รัชกาลที่ ๑)

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า (รัชกาลที่ ๓)

(๒๖ กรกฎาคม ๒๓๖๗ - ๒๖ มีนาคม ๒๓๙๕)

ทรงบูรณะวัดสระเกศที่พังทลาย เช่น ซ่อมแซมพระอุโบสถ เก็บรูปปั้นองค์พระนาคคู่บนหน้า
ประตูพระระเบียง และพระเจดีย์ร่ายกอบพระอุโบสถ ซึ่งพระบิดาได้ทรงสร้าง
ของห้อง ปฏิบัติการ บริบูรณ์ด้วยเครื่องไม้ประดับประดาที่พระราชทาน มาแล้ว
(กุฎีทอง) ปู่เจ้านายสถานที่สำคัญถึง เก็บพิมพ์ดีดพระทรงดำและ พระมหาเจษฎาราชเจ้าไว้

ภาพที่ 2 พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๔)

(๒ เมษายน ๒๓๙๔ - ๑ ตุลาคม ๒๔๑๑)

ทรงปฏิสังขรณ์ภูเขาทอง และพระราชทานนามว่า "บรมบรรพต"

ภาพที่ 3 พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4

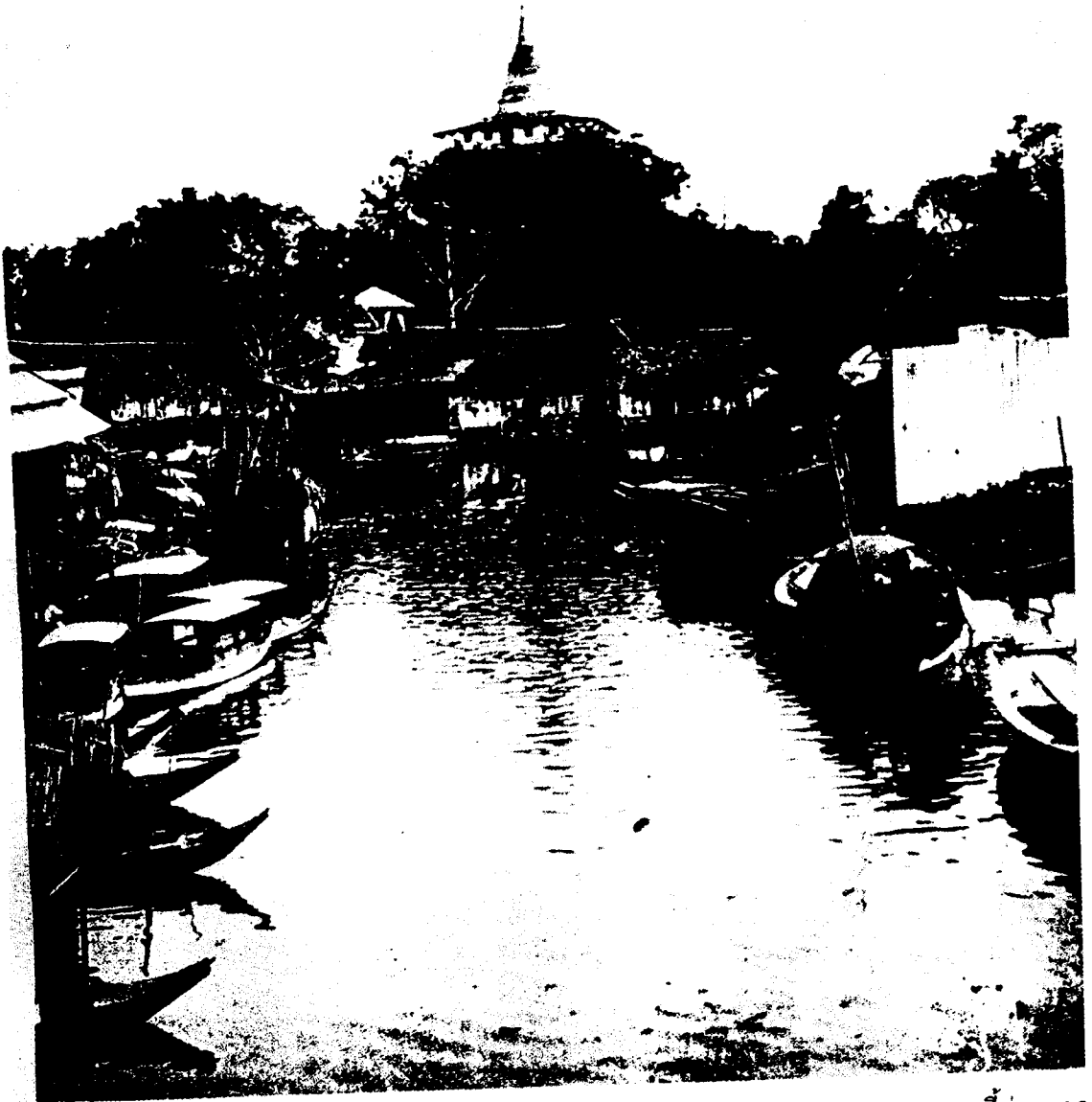
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช (รัชกาลที่ ๕)

(๑ ตุลาคม ๒๔๑๑ - ๒๓ ตุลาคม ๒๔๕๓)

ทรงปฏิสังขรณ์บรมบรรพต (ภูเขาทอง) จนสำเร็จ โปรดให้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
๒ คราว ครั้งที่ ๑ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๒๐ ครั้งที่ ๒ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๔๒

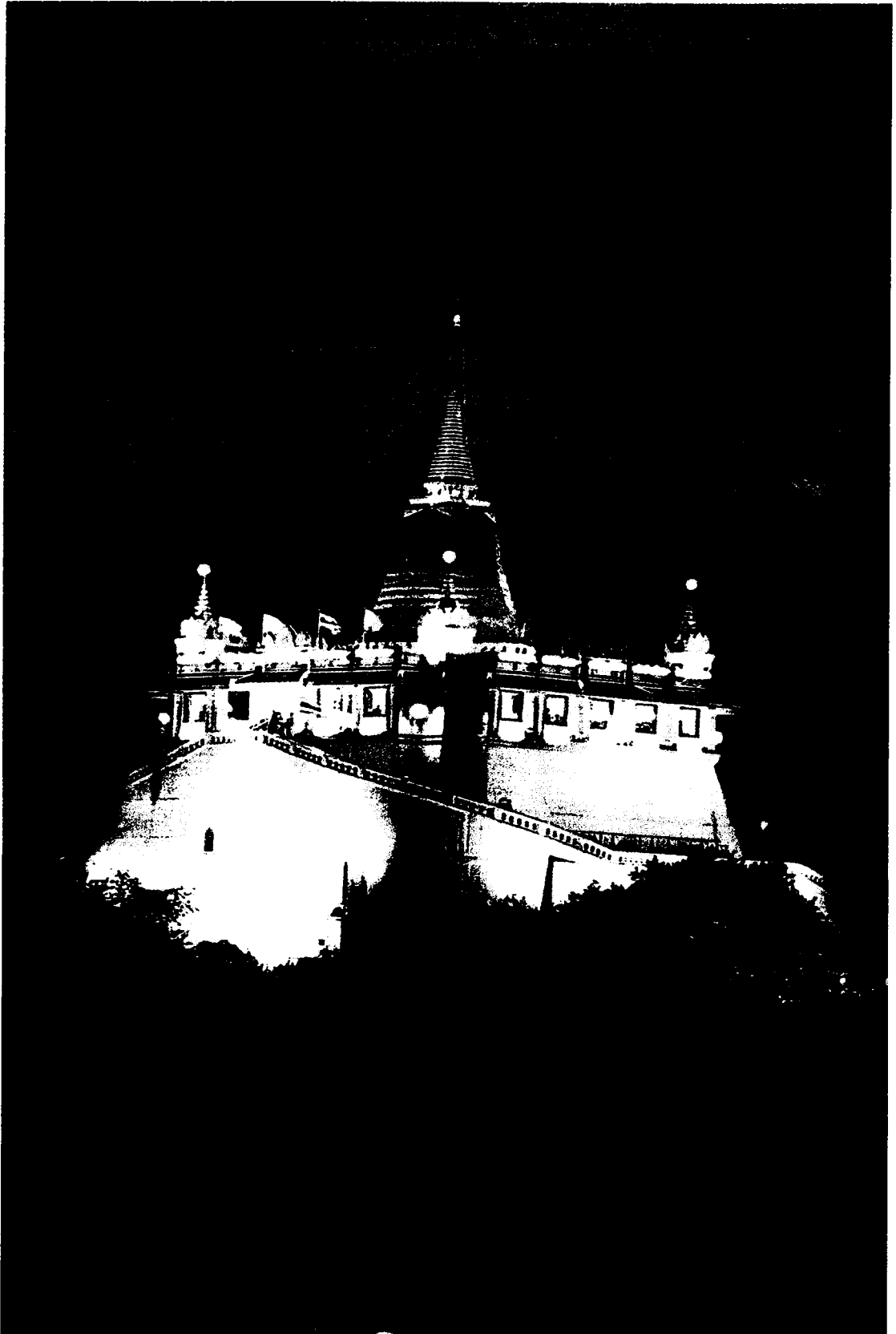
ภาพที่ 4 พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

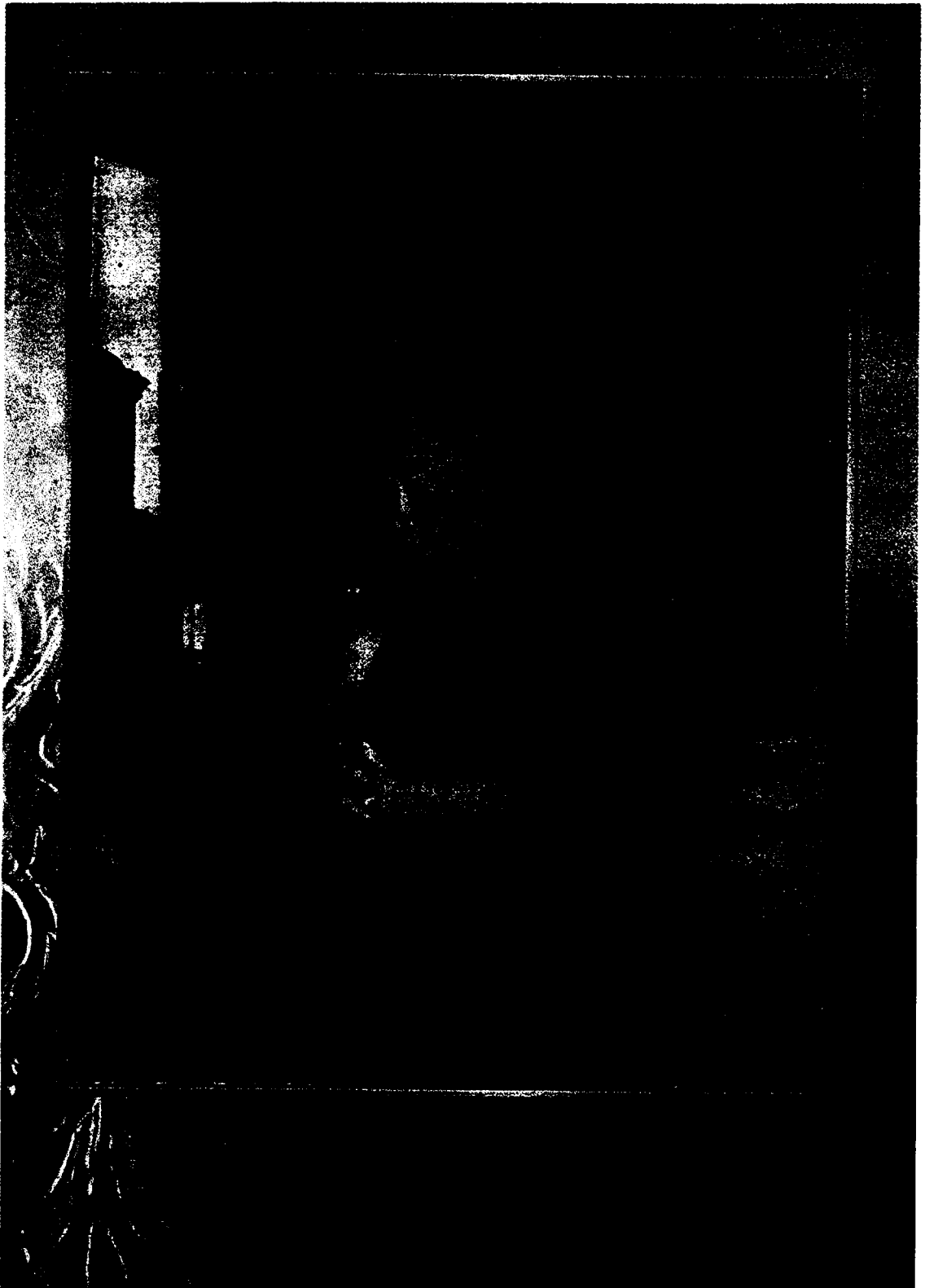

บรมบรรพต (ภูเขาทอง) เมื่อ ๑๐๐ ปีที่แล้ว คลองที่เห็นคือคลองรอบกรุง ภาพนี้ถ่ายจากสะพานผ่านฟ้าลีลาศ

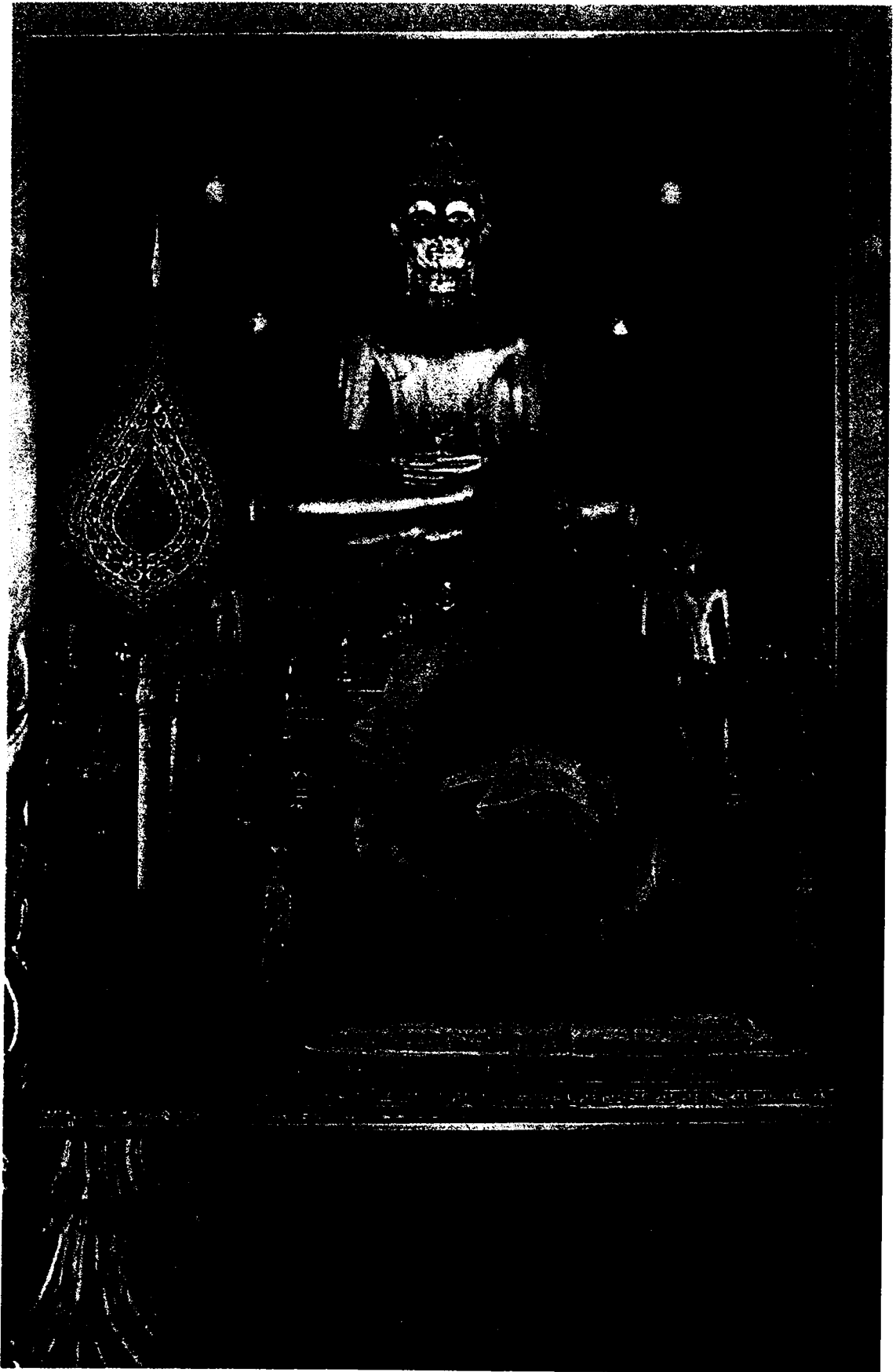
ภาพที่ 5 พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ในอดีต

ภาพที่ 6 พระบรมบรรพต (กุเขาทอง) ปัจจุบัน

ภาพที่ 7 สมเด็จพระสังฆราช ญาณโกศลมหาเถร อดีตเจ้าอาวาส

ภาพที่ 8 สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุภายในวัด

1) พระบรมบรรพต หรือพระเจดีย์ภูเขาทององค์นี้สร้างขึ้นตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในวาระที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดสระเกศครั้งใหญ่ ทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างพระเจดีย์เหมือนอย่างวัดภูเขาทองที่กรุงศรีอยุธยา มีคลองมหานาคล้อมวัด และเป็นคลองที่ชาวพระนครจัดเป็นที่ชุมนุมรื่นเริงลอยเรือเล่นสัปดาห์กัน ครั้งสมัยรัชกาลที่ 1 เหมือนอย่างการละเล่นของชาวกรุงศรีอยุธยา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) ครั้งมีตำแหน่งเป็นพระยาศรีพิพัฒนรัตนราชโกษาเป็นแม่กองในการก่อสร้าง

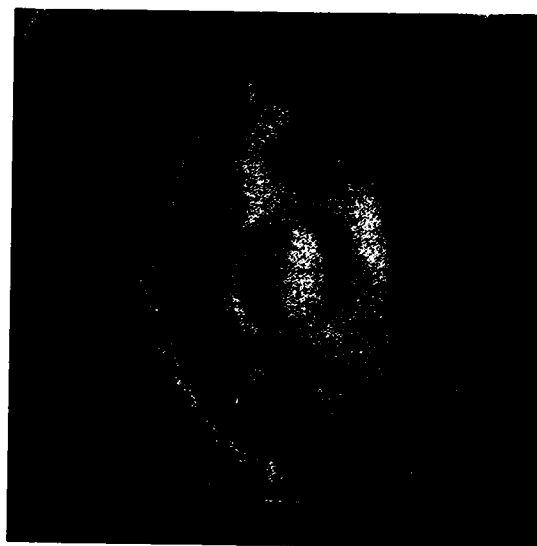
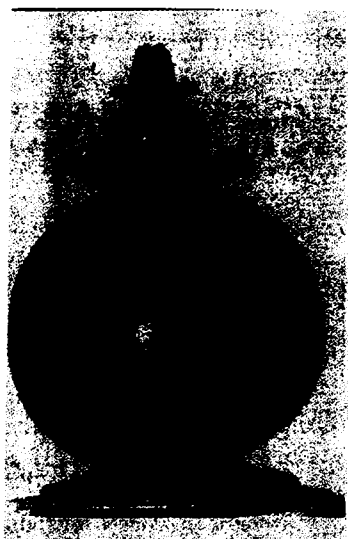
ภาพที่ 9 พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)

แรกสร้างพระเจดีย์ภูเขาทองนั้น รูปแบบเป็นปราสาทองค์ใหญ่ฐานสี่เหลี่ยมแบบย่อไม้สิบสอง อันเป็นพุทธศิลปะสถาปัตยกรรมที่นิยมสร้างในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ ฐานกว้าง 50 วา หรือ 100 เมตร สูง 9 วา หรือ 18 เมตร โดยขุดรากลึกลงไปใต้ดิน วางท่อนซุงเรียงเป็นแพอัดแน่น อันเป็นวิธีการสร้างฐานรากเหมือนตอกเสาเข็มแล้วถมดินและหินศิลาแลง จากนั้นก่ออิฐถือปูนครอบไว้ชั้นนอก ปรากฏว่าส่วนฐานล่างองค์พระเจดีย์รับน้ำหนักดิน หิน และศิลาแลงที่ถมลงไม่ได้ ส่วนบนยอดเจดีย์จึงทรุดลงจนไม่สามารถแก้ไขได้และมีได้สร้างต่อให้แล้วเสร็จ

ครั้งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีพิพัฒน์ (แพ บุนนาค) บุตรของสมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาพิชัยญาติ เป็นแม่กองซ่อมสร้างพระเจดีย์ภูเขาทองที่ทิ้งค้างไว้ในสมัยรัชกาลที่ 3 ต่อ โดยซ่อมแปลงแก้ไขพระปรารักษ์องค์ใหญ่ทำเป็นภูเขาทองทำบันไดเวียนสองข้างจนถึงยอดมีส่วนหนึ่งทำบันไดทอดตรงลงมา ครั้นถึงเดือน 6 ปีฉลู (ประมาณเดือนพฤษภาคม) พุทธศักราช 2408 รัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้ก่อพระเจดีย์ทรงระฆังไว้บนยอดเขาหนึ่งองค์ ได้เสด็จฯ วางศิลาฤกษ์และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี “ละครใน” (ละครที่ผู้หญิงแสดงล้วน เป็นมหรสพในราชสำนัก) เป็นมหรสพฉลอง เมื่อแล้วเสร็จพระราชทานนามใหม่ว่า “บรมบรรพต”

การบูรณะซ่อมพระเจดีย์ภูเขาทองครั้งที่สองในสมัยรัชกาลที่ 5 อันเป็นการซ่อมเสริมในส่วนที่ยังไม่เรียบร้อยต่อจากสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อแล้วเสร็จในวันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น 1 ค่ำ ปีฉลู (เทียบปฏิทินเก่าตรงกับ วันที่ 4 มกราคม พุทธศักราช 2420) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประกอบพระราชพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุที่บูชาไว้ในพระบรมมหาราชวัง ประดิษฐานในพระเจดีย์ภูเขาทองเป็นครั้งแรก ปีพุทธศักราช 2440 รัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดให้มีงานนักขัตฤกษ์ฉลองพระเจดีย์ภูเขาทองและพระอารามหลวงวัดสระเกศ ระหว่างขึ้น 8-15 ค่ำ เดือน 12 เป็นประจำทุกปี

ต่อมาวันอาทิตย์ที่ 23 พฤษภาคม พุทธศักราช 2442 รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอภัยวงศ์เดชาวุธกรมขุนนครราชสีมา เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงประกอบพิธีอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากเมืองกบิลพัสดุ์ ประเทศอินเดีย และนำมาทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วพระองค์โปรดให้อัญเชิญมาประดิษฐานในพระเจดีย์ภูเขาทองเป็นครั้งที่สอง

ภาพที่ 10 ผอบที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ค้นพบจากกรุงกบิลพัสดุ์ ประเทศอินเดีย
(อักษรพราหมีหรือเมาริยะจารึก)

การพระราชพิธีนั้นโปรดเกล้าฯ ให้มีพิธีฉลองทั้งกลางวันกลางคืน 3 วัน พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์จำนวน 100 รูป ตั้งบายศรีแก้ว เงิน ทอง และเวียนเทียนสมโภช กลางคืนจัดมหรสพสมโภช มีโขน-หุ่น จี๊ว หนัง มอญรำ สิงโต รำกระถาง ไม้ลอยฉนวนหก และจุดดอกไม้เพลิงตามธรรมเนียมโบราณ

ภาพที่ 11 สถูปทองสำริดบรรจุพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานบนยอดพระบรมบรรพต

จากการพระราชพิธีฉลองใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 แล้วนานถึง 50 ปี ต่อมา สมัยท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระสังฆราช ญาโณทโยมหาเถร ครั้งดำรงสมณศักดิ์เป็นพระธรรมวโรดม เจ้าอาวาสวัดสระเกศฯ ทรงมีบัญชาให้กรมชลประทานเป็นแม่กองทำการซ่อมครั้งใหญ่ระหว่างปีพุทธศักราช 2490 - 2497 โดยให้หยุดงานนักขัตฤกษ์ประจำปีไว้ชั่วคราว การซ่อมใหญ่ได้แก่องค์พระเจดีย์ภูเขาทองที่ทรุดเอียงซ่อมเสริมเหล็กคานคอนกรีต ซ่อมกำแพงรอบนอกและบันไดตัดโค่นต้นไม้ที่รกทึบให้โล่งเตียน เมื่อแล้วเสร็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน เสด็จพระราชดำเนินยังมณฑลพิธี ณ บรมบรรพต ทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระเจดีย์ยอดพระมณฑป ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 22 มกราคม พุทธศักราช 2497 และเปิดให้มีงานเทศกาลนมัสการตามประเพณีโบราณฉลองกันตลอดมา

ต่อมาในปี พุทธศักราช 2509 พลเอกประภาส จารุเสถียร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย เป็นประธานกรรมการอำนวยการบูรณะพระเจดีย์ยอดบรมบรรพต โดยบูรณะเสกสีทองและสร้างพระเจดีย์ทองระฆังเล็กขึ้นอีกสี่มุม เมื่อแล้วเสร็จทันงานนมัสการประจำปีได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุในพระเจดีย์องค์เล็กในวันที่ 18 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2509

ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2540 สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ถวายโมเสกสีทองแบบเรียบเพื่อซ่อมแซมพระเจดีย์ภูเขาทองอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นในปีพุทธศักราช 2542 คณะกรรมการและพุทธศาสนิกชนได้ร่วมกันทาสีองค์บรมบรรพตปรับปรุงปลุกดินไม้ที่ฐานโดยรอบใหม่ เพื่อร่วมถวายเป็นพุทธบูชา และบำเพ็ญพระราชกุศลในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษา 72 พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2542

๐๑๒๓๔๕๖๗๘๙๐๑๒๓๔๕๖๗๘๙๐
๑๒๓๔๕๖๗๘๙๐๑๒๓๔๕๖๗๘๙๐

อักษรพราหมิหรือเมาริยะจารึกที่มอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

คำแปล

พระบรมสารีริกธาตุนี้เป็นของพระพุทธเจ้า (สมณโคตม)
ตระกูลศากยราชได้รับแบ่งปันในเวลาถวายพระเพลิงพุทธสรีระ

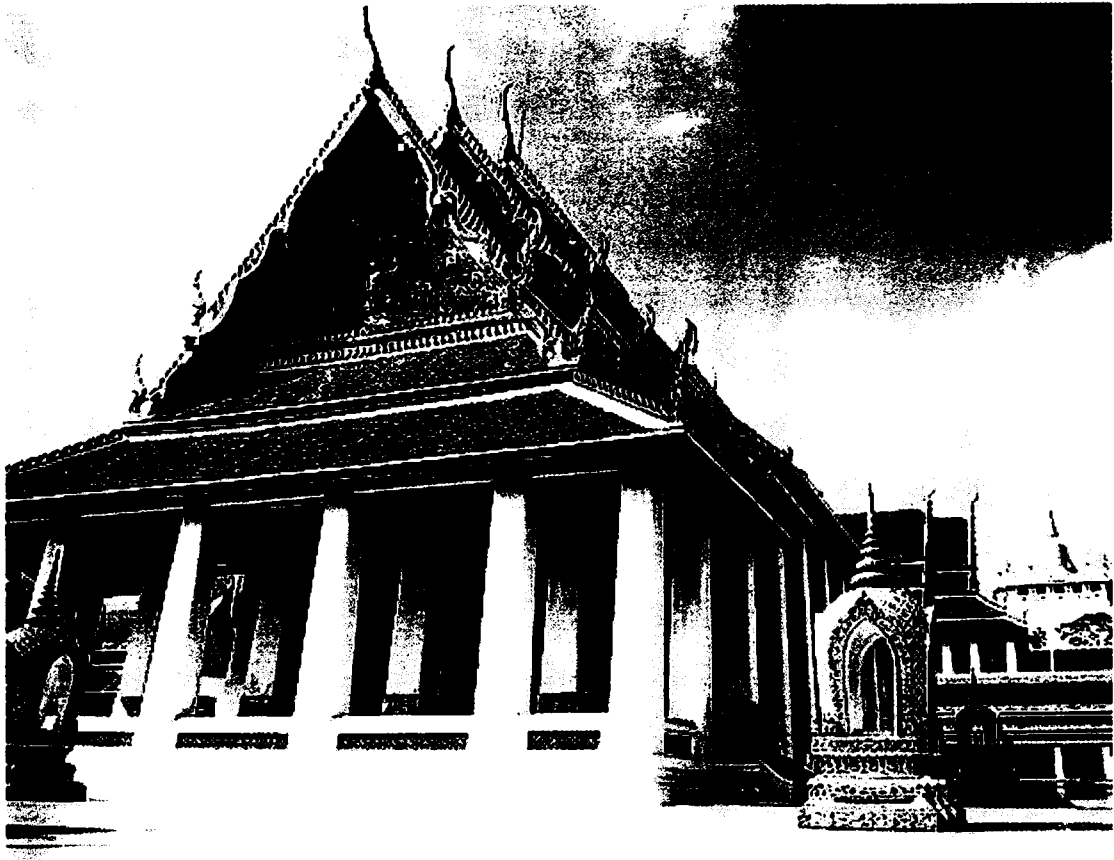
ขุดพบเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ณ เมืองกบิลพัสดุ์
รัฐบาลอินเดียได้นำอมเกล้าจอมกระหม่อมถวาย
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
แล้วโปรดให้บรรจุประดิษฐานไว้ที่พระบรมบรรพต (ภูเขาทอง)
เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๒
สันนิษฐานว่า อักษรจารึกคงเป็นของเก่ากว่าในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช
จากเอกสาร ร. ๕ ศ./๑๑ หมายเลข ๑๓/๑๑
แผนกเอกสารสำคัญ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ

ภาพที่ 12 อักษรพราหมิหรือเมาริยะและคำแปลที่จารึกที่มอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

พระบรมบรรพตหรือพระเจดีย์ภูเขาทองปัจจุบันมีขนาดสูงจากฐานถึงยอด 63.6 เมตร ฐานโดยรอบมีเส้นผ่าศูนย์กลางกว้าง 150 เมตร ฐานโดยรอบยาว 330 เมตร มีบันไดทอดขึ้นเป็น บันไดเวียน 344 ขั้น เมื่อเดินขึ้นสู่ยอดเขาบนลานพระเจดีย์สี่ทอง สามารถมองเห็นภาพ กรุงเทพมหานครได้โดยรอบ จึงเป็นสาเหตุให้ประชาชนทั่วสารทิศได้น้อมจิตน้อมใจขึ้นไป สักการะบูชา ปัดทอง ขอพร บนพระบรมบรรพต(ภูเขาทอง) เป็นจำนวนมาก

2) พระอุโบสถ ประดิษฐานบนลานกระเบื้องสี่เหลี่ยมจัตุรัสสี่เหลี่ยมผืนผ้าล้อมรอบด้วย กำแพงแก้วชั้นนอกและพระระเบียง เป็นศาลาแบ่งเขตกับพระวิหารพระอิฎฐารส ๗ รอบพระ อุโบสถมีซุ้มพัทธสีมา ตั้งรายรอบอยู่ 8 ทิศ พัทธสีมาคู่ประดิษฐานในซุ้มทรงกุ่มข้างที่ประดับ กระเบื้องลายวิจิตร ฝีมือช่างจากเมืองจีน ซุ้มพัทธสีมาแห่งนี้ได้รับคำชมว่างามแปลกตามาก สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (สมเด็จพระสังฆราชเจ้า องค์ที่ 10 แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์) ทรงสรรเสริญว่า “ซุ้มพัทธสีมาวัดสระเกศ วิจิตรสวยงามมาก ควรถือเป็น แบบอย่างได้”

ภาพที่ 13 พระอุโบสถ

หน้าบันพระอุโบสถทั้งด้านหน้าและด้านหลังสลักลายกระหนก้านขดประดับกระจกสี ตรงกลางประดับรูปพระนารายณ์ทรงครุฑ อันเป็นสัญลักษณ์แห่งราชวงศ์จักรี กระหนกลายก้าน ขดทอดกลางดงมารับกับเครื่องหลังคาที่ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ คู่อ่อนช้อยกลมกลืน

กัน ชุ่มประดูหน้าต่างแบบบันแถลง บานประดูเขียนรูปทวารบาลเป็นรูปชาวต่างประเทศ ส่วนหน้าต่างเขียนรูปลายรดน้ำสีสดระการตา

ภายในพระอุโบสถกว้างประดิษฐานพระประธานปางสมาธิองค์ใหญ่ปิดทองคำเปลวสะท้อนสีทองสุกอร่าม พระประธานองค์นี้รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างครอบพระประธานองค์เดิมที่เล็กกว่าไว้ พระพุทธศิลป์ฝีมือสกุลช่างรัตนโกสินทร์ พระประธานประดิษฐานบนฐานชุกชีที่พอดคล้องระดับสายตา เมื่อกราบท่านแล้วแหงนมองพระพักตร์ท่านและดูรอบ ๆ พระอุโบสถจะได้ความรู้สึกอิมิตาสาบายใจ

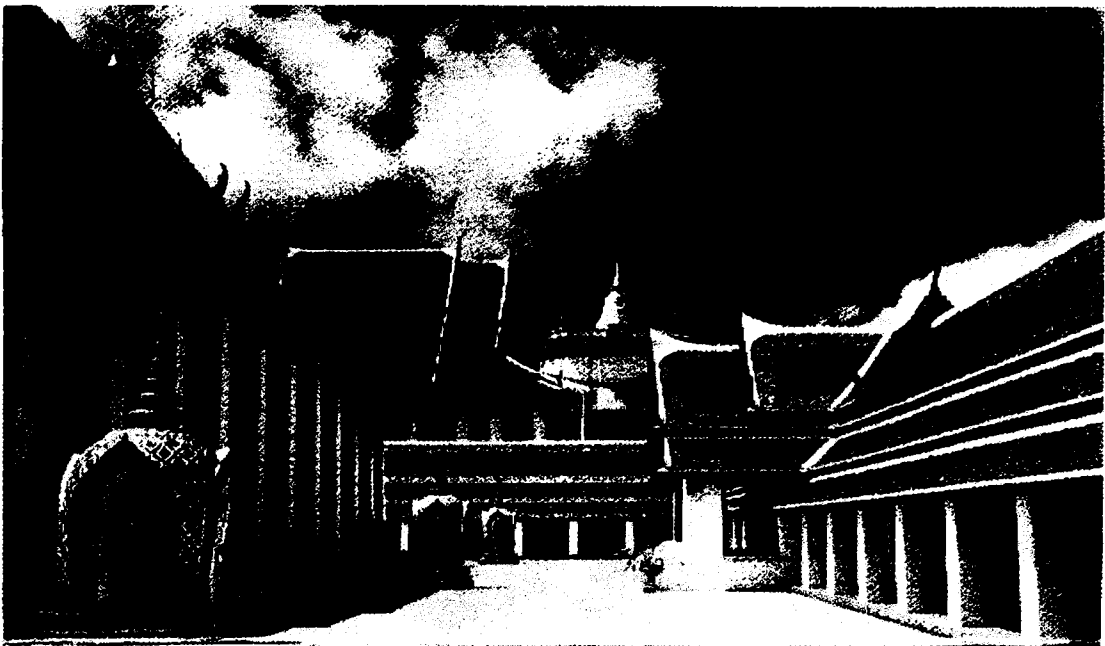
ภาพที่ 14 พระประธานภายในพระอุโบสถ

ผนังรอบพระอุโบสถประดับภาพจิตรกรรมงามตาขึง เบื้องบนเขียนภาพเทวดาและท้าวจตุโลกบาล ด้านตรงข้ามกับพระประธานเป็นภาพพุทธประวัติตอนมารวิชัย ระหว่างชุ่มหน้าต่างวาดเป็นภาพทศชาติของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้านหลังพระประธานเป็นภาพไตรภูมิภคานันเป็นภาพสะท้อนคติความเชื่อทางภูมิธรรมที่มีแนวคิดสอดคล้องกับการสร้างพระเจดีย์ภูเขาทองในวัดนี้ด้วย

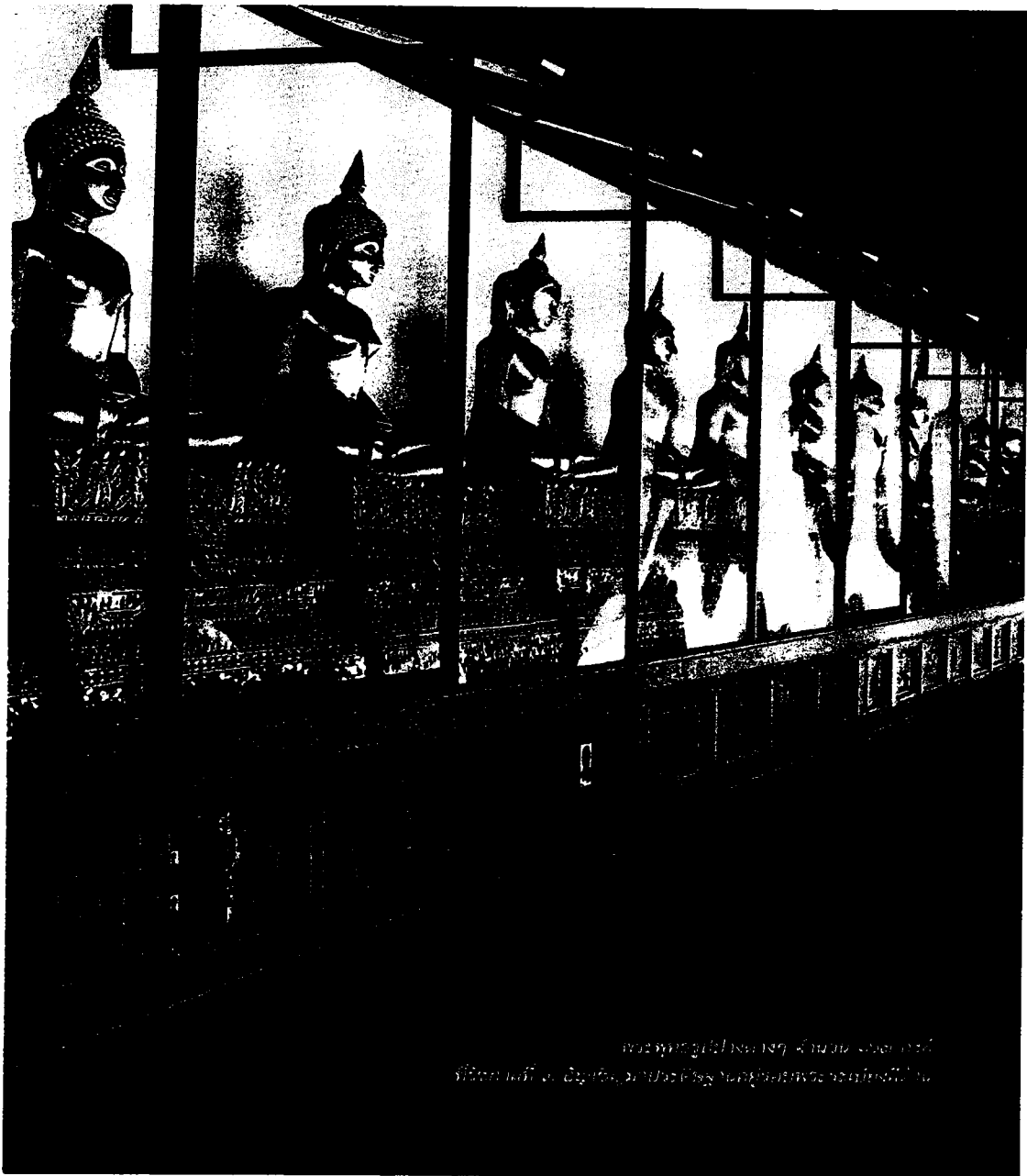
ภาพที่ 15 ภาพเขียนไตรภูมิ ด้านหลังพระประธาน

3) พระระเบียง เป็นนามเรียกพุทธสถาน เป็นเครื่องกั้นล้อมรอบพุทธสถานสำคัญสร้างตามคตินิยมตามแบบขอม คติการสร้างพระระเบียงของไทยนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงวิเคราะห์ว่า แต่เดิมนั้นมีวัดอุประสงค์เพื่อเป็นที่พักขอพุทธบริษัทที่เดินทางมาจากที่ไกล ๆ ได้พักก่อน ครั้นในสมัยรัตนโกสินทร์สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปเรียงรายภายใน

ภาพที่ 16 พระระเบียงรอบพระอุโบสถ

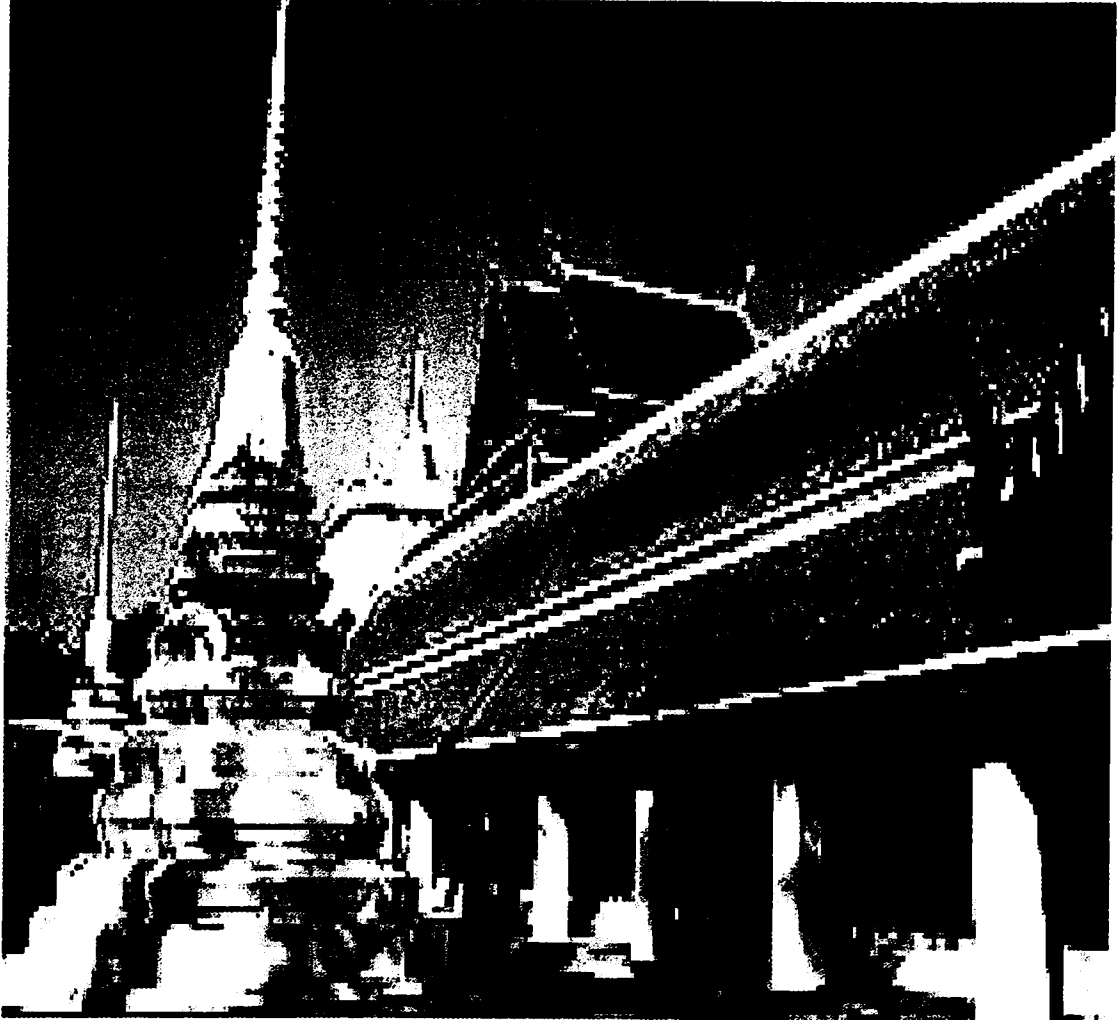
พระระเบียงสร้างรอบพระอุโบสถวัดนี้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นพร้อมกับการปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ ประกอบด้วยซุ้มประตู 4 ทิศ เหนือซุ้มประตูมีมุขยื่นหลังคาตลอดกัน ที่หน้าบันสลักลายกระหนกลายก้านขดประดับกระจก ลายอ่อนช้อยรับกับใบระกา ช่อฟ้า หางหงส์ ที่ประดับบนหลังคา และสอดรับกลมกลืนกับหลังคาพระอุโบสถ ภายในตั้งแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปปูนปั้นประดับทองคำเปลวที่รัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาจากหัวเมือง พระพุทธรูปปางต่างๆ ที่ประดิษฐานรายรอบทั้งสี่ด้านนับรวมได้ 163 องค์

พระพุทธรูปปางต่างๆ จำนวน 163 องค์
ประดิษฐานรอบพระระเบียงวัดเบญจมบพิตร

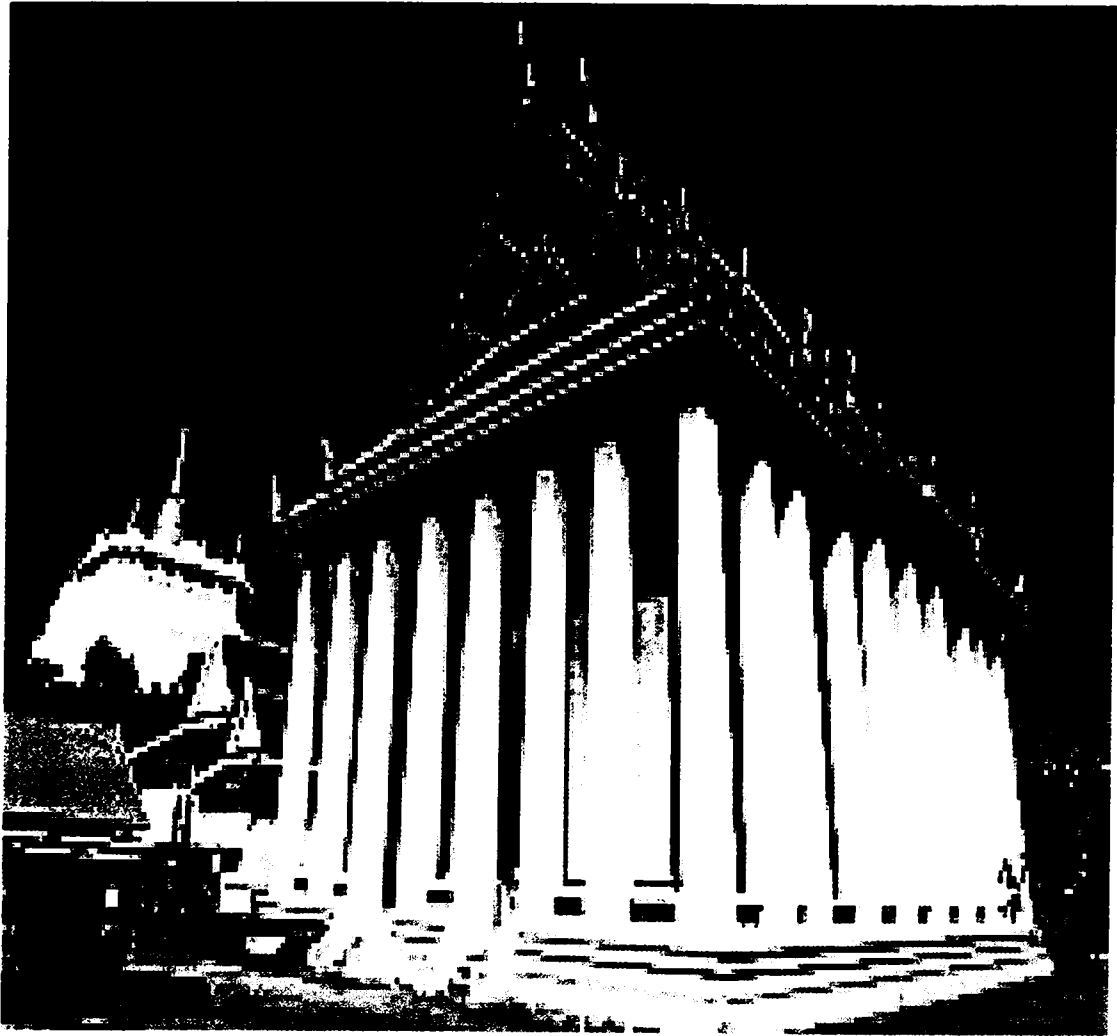
ภาพที่ 17 พระพุทธรูปปางต่างๆ ประดิษฐานรอบพระระเบียงทั้งสี่ด้าน

4) พระระเบียงพุทธเจดีย์ สร้างตามคตินิยมคล้ายกับพระระเบียงเพื่อล้อมรอบพุทธสถานสำคัญ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระระเบียงพุทธเจดีย์รายรอบอยู่ชั้นในกำแพงแก้ว ศิลปะการสร้างพระระเบียงพุทธเจดีย์เป็นลักษณะสี่เหลี่ยมย่อไม้สิบสองตามแบบศิลปะอยุธยา

ภาพที่ 18 พระระเบียงพุทธเจดีย์

5) พระวิหาร เป็นพุทธสถานสร้างตามคตินิยมเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญของวัด พระวิหารหลังใหญ่ตั้งอยู่ข้างพระอุโบสถด้านหน้าหันไปทางทิศเหนือ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ได้สร้างหลังคาสูงเสมอพระอุโบสถ ซึ่งมีสถาปัตยกรรมแบบเดียวกัน หลังคามุงกระเบื้องเคลือบมีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบันสลักกระหนกลายก้านขดประดับกระจก นับเป็นพุทธสถาปัตยกรรมที่กลมกลืนกับหมู่พุทธสถานในกำแพงแก้ว พระวิหารหลังนี้มี 2 ห้อง พระราชประสงค์ของรัชกาลที่ 3 เพื่อประดิษฐานพระอัฐารสและพระศาสดาที่อัญเชิญมาจากเมืองพินธุโลก

ภาพที่ 19 พระวิหาร

ภายในวิหารห้องใหญ่ด้านหน้าประดิษฐาน พระอัฐรสารสศรีสุดทศพลญาณบพิตร พระพุทธรูปปางห้ามญาติประทับยืน ศิลปะสกุลช่างสุโขทัยตอนต้น มีอายุเก่ากว่า 700 ปี ขนาดสูง 5 วา 1 ศอก 10 นิ้ว ซึ่งรัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญมาจากวัดวิหารทอง เมืองพิษณุโลก ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ อัญเชิญ หลวงพ่ออุตตม พระพุทธรูปปางมารวิชัย พระพุทธศิลปะสกุลช่างรัตนโกสินทร์ ขนาดหน้าตักกว้าง 1 เมตร มาประดิษฐานในพระวิหารอีกห้องหนึ่งด้านหลัง ซึ่งเดิมนั้นรัชกาลที่ 3 ทรงพระราชดำริอัญเชิญพระศาสดามาประดิษฐาน แต่ปรากฏว่าห้องพระวิหารที่กั้นไว้แคบไปไม่เหมาะกับองค์พระ จึงโปรดเกล้าฯ อัญเชิญพระศาสดาไปประดิษฐานที่วัดบวรนิเวศคู่กับพระพุทธชินสีห์

ภาพที่ 20 พระอัฐารสศรีสุดทศพลญาณบพิตร

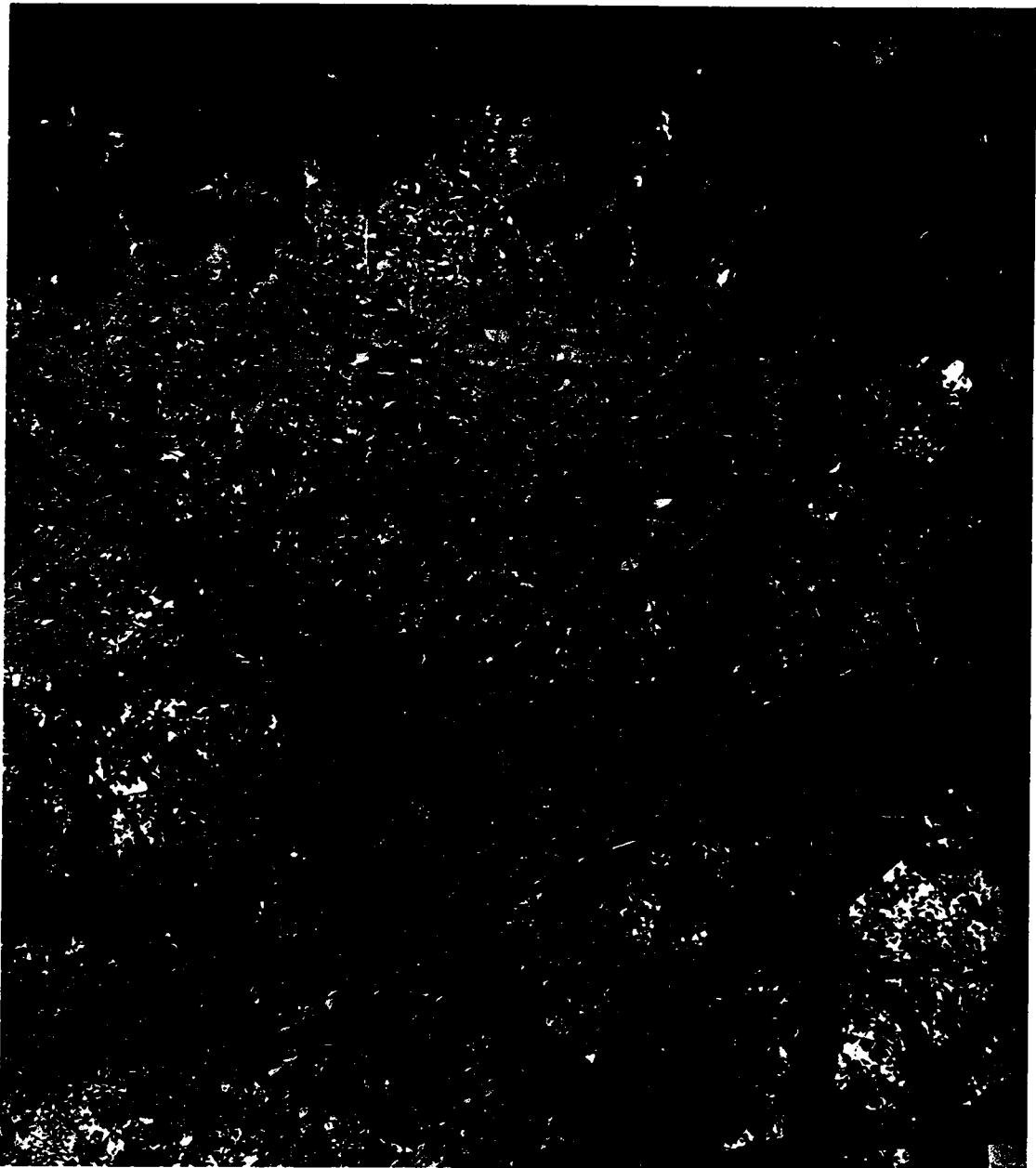
6) หอพระไตรปิฎก หรือนิยมเรียกสั้น ๆ ว่า หอไตร เป็นที่เก็บพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และพระธรรม หอไตรหลังเดิมมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีและได้รับการบูรณะขึ้นใหม่พร้อมกับการสร้างพระอุโบสถในสมัยรัชกาลที่ 1 มีศิลปะสถาปัตยกรรมฝีมือช่างประณีตบรรจง สลักลายกระหนกลายก้านขดอ่อนช้อยรอบทั้งสี่ด้านหลังคาประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ มีเฉลียงรอบ ฝาผนัง บานประตูและหน้าต่างมีภาพประดับเขียนลายรดน้ำ พุทธสถานแห่งหนึ่งงดงามมาก เดิมนั้นเป็นเรือนไม้สร้างอยู่ในสระน้ำ ครั้นในสมัยรัชกาลที่ 3 โปรดเกล้าฯ ให้ถมสระน้ำก่ออิฐถือปูนส่วนเครื่องล่างและเรือนไม้เดิมยังคงรักษาไว้ ซึ่งเป็นหอสมุดประจำวัดด้วย

ภาพที่ 21 หอพระไตรปิฎก

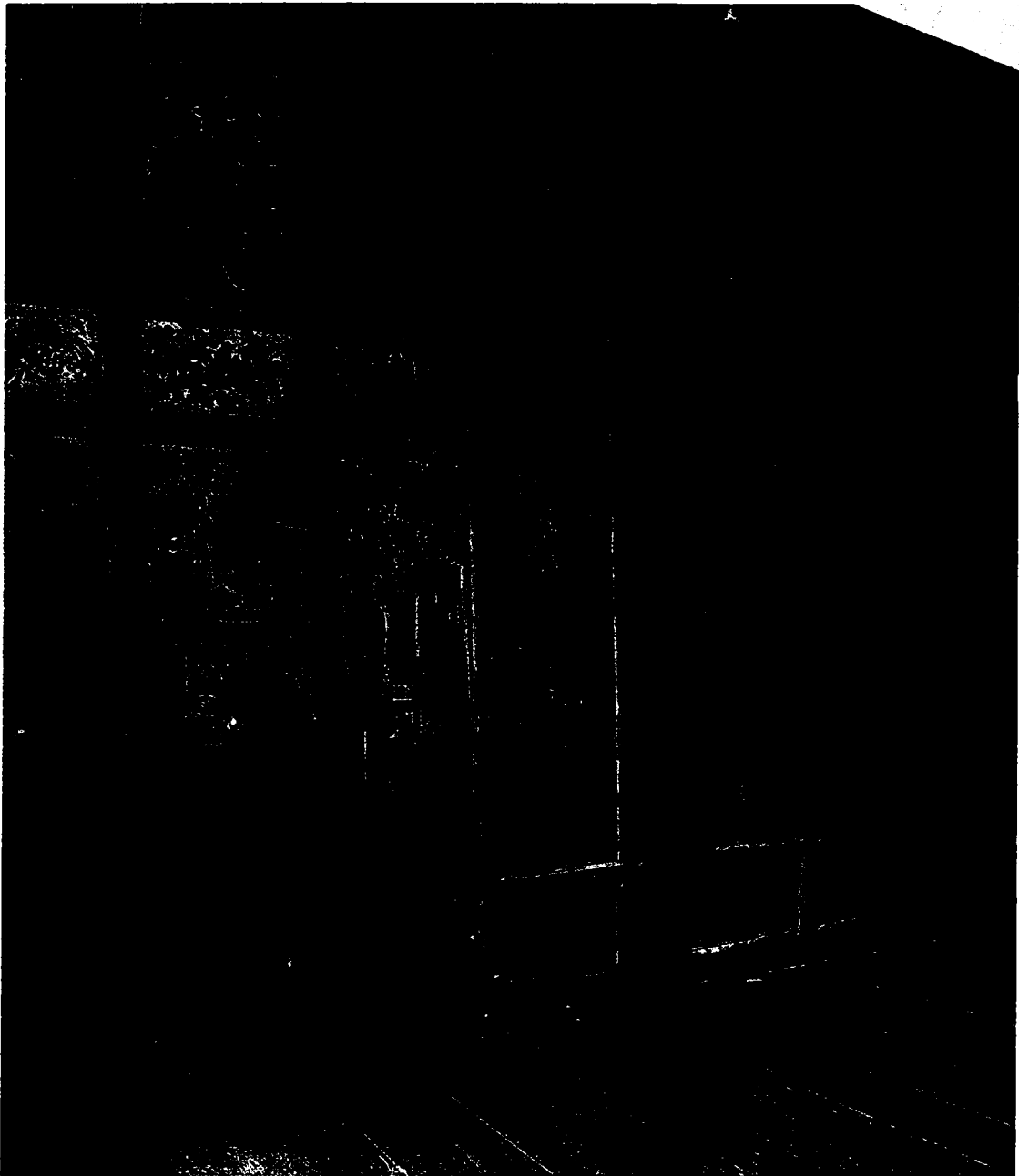

7) พระศรีมหาโพธิ์ หรือต้นอัสสัตถพฤกษ์ พันธุ์พระศรีมหาโพธิ์ที่ตรัสรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระอาจารย์ดีและพระอาจารย์เทพหัวหน้าสมณทูตจากวัดสระเกศ ซึ่งรัชกาลที่ 2 โปรดเกล้าฯ ให้ไปสืบพระศาสนาที่ประเทศศรีลังกา ได้นำต้นกล้าจากเมืองอนูราชบุรีมาถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เมื่อปีพุทธศักราช 2357 พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปลูกไว้ที่วัดสระเกศหนึ่งต้นและอีกสองต้นโปรดเกล้าฯ ให้ปลูกไว้ที่วัดสุทัศน์และวัดมหาธาตุ พระศรีมหาโพธิ์คงเจริญงอกงามเป็นร่มเงาถึงทุกวันนี้

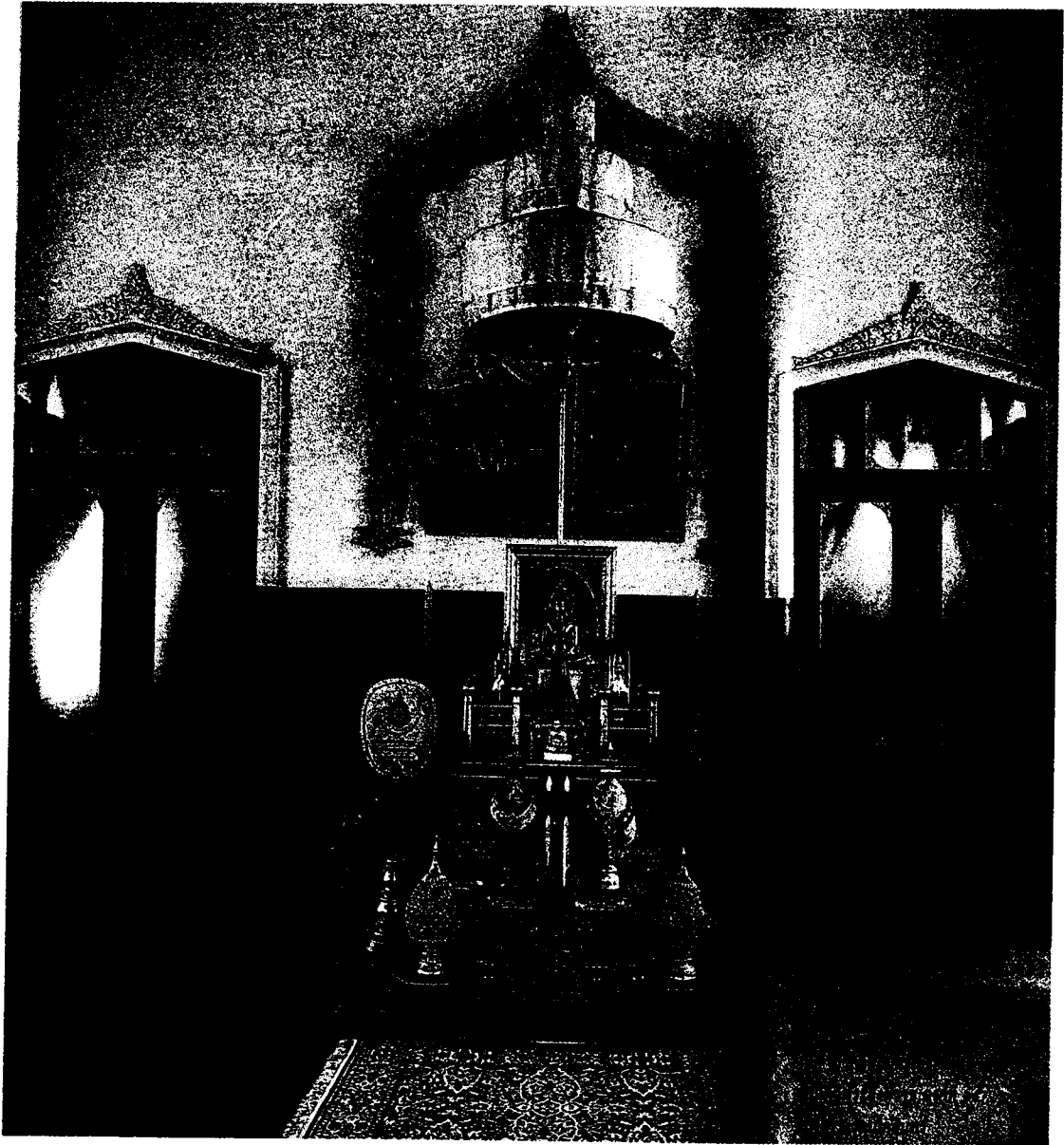
ภาพที่ 22 ต้นพระศรีมหาโพธิ์

8) พระตำหนักรัชกาลที่ 1 ตั้งอยู่ใกล้กับหอไตรเดิมเป็นเรือนไม้สร้างเป็นห้องโถงใหญ่ กั้นห้องไว้ด้วยฝาเป็นสองส่วน ฝานี้นั้นแกะลายจำหลัก หลังคามีช่อฟ้ารัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างถวายไว้ข้างพลับพลาที่เคยประทับทรงมูรธาภิเษก ในวัดสระแก และสระที่ทรงมูรธาภิเษกอยู่ข้างพระตำหนักนี้ปัจจุบันได้ถูกถมไปแล้ว ครั้นสมัยรัชกาลที่ 3 ได้บูรณปฏิสังขรณ์เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนมีฉากกั้นห้องเขียนภาพลวดลายกระบวนจีนตามความนิยมของศิลปะสมัยรัชกาลที่ 3

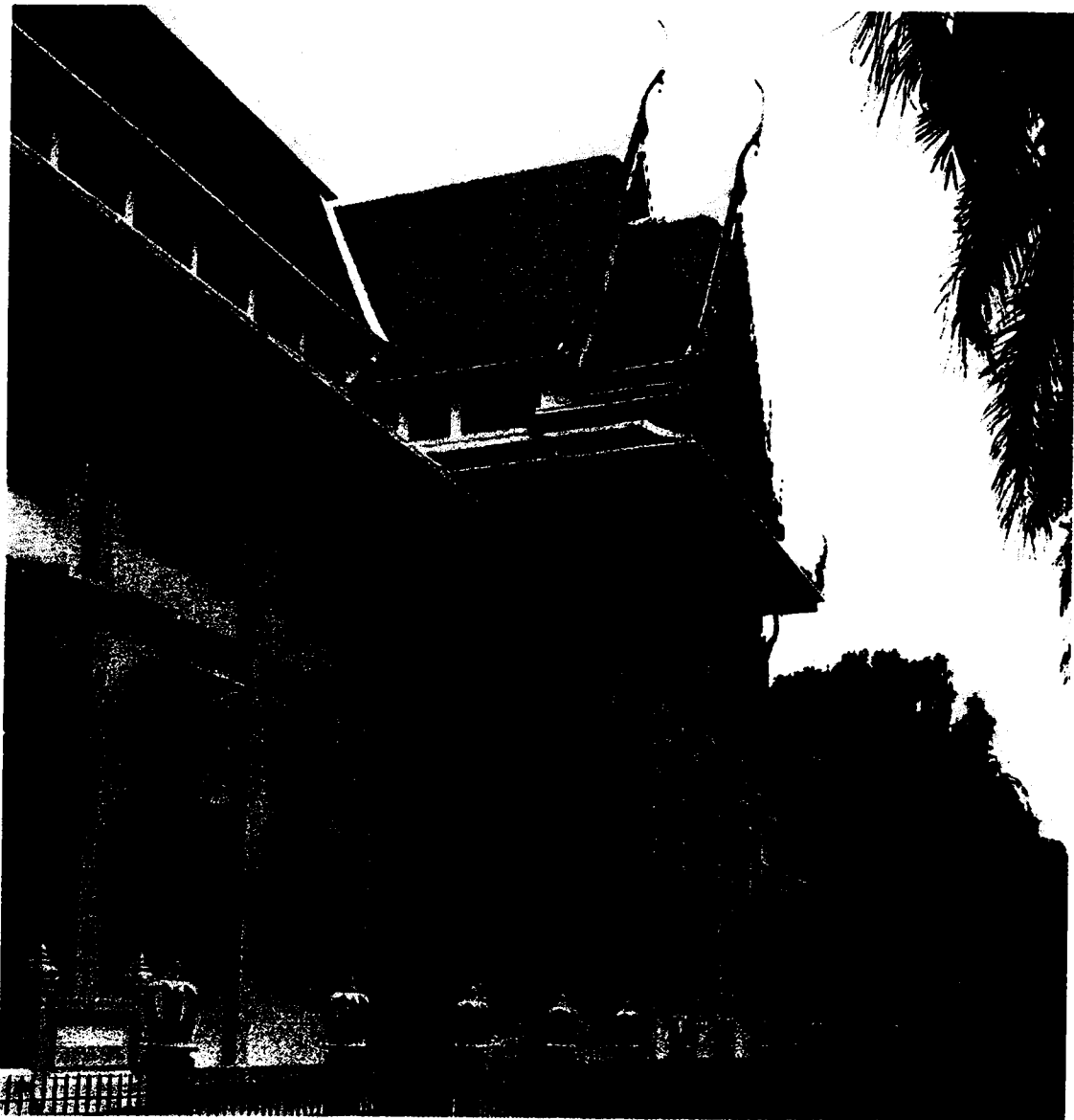
ภาพที่ 23 ฉากกั้นห้องในพระตำหนักรัชกาลที่ 1

9) ตำหนักสมเด็จพระ ๑ ตั้งอยู่ทางด้านใต้ของพระวิหาร ติดกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม สร้างแบบศิลปะประยุกต์หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ รัฐบาลและคณะศิษยานุศิษย์สร้างถวาย สมเด็จพระสังฆราช ฉายาโณทดมหาเถร ตั้งแต่ยังทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ แต่มาแล้วเสร็จเมื่อพระองค์ทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช จึงกลายจากกุฎีเป็น ตำหนักและเรียกว่า ตำหนักสมเด็จพระ ๑ สมัยเมื่อพระองค์ทรงพระชนม์อยู่ได้ใช้เป็นที่ประชุมมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นที่ประชุมชั้นสูงสุดด้านพุทธจักรในประเทศไทย

ภาพที่ 24 พระแท่นประกอบพระอิสริยยศ ภายในตำหนักสมเด็จพระ ๑

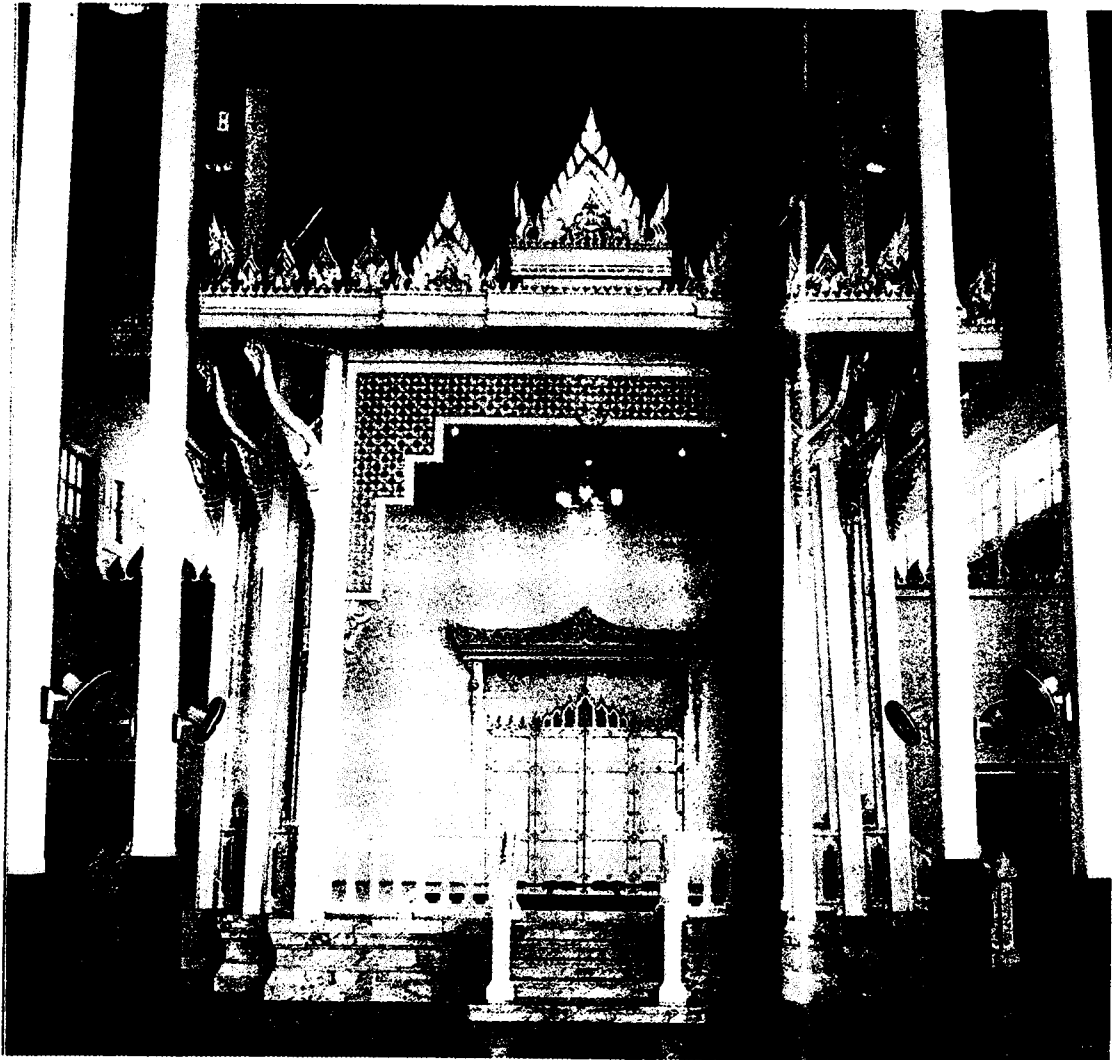
10) โรงเรียนพระปริยัติธรรม อาคารหลังใหญ่นอกกำแพงแก้ว ฝั่งตรงข้ามกับพระอุโบสถเป็นอาคารคอนกรีตสูงสองชั้น ประกอบด้วยหลังคาจัตุรมุขมุงกระเบื้อง มีช่อฟ้าใบระกา หางหงส์ หน้าบันมีอักษรย่อของเจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชญาณโทยมหาเถร ทรงสร้างขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ เมื่อพุทธศักราช 2501 ใช้เป็นอาคารสำหรับศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ปัจจุบันเวลาเช้าเปิดให้มีการเรียนการสอน ปริยัติธรรมแผนกบาลีตั้งแต่ประโยค ป.ธ. 4, 5, 6 ส่วนประโยคที่สูงขึ้นไปกว่านี้นักเรียนต้องไปเรียนที่สำนักเรียนกลางของคณะสงฆ์ที่วัดสามพระยา เวลาบ่ายโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 เวลาเย็นเปิดให้มีการเรียนการสอนปริยัติธรรมแผนกธรรมตั้งแต่นักธรรมตรี โท และเอก

ภาพที่ 25 โรงเรียนพระปริยัติธรรม

11) เมรุปูน พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยาบรมมหาพิชัยญาติ (ทัต บุนนาค) สร้างขึ้นเป็นที่พระราชทานเพลิงพระศพเจ้านายและศพข้าราชการผู้ใหญ่ ข้างพระเมรุมีพลับพลา โรงธรรม โรงครัว โรงมหรสพตลอดจนพุ่มกัลปพฤกษ์และระทางจุดดอกไม้ไฟ ต่อมามีการตัดถนนบำรุงเมืองจึงได้ย้ายเมรุนี้ไปที่วัดเทพศิรินทราวาส เรียกว่า เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์

เมรุปัจจุบันตั้งอยู่ข้างพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) ต่อมาสมเด็จพระสังฆราช ญาณโทยมหาเถร ขณะดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ได้ปรับปรุงเสียใหม่และสร้างศาลาครอบไว้ ในปีพุทธศักราช 2498 ต่อมาในปีพุทธศักราช 2508 องค์การค้ำค้ำฐสภาของอนุญาตปรับปรุงเป็น฼าปนสถาน เพื่อให้สมาชิกค้ำค้ำฐสภาและข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการตลอดจนประชาชนทั่วไปได้ใช้ และเรียกชื่อกันว่า฼าปนสถานค้ำค้ำฐสภามาจนถึงทุกวันนี้

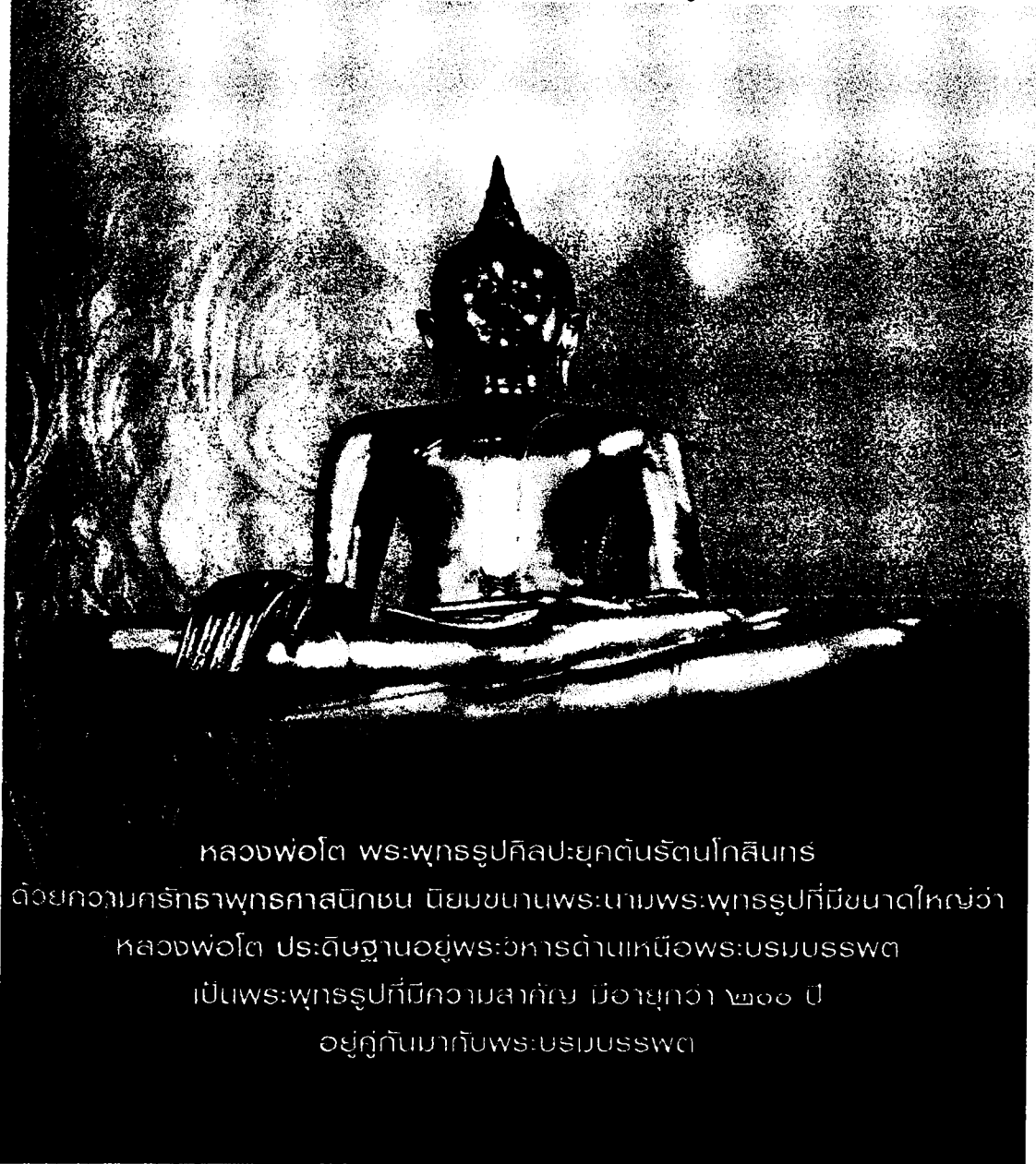
ภาพที่ 26 ศาลาบำเพ็ญกุศล (เมรุ)

12) หอระฆัง ตั้งอยู่ในบริเวณตำหนักสมเด็จพระ ๑ เดิมเป็นระฆังที่มีมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงพระราชดำริว่า ระฆังที่วัดสระเกศเสียงเพราะ ไม่มีระฆังอื่นจะเสมอ สมควรจะเอามาไว้ในวัดสำคัญสำหรับพระ นคร จึงโปรดให้เอาระฆังที่วัดสระเกศมาแขวนไว้ที่หอระฆังวัดพระศรีรัตนศาสดารามสำหรับตีเข้า เช้าเย็นมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

ภาพที่ 27 หอระฆัง

13) หลวงพ่อโต รัชกาลที่ 3 โปรดให้หล่อพระพุทธรูปโลหะขนาดหน้าตักกว้าง 7 ศอก 1 คืบ สูง 10 ศอก ลงรักปิดทององค์หนึ่ง เพื่อประดิษฐานที่วิหารด้านหน้าคลองมหา
 นาค ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่โต” เนื่องจากเป็นพระองค์ใหญ่โตนั่นเอง

หลวงพ่โต พระพุทธรูปศิลปะยุคต้นรัตนโกสินทร์
 ด้วยความศรัทธาพุทธศาสนิกชน นิยมขนานพระนามพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ว่า
 หลวงพ่โต ประดิษฐานอยู่วิหารด้านเหนือพระบรมมหาราชวัง
 เป็นพระพุทธรูปที่มีความสำคัญ มีอายุกว่า ๒๐๐ ปี
 อยู่คู่กันมากับพระบรมมหาราชวัง

ภาพที่ 28 หลวงพ่โต

หลวงพ่โตเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย จัดสมาธิราบที่สร้างเลียนแบบศิลปะสุโขทัย
 แต่ยังไม่งดงามเท่าคือมีพระพักตร์ค่อนข้างกลมเป็นไม้อวบอím พระนาสิกโค้ง พระขนงโค้ง
 เล็กน้อย ไม่นูนขึ้นรูป พระเนตรหรียาว พระโอษฐ์รูปร่าง อัตราสงค์ที่ครองเฉียงตรงจากพระถัน
 ด้านขวาขึ้นไปพระอังสะด้านซ้ายขอบชายอุตราสงค์ยาวจรดพระนาภีเป็นแบบเขี้ยวตะขาบ นิ้ว

พระหัตถ์ค่อนข้างสั้นเสมอกันไม่เรียวยาวอ่อนช้อย เป็นพระพุทธรูปสงบงามตามแบบ
รัตนโกสินทร์ตอนต้น

14) หลวงพ่อดำ สร้างขึ้นมาพร้อมกับพระเจดีย์สำหรับเจ้านายและชาวบ้านที่ไม่สามารถ
เดินขึ้นไปบูชาองค์พระบนยอดเขาได้ “หลวงพ่อดำ” เป็นชื่อที่ชาวบ้านเรียกกันมาแต่เดิมหลังจาก
สร้างเสร็จแล้วลงรัก แต่ยังไม่ได้ปิดทององค์พระจึงมีสีดำ ปัจจุบันได้ปิดทองแล้ว หลวงพ่อดำ
เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขัดสมาธิราบ พระพักตร์กลมแบบรัตนโกสินทร์ตอนต้น พระวรกาย
ไม่ได้สัดส่วนเพราะตั้งแต่พระนาภีถึงพระอุระมีช่วงยาวผิดปกติ เส้นความอ่อนไหวที่ใช้ในการปั้น
มีน้อยกว่าพระพุทธรูปที่สร้างในสมัยเดียวกัน

หลวงพ่อดำ พระพุทธรูปศิลปะยุคต้นรัตนโกสินทร์
สร้างขึ้นด้วยแรงศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

ซึ่งไม่สามารถขึ้นไปมีสักการะพระบรมสารีริกธาตุ บนพระบรมบรรพตได้

ภาพที่ 29 หลวงพ่อดำ

ลำดับเจ้าอาวาสวัดสระเกศแต่ก่อนนั้น ที่มีจดหมายเหตุพอที่จะสืบทราบได้ มีลำดับดังนี้

1) สมเด็จพระวันรัต (อาจ) เป็นพระราชาคณะมาแต่ในรัชกาลที่ 1 เป็นพระราชาคณะที่พระพรหมมุนี ถึงรัชกาลที่ 2 ได้เลื่อนเป็น พระพิมลธรรม แล้วได้เป็น สมเด็จพระวันรัต เมื่อปีชวด อัฐศก จุลศักราช 1278 พุทธศักราช 2359 ต่อมาเมื่อสมเด็จพระสังฆราช (มี) สิ้นพระชนม์ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระราชดำริจะทรงตั้งสมเด็จพระวันรัต (อาจ) เป็นสมเด็จพระสังฆราช โปรดเกล้าฯ ให้แห่ไปอยู่วัดมหาธาตุแล้ว แต่เกิดอธิกรณ์ต้องออกจากพระราชาคณะไปอยู่ที่วัดแหลม (ปัจจุบันเป็นวัดเบญจมบพิตร เขตดุสิต) สมเด็จพระวันรัต (อาจ) ครองวัดสระเกศมาถึงพุทธศักราช 2362

2) สมเด็จพระวันรัต (ค่อน) ปราบกฏนามที่ พระเทพโมฬี อยู่จำพรรษาที่วัดหงส์ ในรัชกาลที่ 2 ได้เลื่อนเป็น พระพรหมมุนี ต่อมาเมื่อปีชวด อัฐศก จุลศักราช 1178 พุทธศักราช 2359 ได้เลื่อนเป็น พระพิมลธรรม ครั้นสมเด็จพระวันรัต (อาจ) ได้ย้ายไปอยู่วัดมหาธาตุแล้ว จึงโปรดให้นิมนต์พระพิมลธรรม (ค่อน) ย้ายมาเป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ต่อมาในปีเถาะ เอกศก จุลศักราช 1181 พุทธศักราช 2362 ทรงโปรดเกล้าฯ เลื่อนเป็น สมเด็จพระวันรัต ครั้นสมเด็จพระสังฆราช (สุข ญาณสังวร) สิ้นพระชนม์ลงในปีมะเมีย จัตวาศก จุลศักราช 1184 พุทธศักราช 2365 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงโปรดให้แห่สมเด็จพระวันรัต (ค่อน) ไปอยู่วัดมหาธาตุ แล้วทรงตั้งเป็นสมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระวันรัต (ค่อน) ครองวัดสระเกศตั้งแต่พุทธศักราช 2363 ถึงพุทธศักราช 2365

3) สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนธิ์) อยู่วัดสระเกศมาแต่เดิม ได้เป็นพระราชาคณะที่ พระญาณวิริยะ เมื่อรัชกาลที่ 2 จนถึงรัชกาลที่ 3 ได้เป็น พระพรหมมุนี แล้วเลื่อนขึ้นเป็น พระพุฒาจารย์ เมื่อปีเถาะ เบญจศก จุลศักราช 1205 พุทธศักราช 2386 ครั้นถึงรัชกาลที่ 4 โปรดให้เลื่อนยศขึ้นเป็น สมเด็จพระพุฒาจารย์ ในปีกุน ตรีศก จุลศักราช 1213 พุทธศักราช 2394 เป็นเจ้าอาวาสมาจนปลายรัชกาลที่ 4

4) พระบวรวิชา (เขียน) เป็นพระราชาคณะฝ่ายวิปัสสนาธุระในวัดสระเกศมาแต่รัชกาลที่ 3 ได้เป็นเจ้าอาวาสต่อจากสมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนธิ์) ครองพระอารามคู่กับ พระธรรมทานาจารย์ (พั่ง)

ในรัชกาลที่ 5 ไม่มีพระราชาคณะผู้ใหญ่เป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดสระเกศ โดยปกติ มักจะมีพระราชาคณะจำนวน 2 รูป เป็นพระราชาคณะฝ่ายคันถธุระจำนวน 1 รูป และเป็นพระราชาคณะฝ่ายวิปัสสนาจำนวน 1 รูป โดยปกครองพระอารามร่วมกันแต่ดูแลตามฝ่าย ในพระราชาคณะทั้ง 2 นี้ หากรูปใดมีพรรษามากกว่าก็จะเป็นผู้ครองผ้ากฐิน

5) พระวินยานุฎลเถระ (ศรี) ได้เป็นเจ้าอาวาสปกครองพระอารามพร้อมกับ พระธรรมทานาจารย์ (ภู)

6) พระธรรมทานาจารย์ (จุ่น) ได้เป็นเจ้าอาวาสปกครองพระอารามพร้อมกับ พระวินยานุกุลเถาะ (ยา)

7) พระวินยานุกุลเถระ (เม่น) ได้เป็นเจ้าอาวาสปกครองพระอารามพร้อมกับพระธรรมทานาจารย์ (หฺร่น) ต่อมาพระวินยานุกุลเถระได้ย้ายอยู่วัดสังเวชวิทยาราม

8) พระธรรมปิฎก (น่วม) เดิมเป็นเปรียญอยู่วัดศุภพิตรภิมุข ในรัชกาลที่ 5 ได้เป็นพระราชคณะที่ พระนิกรมุนี และเลื่อนเป็น พระราชโมลี แล้วเลื่อนเป็น พระเทพเวที มาเป็นเจ้าอาวาสครองพระอารามในรัชกาลที่ 6 ต่อมาได้เลื่อนเป็น พระธรรมปิฎก ครองพระอารามต่อมาจนถึงมรณภาพ เมื่อปีพุทธศักราช 2467

9) สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (อยู่ ญาโณทโยมหาเถร) ในรัชกาลที่ 5 ได้เป็นพระราชคณะที่ พระปิฎกโกศล ต่อมาในรัชกาลที่ 6 ได้เลื่อนเป็น พระราชเวที และได้เลื่อนเป็นพระเทพเวที ได้เป็นเจ้าอาวาสครองวัดสระเกษเมื่อปีพุทธศักราช 2467 และในปีพุทธศักราช 2570 ได้เลื่อนสมณศักดิ์ที่พระธรรมเจดีย์ และเป็นกรรมการมหาเถรสมาคม ต่อมาในปีพุทธศักราช 2588 ได้รับโปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ต่อมาได้โปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช ในรัชกาลที่ 9 พระองค์สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พุทธศักราช 2508

10) พระธรรมเจดีย์ (เทียบ ฐมฺมธโร) ได้เป็นเจ้าอาวาสปกครองพระอาราม ตั้งแต่พุทธศักราช 2509 ถึงพุทธศักราช 2513

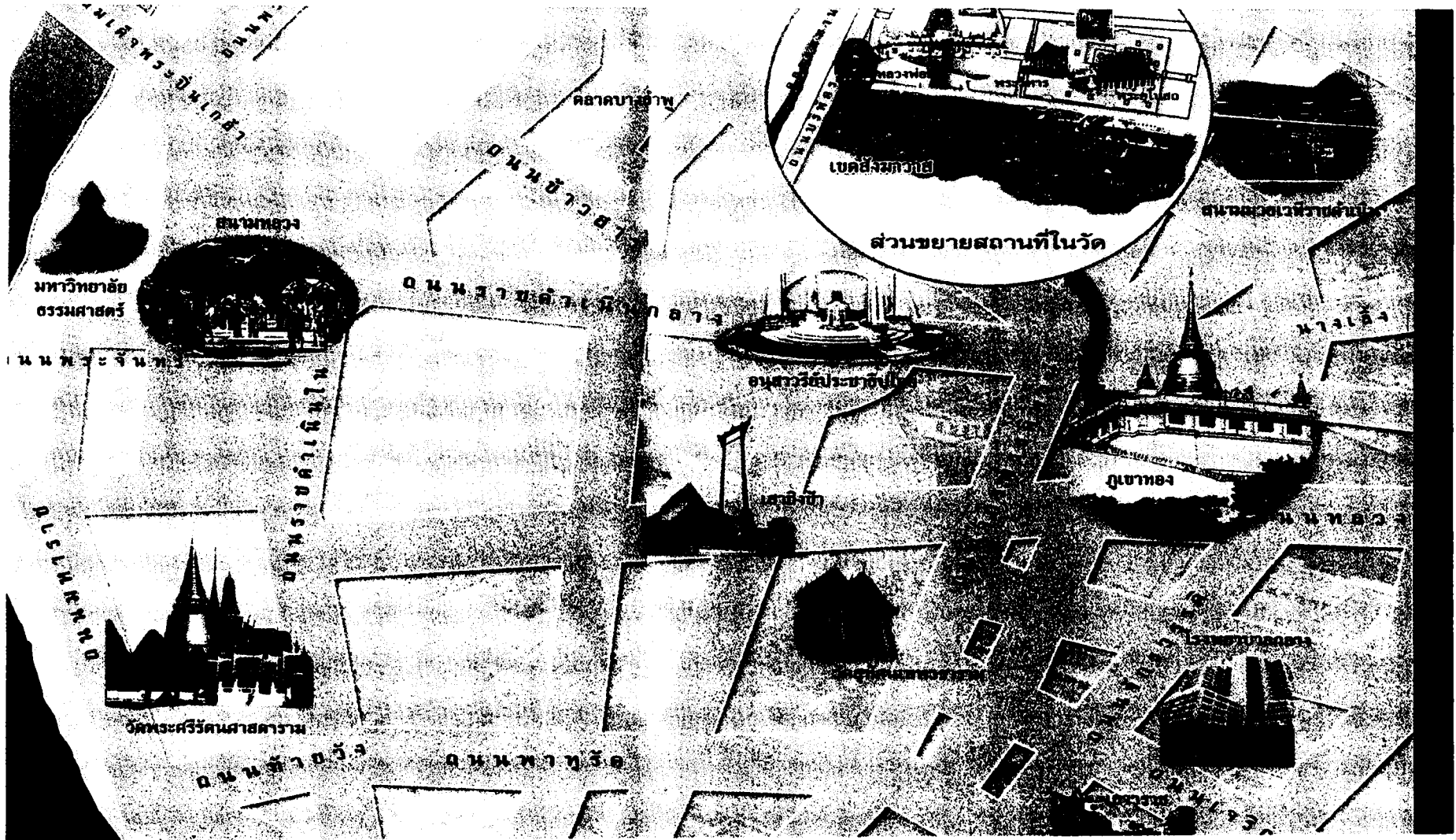
11) สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) เป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกษตั้งแต่พุทธศักราช 2513 ถึงปัจจุบัน นอกจากเป็นเจ้าอาวาสวัดสระเกษแล้วยังมีตำแหน่งทางคณะสงฆ์ด้วยปัจจุบันเป็นเจ้าคณะใหญ่หนตะวันออก เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม และเป็นประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

แผนผัง

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร

๑. พระอุโบสถ
๒. พระระบียง
๓. พระระเบียงพุทธเจดีย์
๔. พระวิหาร
๕. พระบรมบรรพต
  - ๕.๑ หลวงพ่อโต
  - ๕.๒ หลวงพ่อดำ
๖. พระศรีมหาโพธิ์
๗. หอพระไตรปิฎก
๘. พระตำหนักรัชกาลที่ ๑
๙. พระตำหนักสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์
๑๐. โรงเรียนพระปริยัติธรรม
๑๑. ฌาปนสถาน
๑๒. เขตสังฆาวาส

แนวคิดในการสร้างพระธาตุเจดีย์

สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2545 : 20-25) ทำการศึกษาเรื่องตำนานพระพุทธรเจดีย์ พบว่า เจดีย์ในพระพุทธศาสนา มีตำรากำหนดความเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ธาตุเจดีย์
2. บริโภคเจดีย์
3. ธรรมเจดีย์
4. อุเทสิกเจดีย์

มูลเหตุที่จะเกิดเจดีย์นั้น เมื่อพระพุทธองค์ทรงประจวบใกล้จะเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน ณ กรุงมโหสถในแควงเมืองกุสินารา พระอานนทเถระเจ้าเป็นพุทธอุปัชฌาย์ทูลถามถึงการที่พุทธสาวก จะควรปฏิบัติต่อพระพุทธสรียะฉันทใด มีพระพุทธฎีกาตรัสว่า “ให้พระภิกษุทั้งหลายมุ่งหมายดับทุกข์ดับกิเลสอันเป็นประโยชน์แห่งตนเถิด อย่ากังวลด้วยการบูชาสรีระของพระตถาคตเลย พวกภษัตริย์และนรवासทั้งหลายเขาคงทำฌาปนกิจแล้วสร้างสถูปบรรจุสรีระธาตุเหมือนอย่างพระเจ้าจักรพรรดิแต่ก่อนมา” ครั้นพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน เหล่ามัลลภษัตริย์ซึ่งครองเมืองกุสินาราก็ช่วยกันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ แล้วคิดจะสร้างสถูปประดิษฐานพระบรมธาตุไว้ ณ เมืองกุสินารา แต่ครั้งนั้นเมื่อข่าวพระพุทธองค์เสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน และถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระ ณ เมืองกุสินาราทราบไปถึงเมืองอื่น เจ้าเมืองที่ล้อมใสในพระพุทธเจ้าหลายเมืองด้วยกันต่างไปขอรับพระบรมธาตุ เพื่อจะอันเชิญไปประดิษฐานไว้ให้มหานชนบูชา ณ เมืองของตน เดิมพวกมัลลภษัตริย์เมืองกุสินาราไม่ยอมให้ ข้างเจ้าเมืองอื่น ๆ ก็จะไปให้ไม่ได้ ก็เกิดการรบกันขึ้น หากโทณพราหมณ์ว่ากล่าวเกลี้ยกล่อมจึงปรองคองกัน แล้วแบ่งพระบรมธาตุออกเป็น 8 ส่วน แล้วแจกไปยังที่ต่าง ๆ แห่งละส่วนตามปรารถนา คือ

1. พระเจ้าอชาตศัตรู ได้ไปยังเมืองราชคฤหมหานครอันเป็นราชธานีของมคธราชรัฐในสมัยนั้น (ปัจจุบันเรียกว่า แควงราชะเคีย)
2. ภษัตริย์สักยราช พระญาติวงศ์ของพระพุทธเจ้าได้ไปยังเมืองกบิลพัสดุ์ (ปัจจุบันเรียกว่า แควงภูติละอยู่ในเมืองเนปาลราชรัฐ และพระบรมธาตุส่วนนี้ได้อันเชิญมายังประเทศสยามเมื่อรัชกาลที่ 5 และบรรจุประดิษฐานไว้ในสถูปบนพระบรมบรรพต (ภูเขาทอง) วัดสระเกศ)
3. ภษัตริย์ลิจฉวี ได้ไปยังเมืองเวสาลี (ปัจจุบันเรียกว่า เพสาร์ท)
4. ภษัตริย์อุลลิสะ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุลิ ได้ไปยังเมืองอัลกัปปะ
5. มหาพราหมณ์ผู้ครองเมือง ได้ไปยังเมืองเวฐฐทีปะกะ
6. ภษัตริย์โกลิยะ ได้ไปยังรามคาม (ปัจจุบันอยู่ในเขตประเทศเนปาล)
7. มัลลภษัตริย์เมืองปาวา ได้ไปยังเมืองปาวา (ปัจจุบันเรียกว่า แควงปีทะโอะนะ)
8. มัลลภษัตริย์เมืองกุสินารา ได้ไว้ ณ เมืองกุสินารา (ปัจจุบันเรียกว่า แควงกาเสีย)

พระบรมธาตุที่แจกไปในครั้งนั้น แต่ละเมืองก็สร้างพระสถูปเป็นที่ประดิษฐานไว้ จึงเกิดมีพระธาตุเจดีย์ขึ้น 8 แห่งเป็นปฐมในการสร้างพระธาตุเจดีย์

มูลเหตุแห่งบริโศกเจดีย์นั้น เรื่องเกิดขึ้นในเวลาเมื่อพระพุทธองค์ทรงประจวรโลกี้จะเสด็จเข้าสู่ดับขันธปรินิพพานเหมือนกัน คือ พระอานนเดรเจ้าในเวลานั้น ยังมีได้บรมมรรคผลถึงขั้นสูงสุด ทูลปรารภว่าแต่ก่อนมาเหล่าภิกษุพุทธสาวกได้เคยเฝ้าเห็นพระองค์สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าเนื่องนิคย์ เมื่อพระองค์เสด็จเข้าสู่ปรินิพพานแล้วมิได้เฝ้าเห็นพระองค์ต่อไปเห็นจะพากันว่าแห้ว สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้สังฆเวชนียสถานทั้ง 4 แห่งสำหรับพุทธสาวกเหล่าใดใครจะเห็นพระองค์ ก็ให้ไปปลงธรรมสังเวช ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งสังฆเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง คือ

1. ที่พระตถาคตเจ้าประสูติ ณ ป่าลุมพินีในแขวงเมืองกบิลพัสดุ์ (ปัจจุบันเรียกว่าตำบลรัมมินเด อยู่ในประเทศเนปาล)
2. ที่พระตถาคตเจ้าคร่ำครวญพระโพธิญาณ ณ โพธิพฤกษมณฑลในแขวงเมืองคยา (ปัจจุบันเรียกว่า ตำบลพุทธคยา)
3. ที่พระตถาคตเจ้าประทานปฐมเทศนา ณ ตำบลอิสิปตนะมฤคทายวัน ในแขวงเมืองพาราณสี (ปัจจุบันเรียกว่า ตำบลสารนาถ)
4. ที่พระตถาคตเจ้าเข้าสู่พระนิพพาน ตำบลสาวันในแขวงเมืองกุสินารา (ปัจจุบันเรียกว่า แขวงกาเสีย)

ที่สังฆเวชนียสถาน 4 แห่งนี้ เป็นบริโศกเจดีย์โดยพระบรมพุทธานุญาต นอกจากนี้ยังมีบริโศกเจดีย์เกิดขึ้นด้วยเหตุการณือีก 2 แห่ง มีเรื่องตำนานปรากฏในหนังสือปฐมสมโพธิว่า เมื่อถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระนั้น โมริยกษัตริย์เจ้าเมืองปีบผลิวันให้ไปขอพระบรมธาตุชำไปทอดไปถึงเมืองกุสินาราเมื่อแบ่งพระบรมธาตุแจกไปเสียแล้ว ได้แต่พระอังคารด่านที่ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระไปสร้างพระสถูปบรรจุไว้ ณ เมืองปีบผลิวัน (ปัจจุบันเรียกว่า รุชบุระ) องค์ 1 ส่วนโทณพราหมณ์ผู้แบ่งพระบรมธาตุได้ทะนานโลหะที่ดวงพระธาตุไป ก็นำไปสร้างพระสถูปบรรจุไว้ในเขตเมืองกุสินารานั้นอีกองค์ 1 พระสถูป 2 องค์นี้ก็นับว่าเป็นบริโศกเจดีย์ เพราะเนื่องด้วยองค์พระตถาคตเจ้าเช่นเดียวกับที่สังฆเวชนียสถาน จึงเกิดบริโศกเจดีย์ขึ้นในชั้นแรกรวมเป็น 6 แห่งด้วยกัน

มูลเหตุแห่งธรรมเจดีย์นั้น ในคำราไม่ได้กล่าวถึงเรื่องตำนานแต่มีโบราณวัตถุปรากฏเป็นเค้าเงื่อนพอจะสันนิษฐานมูลเหตุที่เกิดขึ้นว่า คงอาศัยพระพุทธบรรหารซึ่งทรงแสดงแก่เหล่าพระสาวกเมื่อก่อนเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน ว่าพระธรรมจะแทนพระองค์ต่อไปดังนี้ เมื่อดวงพุทธกาลมาแล้ว ผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา บางพวกอยู่ห่างไกลพระธาตุเจดีย์และบริโศกเจดีย์ที่มีอยู่ในครั้งนั้น จะไปทำสักการบูชาได้ด้วยยาก ใครจะมีเจดีย์สถานเป็นที่บูชาบ้าง จึงมีผู้รู้พระบรมพุทธานุญาตให้เขียนพระธรรมลงเป็นตัวอักษรประดิษฐานไว้เป็นที่บูชา โดยอ้างพระพุทธ

บรรพการซึ่งตรัสว่าพระธรรมจะแทนพระองค์นั้น จึงเกิดมีประเพณีสร้างธรรมเจดีย์ขึ้นอีกอย่าง 1 มักเลือกเอาพระธรรมที่เป็นหัวใจในพระพุทธศาสนา เช่น คาถาแสดงพระอริยสัจ ว่า

“เอ ชมฺมา เหตุปฺปภา
เตสํ เหตุํ ตถาคโค (อาห)
เตสญฺ โย นิโรโธ จ
เอวํ วาที มหาสมโณ”

นี้ เป็นคัมภีร์เป็นธรรมเจดีย์ ครั้นต่อมาถึงสมัยเมื่อเขียนพระธรรมวินัยลงเป็นตัวอักษรแล้ว ก็นับถือคัมภีร์พระไตรปิฎกว่าเป็นพระธรรมเจดีย์ด้วย

อุเทสิกเจดีย์นั้น เป็นของสร้างขึ้นโดยเจตนาอุทิศต่อพระพุทธเจ้า ไม่กำหนดว่าจะต้องทำเป็นอย่างไร ถ้ามิได้เป็นธาตุเจดีย์หรือบริโศกเจดีย์หรือธรรมเจดีย์แล้ว ก็นับว่าเป็นอุเทสิกเจดีย์ทั้งสิ้นพิเคราะห์ดูโดยโบราณวัตถุที่ปรากฏอยู่ดูเหมือนอุเทสิกเจดีย์ที่ซอกทำกันในชั้นแรกจะทำเป็นพุทธบัลลังก์ อาศัยประเพณีอันมีมาแต่ครั้งพุทธกาลพุทธสาวกขอมจัดอาสนะไว้รับเสด็จพระพุทธองค์ในเวลาเมื่อเสด็จไปโปรดสัตว์ ณ ที่นั้น ๆ จึงสร้างพุทธบัลลังก์เป็นที่สักการบูชาในเวลารำลึกถึงพระพุทธองค์เมื่อเสด็จเข้าปรินิพพานแล้ว เรียกกันว่าอาสนบูชาเป็นอุเทสิกเจดีย์มีขึ้นก่อนอย่างอื่น

พิชัย ห่อทองคำ (2550 : 1 – 11) ทำการศึกษาเรื่องพระธาตุเจดีย์และรอยพระพุทธบาท อันศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทย พบว่า หลังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระบรมธาตุได้แพร่กระจายไปยังแคว้นต่าง ๆ ในชมพูทวีป ต่อมาพระมหากัสสปะได้อธิฐานรวบรวมพระบรมธาตุกว่า 80 % อัญเชิญไปประดิษฐานทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของกรุงราชคฤห์ ในสมัยพระเจ้าอชาตศัตรูทรงสร้างพระสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ ต่อมาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พุทธศตวรรษที่ 3 พุทธศักราช 270 ถึงพุทธศักราช 312 ทรงสร้างเจดีย์พระบรมธาตุจำนวน 84,000 แห่งทั่วชมพูทวีปรวมทั้งในพม่าและไทยด้วย โดยใช้พระราชทรัพย์ 96 โกฏิ และได้นำมาสักการบูชาเป็นเวลา 7 ปี 7 เดือน 7 วัน ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระบรมธาตุได้แพร่กระจายไปทั่วชมพูทวีป พระอรหันต์ที่มีบทบาทสำคัญหลายรูป เช่น

พระกุมารกัสสปะ และพระเมฆิยะ ไปทางด้านนา
พระโสณเถระ พระอุตตรเถระมานิย ภูริยเถระ มุนิยเถระ ไปทางสุวรรณภูมิ
พระมหาเทวาเถระ ไปทางมณฑลไมเซอร์
พระรักขิตเถระ ไปทางบอมเบย์
พระธรรมรักขิตเถระ ไปทางแคว้นชายทะเล เหนือเมืองบอมเบย์
พระมหาธรรมรักขิตเถระ ไปบริเวณลำน้ำโคทาวารี
พระมัชฌันติกเถระ ไปทางแคชเมียร์และอาฟกานิสถาน

พระมหัชฌิมเถระ ไปทางหิมาลัย
พระมหารักขิตเถระ ไปทางเปอร์เซีย
พระมหินทเถระ ไปลังกา

อานิสงส์ในการสร้างพระเจดีย์

1. เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทมัวเมาในชีวิต
2. เป็นที่รักของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย
3. เมื่อใกล้ดับขันธไม่หลงลืม
4. ย่อมได้เกิดในภูมิประเทศที่เหมาะสมสำหรับสร้างบารมี
5. ย่อมไปบังเกิดในสวรรค์เมื่อยังไม่หมดกิเลสในพระพุทธศาสนา
6. ย่อมได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุมรรคผลนิพพานโดยง่าย

อานิสงส์ในการบูชาพระบรมสารีริกธาตุ - พระธาตุ

1. ไม่ถึงแก่ชีวิต (ตาย) ด้วยคมศาดราวุธของศัตรูผู้มุ่งร้าย
2. ปัญหาอุปสรรคผ่านพ้น
3. ประกอบการค้าพาณิชย์ จะเจริญรุ่งเรืองไพบูรณ์
4. รับราชการ ยศ ตำแหน่งจะเจริญขึ้นเร็วและเจริญขึ้นเรื่อย ๆ
5. มีเมตตาเสน่ห์มหานิยม มหาโชค มหาลาภ และคลาดแคล้ว
6. เทวดาอารักษ์คุ้มครองรักษาตลอดกาล
7. ครอบครัวเป็นสุข สงบ ร่มเย็น และเจริญรุ่งเรือง
8. มีฤทธิ์เดช อำนาจ วาสนา บารมีแผ่ไพศาล บริวารจะเคารพ หมั่นจะขำเกรง
อานิสงส์เป็นไปตามอธิษฐาน

การทำจิตขณะไหว้พระบรมสารีริกธาตุ มีหลายระดับดังนี้

1. คิดว่ากำลังไหว้พระพุทธเจ้าและน้อมรับวิมุตติธรรมจากพระพุทธองค์ย่อมได้รับบารมี
กุศลธรรมจากองค์พระบรมธาตุเต็มที
2. คิดว่ากำลังไหว้อวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของพระพุทธเจ้า ย่อมได้รับบารมีกุศลธรรม
น้อยกว่าแบบที่ 1
3. คิดว่ากำลังไหว้ซาก กระดูกส่วนใดส่วนหนึ่งของพระพุทธเจ้า ย่อมได้รับบารมีกุศล
ธรรมน้อยกว่าแบบที่ 2

4. คิดว่ากำลังไหว้สัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่ช่วยให้นึกถึงพระพุทธเจ้า ย่อมได้รับบารมีกุศลธรรมน้อยกว่าแบบที่ 3
5. คิดว่ากำลังไหว้วัตถุหรือสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ย่อมได้รับบารมีกุศลธรรมน้อยกว่าแบบที่ 4
6. การไหว้เฉย ๆ ไม่เกิดประโยชน์อะไร
7. การไม่ไหว้ ไม่สนใจ ผ่านไปเฉย ๆ บารมีเสื่อมถอย
8. การไม่สำรวจ ลบหลู่ ได้บาปมหันต์

การสร้างพระธาตุเจดีย์ในกรุงเทพมหานคร

ครั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสื่อมอำนาจลง กรุงรัตนโกสินทร์หรือกรุงเทพมหานคร ก็เริ่มเรื่องอำนาจแทน (พุทธศักราช 2325) การสร้างเจดีย์แบบย่อมุมไม้สิบสองตามสมัยอยุธยาตอนปลาย ยังคงได้รับความนิยมสืบมา แต่กระนั้นการสร้างพระปรารักษ์ตามความเชื่อแบบขอม คือ สร้างขึ้นบนพื้นฐานคติสัญลักษณ์แห่ง “เขาพระสุเมรุ” ซึ่งหมายถึงแกนหรือศูนย์กลางแห่งจักรวาลตามความเชื่อในศาสนาฮินดู แต่ได้พบแบบเฉพาะของยุคสมัยนั้น คือ ลักษณะองค์พระปรารักษ์สูงชะลูด ยอดเพียวแหลมลักษณะการสร้างดังกล่าวได้รับความนิยมอย่างมากจนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 เมื่อเข้าสู่รัชกาลที่ 4 การสร้างเจดีย์แบบทรงกลมเริ่มเป็นที่นิยมอีกครั้ง พระเจดีย์ในลักษณะนี้ลอกแบบมาจากเจดีย์ในสมัยอยุธยาตอนต้น รูปทรงจึงมีลักษณะใกล้เคียงกัน เวลาผ่านไปรูปทรงก็เพี้ยนเปลี่ยนไปจนสังเกตได้ชัดเจน

*****

บรรณานุกรม

หนังสือและบทความในหนังสือ

- คณะสงฆ์วัดสระเกศ. ประวัติวัดสระเกศราชวรมหาวิหารและจดหมายเหตุเรื่องพระสารีริกธาตุเมืองกบิลพัสดุ์. กรุงเทพมหานคร : จรูญการพิมพ์, 2528.
- เฉลิมพล ดันสกุล. พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลสหประชาพาณิชย์, พิมพ์ครั้งที่ 3 , 2541.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โครงการวิถิธรรมส์, 2540.
- ค้อย ชุมสาย และฉวีพันธ์ พรหมโยธี. ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2527.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- พิชัย ห่อทองคำ. พระธาตุเจดีย์และรอยพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : อากเนย์การพิมพ์, 2550.
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชิราช, 2526.
- โยธิน ศันสนยุทธ. จิตวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2533.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. คู่มือนำเที่ยววัดสระเกศ. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2549.
- ลิขิต กาญจนารณ์. จิตวิทยาพื้นฐานพฤติกรรมมนุษย์ เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2530.
- วัลลภ คล่องพิทยาพงษ์. เส้นทางบุญ 9 วัด กรุงเทพ ฯ - ธนบุรี. กรุงเทพมหานคร : พี ซีพริ้นท์เทค, 2550.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. ตำนานพระพุทธรูเจดีย์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2545.
- สมเด็จพระพุทธาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. 9). ข้อควรปฏิบัติและควรรู้. กรุงเทพมหานคร : พี พับลิชชิ่ง แอนด์ แอ็คทิฟิตี, 2550.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. การปรับพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร : โอเคียนสโตร์, 2526.
- สิทธิโชค วรานุสันติกุล. จิตวิทยาการจัดการพฤติกรรมมนุษย์. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2529.
- อรุณ รักธรรม. พฤติกรรมข้าราชการไทย. กรุงเทพมหานคร : โอเคียนสโตร์, 2524.

เอกสารอื่นๆ

- ชัยนาท อรรถบุตร. “แรงจูงใจในการเข้าวัดของคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ : ศึกษากรณี วัดกัลยาณมิตร วรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร.” สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, 2542.
- ชินัน นิธิวัฒนพงษ์. “ความคิดเห็นของประชาชนผู้รับบริการต่อโครงการชุมชนพืชน้ำนำ : ศึกษากรณีชุมชนประชาร่วมใจ(ตลาดสหกรณ์) เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร.” สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, 2539.
- ทวี เถรามัญ. “ความคิดเห็นของอาจารย์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2520.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่อง “การสำรวจสถานภาพ และพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของกลุ่มเด็กค้อยโอกาส.” โดย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- ประวัติ เสมดี. “ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโบราณสถาน : ศึกษากรณีพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- วัตรภู อางหาญ. “ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อประสิทธิผลต่อการปฏิบัติงานของกองวิชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.
- วิธี แจ่มกระทีก. “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการบริโภคอาหารคั่วของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการบริหารการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2541.
- สุชาดา มะโนทัย. “การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลผู้ใหญ่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- สุรศักดิ์ พูลทรัพย์. “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติในการเข้าวัดของพุทธศาสนิกชน : ศึกษากรณี เฉพาะวัดในเขตตำบลบ้านกลาง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยปทุมธานี, 2546.
- สุรสิทธิ์ สัทธกรวนิช. “ความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการระบบจัดการขยะของเทศบาลเมืองราชบุรี.” สารนิพนธ์ปริญญาโท หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, 2538.

อัครฤทธิ์ หอมประเสริฐ. “การศึกษาพฤติกรรมและความคิดเห็นที่มีต่อการบริโภคอาหารฟาสต์ฟู้ด ประเภทธุรกิจแฟรนไชส์ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาการบริหารการศึกษามหาบัณฑิต สาขาเอกธุรกิจศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2543.

อารีย์ สัตยกุล. “การศึกษาพฤติกรรมการใช้สถานคิสโกเรคและปัจจัยบางประการที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สถานคิสโกเรคของนักเรียนอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2531.

Book

Goldenson , Robert M. Longman Dictionary of Psychology and Psychiatry. New York : Longman, 1984.

Websites

www.dopa.go.th/cgi-bin/people2

www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook

web.nkc.kku.ac.th/manit/document/962421/formulation_example.doc

www.nso.go.th

ประวัติผู้วิจัย

ราชทินนาม	พระครูวิจิตรสังฆการ
ฉายา	พลณาโณ
ชื่อ - สกุล	บุญมา พลวงศ์ษา
วัน เดือน ปีเกิด	3 มีนาคม 2515
ที่เกิด	จังหวัดสกลนคร
ประวัติการศึกษา	ปีการศึกษา 2540 หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต เอกเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	เจ้าหน้าที่โรงเรียนบาลีอบรมศึกษา วัดสระเกษ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย